Smrt dečaka u Bodrumu

Fotografije koje su promenile svet

Izbeglička kriza

Pred zidovima evropske tvrđave

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CH

Powered By IDAutomation.com

VREME

VREME 25 godina

broj 1288

cena 200 DIN

10. septembar 2015.

INTERVJU: VEDRANA RUDAN

PSOVANJE HRVATA, SRBA, NEMACA I AMERIKANACA

Danubius

Novo!

Najbolje od Pšenice

www.danubius.rs /DanubiusNoviSad @DanubiusNoviSad

VREME
BROJ 1288
10. septembar 2015.

04 Zoom: Banana država

06 "Slike koje su promenile svet":

Dečja suza u objektivu

14 Zloupotreba izbeglica u Mađarskoj:

Lažni neprijatelji i opasna politika

18 Lažiranje javnog mnjenja:

Zar i ti, sine bote

22 Lični stav: Đorđe Krivokapić

24 Iz prvog broja "Vremena":

Tužne prognoze koje se još obistinjuju

30 Alternativni gradski prevoz:

Preko preče, naokolo bliže

33 Nuspojave: Evo pošte, ministre moj

35 Lisica i ždral: Naše staaro

KULTURA

36 Intervju: Vedrana Rudan

41 Intervju: Marko Aleksić

45 Strip: „Rabinov mačak"

47 TV manijak:

Ivice, napusti kuću Velikog brata

SVET

48 Rusija i Kina: Uspon istočne alijanse

MOZAIK

52 Digitalizacija srpskih službenih novina 1813–2013: Ogledalo vremena

56 Evropa za početnike:

Na nogama i železničkim šinama

61 Navigator: Sa spuštenim pantalonama

62 Vreme uživanja:

A. Vučić pred vratima detinjstva

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Ovo izdanje je oditovano od strane ABC Srbija

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

Umesto da rešava problem, premijer Viktor Orban vodi kampanju protiv izbeglica i tako povećava svoj rejting. Izbeglice dolaze i odlaze, ali mržnja ostaje

PIŠE: GABOR BODIŠ

Botovi u Srbiji su – provaljeni. Ne samo kao generalna pojava već i poimence. To se dogodilo ne samo zato što ruski model nije primenjiv na malenu Srbiju, jer je naše online mnjenje daleko manje a broj korisnika društvenih medija donekle konačan i sagledliv, već zbog grešaka ljudskog faktora: bukvalnog izvršavanja bukvalno shvaćenih zadataka

PIŠE: TATJANA VEHOVEC

S obzirom na to da je Marko Kraljević ne samo srpski već i epski nacionalni junak svih Južnih Slovena, teško je naći pravo objašnjenje kako to da nije bilo knjige koja bi se bavila njegovom istorijskom ličnošću. Nedavno objavljena studija „Marko Kraljević – Čovek koji je postao legenda" prva je biografija istorijskog Marka Mrnjavčevića

PIŠE: SAŠA RAKEZIĆ

Na naslovnoj strani: **Vedrana Rudan**
Foto: **Mitar Mitrović**

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Banana država: Puška koja već sedam godina visi u igrokazu oko susreta Ivice Dačića sa Rodoljubom Radulovićem napokon je opalila: ćorak!

Tamo, u vrhovima vlasti, izgleda da svako ima sve o svakom i tako se uzajamno drže za gušu dok im svemoćni i netaknuti razni ogranci državnih bezbednjaka s obe ruke stežu jaja

SNIMAK: "SPAKUJTE MI ZA DŽERIJA"

O tim susretima se odavno sve zna. Novo je da od pre neki dan možemo to da vidimo i kao nemi film, dakle bez tona, a kao jedino vredno što sam zapazio učinilo mi se da su obojica umakali hleb u nekakav saft, moču, i da je, izgleda, "gospodin Banana" platio ministru ručak, jer je ostao u kafani posle Dačića koji je izašao s kesom u rukama. Možda je to bilo ono "spakujte mi za Džerija".

Na snimcima koji su u ponedeljak objavljeni na sajtu Mreže za istraživanje kriminala i korupcije – KRIK, vide se sastanci bivšeg ministra unutrašnjih poslova Ivice Dačića, ljudi iz vrha njegovog kabineta Branka Lazarevića i Vanje Vukića, kao i savetnika za bezbednost Ivice Tončeva, sa Rodoljubom Radulovićem koji je docnije osuđen zbog šverca kokaina.

Snimci su napravljeni od 29. novembra 2008. do 7. aprila 2009. godine, kada su ljudi koji se vide na njima obavljali najvažnije funkcije u MUP-u.

U to vreme Radulović je bio "dobro društvo" – lova i devojke – bio je uostalom predsednik Teniskog saveza Srbije, čovek s "belom lađom" kojom je prevozio južno voće, a odatle mu i nadimak.

Posle, Radulović je postao Šarićev saradnik (osuđen u odsustvu zbog šverca narkotika) a Dačić je postao najpoželjnija postizborna udavača, pa u jednom trenutku i premijer Srbije, s jednom manom – svi njegovi partneri raspolagali su ovim snimcima, a službe bezbednosti na takvim i sličnim materijalima grade svoju nedodirljivost i moć da upravljaju političkim procesima u zemlji.

Nedavno je sociolog Jovo Bakić u televizijskoj emisiji "Zumiranje" nedeljnika "Vreme" (ovih dana počinje novi ciklus emisija) svedočio da mu je Aleksandar Vučić pokazao desetak santimetara debeo dosije o Dačiću. Tamo, u vrhovima vlasti, izgleda da svako ima sve o svakom i tako se uzajamno drže za gušu dok im svemoćni i netaknuti razni ogranci državnih bezbednjaka s obe ruke stežu jaja.

SALATA OD CITATA: NI ZA GLAVU NI ZA REP

A onda je usledilo političko prepucavanje. Ne mogu da odolim navadi da glavne aktere delimično citiram, potpuno svestan da iz njihovih izjava ne može da se izvuče zajednički imenitelj koji bi čitaocu razjasnio šta je novo u staroj aferi o kojoj smo svi sve znali, samo što je nismo videli uživo.

Ivica Dačić optužio je bivšeg predsednika Srbije i lidera Socijaldemokratske stranke (SDS) Borisa Tadića da je organizator kampanje koja se vodi protiv njega i da se snimcima od pre sedam godina služi za ucenu.

Prema Dačićevim rečima, snimci koji su se sada pojavili u javnosti dokazuju da su postojale parapolicijske snage koje su radile samo za jednu osobu.

"Ti si to organizovao. Nemoj sada da prebacuješ krivicu na Mikija Rakića i (Aleksandra) Vučića", poručio je Dačić Borisu Tadiću na konferenciji za novinare.

Kako je naveo, on ni o čemu nije bio obavešten, što je samo dokaz da je Tadić ove snimke želeo da iskoristi ne u državne, već u političke svrhe, za ucenu i borbu protiv političkih protivnika.

Podsetivši na Tadićevu izjavu da je za snimke znao 2009. godine, Dačić je upitao zbog čega je nakon toga nastavio saradnju sa njim, ostao u koaliciji i želeo ga u Vladi.

"Zvao si me u Vladu, a spremao si ovo i pakovao za politički trenutak", kazao je Dačić.

On je optužio Tadića da ga je, zapravo, špijunirao.

"Ne mogu da verujem sa kim sam bio u koaliciji. Sa onima koji su želeli da unište i mene, moju porodicu i stranku", kazao

je Dačić i dodao da je Rodoljub Radulović, koji je inače osuđen za šverc narkotika, bio pristalica Demokratske stranke i nagovarao ga da s njima uđe u koaliciju. On je rekao da veruje da Tadićev cilj ipak nije postignut i da ne očekuje vanredne parlamentarne izbore.

"Znajući Vučića i to da ne trpi ucene, mnogo smo dalje od izbora nego što smo bili. Ponovo je promašio (Tadić)", kazao je Dačić.

Nekadašnji predsednik Srbije i predsednik Socijaldemokratske stranke (SDS) Boris Tadić izjavio je da nema pojma ko je pustio snimke i da to nema veze sa njim, te da je očigledno da se radi o sukobu unutar Vlade Srbije.

"Očigledno je za svakog mislećeg pojedinca da se radi o sukobu unutar vlade, jer niko ne bi smeo iz vladinih institucija da pusti taj snimak bez dozvole najviših funkcionera", rekao je Tadić na konferenciji za novinare.

Tadić je napomenuo da kao predsednik SDS-a neće učestvovati u toj debati, u kojoj, kako je naveo, režimski mediji pokušavaju da prebace pritisak i težište pažnje na opozicione stranke, kao i da mu ne pada na pamet da uđe u aktuelnu vladu.

"Nema nijednog razloga da se kompromitujem učešćem u toj vladi, a još manje mi pada na pamet da menjam Dačića na funkciji na kojoj jeste", istakao je Tadić.

Tadić je istakao i da nikada u životu sa Dačićem o bilo kakvom snimku i njegovoj vezi sa Radulovićem nije razgovarao.

"Mislim da je najprljavije što može da insinuira jedan političar u Srbiji da implicitno optuži one koji su sada mrtvi, a mislim da je ta optužba upućena prema mom bivšem šefu kabineta (Miodrag Miki Rakić) i to su radili neki njegovi saradnici iz stranke tokom proteklih 48 sati i to svedoči o moralnom karakteru ove vlade kojoj sam najoštrija opozicija", poručio je Tadić.

Predsednik Srbije Tomislav Nikolić je za ruski "Sputnjik" rekao da Dačić ne pripada političkoj stranci koju voli i da voli samo SNS, te da bi sa te strane mogao da kaže da je to dobro i da će mu propasti stranka, ali da ne može jer su u pitanju čovek, porodica i drugi ljudi iz njegove stranke.

"Ne mogu da kažem da volim Ivicu Dačića, ja ga i ne mrzim, nemam razloga, zašto bih ga voleo, ali ne bih voleo da se to bilo kome desi. Ovo nije napad na njega zbog nekog poluživota, nemorala, ovo je nešto što treba da radi ozbiljna država, policijska istraga, to nije za javnost. Kad to procuri u javnost, onda je čovek već osuđen. Sad cela Srbija verovatno misli – pa vidiš ti ovo", rekao je Nikolić.

Podsetio je da je on lično često bio meta "najodvratnijih napada" usmerenih na njegovu porodicu ili na funkciju koju obavlja, ali da mu se još nije desilo da ga neko nekakvim snimkom ili na bilo koji drugi način poveže sa organizovanim i teškim kriminalom.

"Valjda bi bilo normalno u svakoj državi da se istraga vodi i da detalji istrage ne cure, a da tužilaštvo odluči je li to delo za sankciju ili nije", zaključio je Nikolić.

Predsednik skupštinskog Odbora za kontrolu službi bezbednosti Momir Stojanović izjavio je danas da nema saznanja kako su snimci sastanaka vrha MUP-a za vreme mandata Ivice Dačića sa Rodoljubom Radulovićem dospeli u javnost, ali da je čvrsto ubeđen da nisu procurili ni iz jedne od tri službe bezbednosti.

Stojanović je podsetio da su bezbednosne službe te snimke prosledile nadležnom tužilaštvu, kao i da ih imaju i sud i policija.

On je rekao da je potrebno istražiti odakle su snimci dospeli u javnost, da li iz tužilaštva ili suda.

"Sve dok oni koji rade u institucijama i sektoru bezbednosti ne budu krivično gonjeni za neodgovorno ponašanje i odavanje službene tajne, ovo će nam se ponavljati", rekao je Stojanović.

"Srpska napredna stranka i gospodin Vučić su morali znati za ovakve snimke i očito se radi o artiljerijskoj pripremi za parlamentarne izbore, jer u suprotnom nema smisla objavljivanje takvih snimaka kada već godinama takvi snimci nisu objavljeni. Zbog toga sam ubeđen da ulazimo u izbore", rekao je Bojan Pajtić, predsednik DS-a.

I Pajtić i Dačić govore isto, komentarisao je ministar unutrašnjih poslova i potpredsednik SNS-a Nebojša Stefanović događaje nakon objavljivanja snimaka susreta lidera SPS-a sa Rodoljubom Radulovićem, ocenivši da je vreme da SNS pošalje jasan signal kakvu Srbiju želi i kako to postići.

"Danas i Pajtić i Dačić govore istu stvar, poput koalicionih partnera, i nije im problem što se Dačić sastao i družio sa Mišom Bananom, nego je problem što se to pojavilo u medijima. I Pajtiću nije problem što ti susreti traju godinama, nego je problem da li će biti vanrednih parlamentarnih izbora."

On je kao primer naveo pisanje CINS-a i BIRN-a o Zapadnoj Tamnavi, navodeći da i kada takvo pisanje nije istinito, onda su to uvažene demokratske institucije, "a kada iste pišu o susretu Dačića sa Rodoljubom Radulovićem, onda su to institucije koje rade pod okriljem Aleksandra Vučića", koje, kako je dodao, inače o njemu pišu sve najgore od svog postojanja.

"Nije se Vučić viđao sa kriminalcima i to je ono što je istina i to očigledno neke ljude boli i neće on da plaća reket 'Tabloidu' i sličnim medijima koji pokušavaju na najgori mogući način da pišu svakog dana, izmišljajući o njegovoj porodici, ocu i majci", rekao je Stefanović i dodao da Vučić neće podleći takvoj vrsti pritisaka.

NEKA VRSTA ZAKLJUČKA: OTAC NA SLUŽBENOM PUTU

Čitalac će primetiti da ovo nije klasičan komentar. Ali, šta bih ja rekao o njima što oni ne govore sami o sebi. Dodajmo samo izjavu Aleksandra Vučića od pre desetak dana po kojoj ne voli da putuje van zemlje – jer, čim ode, izbije neki skandal. Kao Kim Il Sung: bolje da on ubije teču, nego teča njega. ¶

Lokalni ribar koji je na plaži u Bodrumu prvi ugledao trogodišnjeg Ajlana Kurdija u crvenoj majici s licem u vodi pričao je reporteru BBC-ja: “Došao sam do mora i bio užasnut i prestrašen. Moje srce je prepuklo.”

Neki mediji kao BBC objavili su sliku policajca kako nosi to utopljeno izbegličko dete, a britanski “Indipendent” je, uz mnogo dramatičniju fotografiju Ajlana Kurdija s licem u vodi, preneo otvoreno pismo svima koji su govorili o izbegličkoj krizi koja je zapljusnula Evropu. “Dragi Dejvide Kamerone, Tereza Mej, Najdželu Faražu, Dejli ekspresu, demonstranti u Nemačkoj, Keti Hopkins, Filipe Hamonde, svi koji ste pisali potcenjivačke komentare na članak u *Mail online*, policijo u Mađarskoj, vlade Bugarske, Češke, Estonije, Mađarske, Holandije, Poljske i Slovačke, turisti na ostrvu Kos, karikaturisti i tviteraši, u prethodnih nekoliko meseci vi ste bili odgovorni za širenje antiimigrantskih i antiizbegličkih osećanja... Neki od vas su skidali izbeglice s vozova i pisali brojeve na njihovim rukama. Neki od vas su jednostavno gradili zidove...”

Neko je citirao Staljinovu rečenicu da je hiljadu mrtvih statistika, a jedna smrt tragedija. Fotografija mrtvog deteta koga

DEČJA SUZA U OBJEKTIVU

Slika trogodišnjeg dečaka Ajlana Kurdija probudila je savesti širom sveta i promenila javno mnjenje u Austriji i Nemačkoj, što se nije desilo nakon mnogobrojnih prethodnih vesti o udavljenim izbeglicama kod ostrva Lampeduza, ni nakon izveštaja o tome da se u Mediteranu od januara do kraja avgusta 2015. godine udavilo najmanje 2500 ljudi. Ova fotografija je izazvala lavinu podsećanja na "slike koje su izmenile svet"

je more izbacilo na obalu probudila je savesti, promenila javno mnjenje u Austriji i Nemačkoj, što se nije desilo ni nakon mnogobrojnih prethodnih vesti o stradalim izbeglicama kod ostrva Lampeduza ni nakon izveštaja tome da se u Mediteranu od januara do kraja avgusta 2015. godine udavilo najmanje 2500 ljudi, pa ni onda kada je u blizini Beča otkriven kamion u kome se ugušilo pedesetak izbeglica...

ETIČKI KODEKS

Novinarski etički kodeksi nalažu oprez pri objavljivanju fotografija dece – moraju se poštovati integritet žrtve i osećanja porodice i moraju se izbegavati takozvani nekrofilni voajerizam i rizik raspaljivanja strasti. U slučajevima kada slika govori o nečem mnogo krupnijem od obzira koji nalaže kodeks, takva pravila se stavljaju u drugi plan.

Kad je fotografija devetogodišnje devojčice Kim Pak, koja gola i izgorele kože beži ispred vatrene kugle gorućeg napalma 8. juna 1972. blizu južnovijetnamskog sela Trang Bang, dežurni urednik agencije AP u Sajgonu je zbog "frontalne golotinje" odbio da odobri prenos te fotografije u centralu agencije AP radio-foto kanalom (tadašnji domet tehnologije komunikacija). Slike golotinje svih uzrasta i oba pola agenciji Asošiejted pres te 1972. bile su apsolutno neprihvatljive. Posle prepiske telefaksom sa izveštačima, njujorški urednik AP Hal Bjul na kraju se složio s tim da novinska vrednost fotografije koju je napravio Vijetnamac Nik Ut prevazilazi sve prigovore u vezi s golotinjom. Fotografija je postala jedna od najupečatljivijih slika koje obeležavaju američki fijasko u Vijetnamu. I ljudsku patnju u ratu. U kasnije objavljenim transkriptima se moglo pročitati kako je američki predsednik Nikson smatrao da je ta fotografija nameštena. Iz AP su odgovorili da je to realnost u Vijetnamu.

Za generaciju 1968, koja je protestovala zbog američke umešanosti u Vijetnamski rat, od velike simbiličke važnosti je bila slika južnovijetnamskog generala Ngujen Ngok Loana koji je 1. februara 1968. revolverom *Special Smith & Wesson Model 38 "Airweight"* na ulici u Sajgonu pred kamerama ubio zarobljenog vijetkongovca Ngujen Van Lema.

Oko te fotografije, koja je bitno uticala na promenu stava javnog mnjenja prema američkoj umešanosti u Vijetnamski rat, posle je bilo mnogo objašnjavanja i razjašnjavanja – da je na ulici ubijeni Ngujen Van Lem *bad guy*, koji je navodno za »

vreme ofanzive Tet zarobio južnovijetnamskog generala Ngujen Tana i pobio celu njegovu familiju, uključujući i 80-godišnju majku, ucenjujući ga da vijetkongovcima omogući da upotrebe zarobljene tenkove. General Ngujen je omrznut umro od raka u Virdžiniji, a foto-reporter Edi Adams mu se navodno izvinio, pa nad njegovim odrom čak navodno i rekao: "The guy was a hero..."

Devojčica Kim Pak, Južni Vijetnam 1972. Foto: Nick Ut

General Ngujen Ngok Loan ubija zarobljenog Vijetkongovca, Južni Vijetnam 1968. Foto: Edi Adams

OSMEH ČE GEVARE

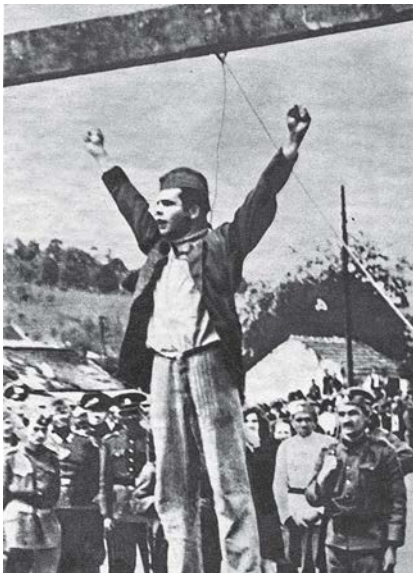

Neke od tih slika-ikona su funkcionisale nezavisno od svojih aktera, tvoraca i režisera. Kod sela La Igera 8. oktobra 1967, nakon kratkog i slučajnog okršaja, bolivijska vojska je iz zasede ranila i zarobila revolucionara Ernesta Če Gevaru, po svoj prilici ga hladnokrvno ubila posle zarobljavanja i donela ga s bojišta u džungli u Valegrande po podne 9. oktobra. Jedan bolivijski kapetan je opominjao: "Pokažite malo poštovanja, bar ga ne slikajte golog." Vojnici su na noge mrtvog Če Gevare navukli pantalone i pokušavali da ga obuku i u vojničku bluzu, ali se pokazalo da je to nemoguće, jer ruke su mu se već bile ukočile. Rezultat je bila slika ikona generacije 1968. na kojoj mrtvi polugoli Če Gevara gleda otvorenih očiju i izgleda kao Hrist. "Ideja da se ubije Če Gevara je glupa, ali neophodna sa stanovišta bolivijskih vlasti", ocenio je kasnije američki predsednik Džonson ne pominjući da je tamo bio i neki čovek CIA.

STEVAN FILIPOVIĆ

Da slika deluje mimo volje onih koji su je aranžirali govori i ona Stjepana–Stevana Filipovića koji na vešalima uzdignutih ruku prkosi neprijatelju, slika koju je 22. maja 1942. godine na trgu u Valjevu snimila Slobodanka Vasić, tada sedamnaestogodišnji fotografski kalfa u radnji "Foto Kosara", kako su mnogo godina kasnije utvrdili Mirjana Belić-Koročkin-Davidović i Radivoje Davidović u knjizi *Stevan Filipović, istina o istorijskoj fotografiji*.

Stevan Filipović, partizanski komandant, koga su 23. decembra 1942. uhvatili Pećančevi četnici, pa ga predali Nedićevoj vlasti, a ova Gestapou, krvnički je mučen u zatvoru, toliko da je sve do maja 1943. odloženo njegovo vešanje. Stevan Filipović se, međutim, na stratištu obratio narodu: "Stojite i gledate. Ako budete samo stajali i gledali, neprijatelj će i vas ovako, jednog po jednog, vešati. Smrti se ne plašite..." Jedan Nemac je s revolverom u ruci pritrčao čoveku na vešalima, s

Stjepan Filipović i Kozara 1941.
Foto: Slobodanka Vasić

Foto: Žorž Skrigin

namerom da ga likvidira, a drugi ga je zaustavljao jer osuđenik mora biti obešen...

Kultna fotografija Stevana Filipovića s uzdignutim rukama ispod vešala prvi put je kod nas objavljena na naslovnoj strani "Politike" 4. novembra 1944. godine i ušla u čitanke. U čitanke je ušla i fotografija Žorža Skrigina iz 1944. "Majka Knežpoljka" na kojoj se vidi Milica Tepić sa dvoje dece u naručju, jorganom i nešto posuđa, koja je mesecima lutala Kozarom i tako decu i sebe spasla ustaškog logora. Fotografija je naziv dobila po pesmi Skendera Kulenovića *Stojanka majka Knežpoljka* iz 1942, postala je simbol antifašističke borbe, ušla u udžbenike istorije.

GLAS NARODA

Beograd, mart 1941 i 1991.

Foto: Milos Cvetkovic

Među najtrajnijim svedočanstvima o izrazu slobodarske narodne volje ipak ostaje slika koju je za vreme demonstracija na beogradskim ulicama protiv pristupanja Kraljevine Jugoslavije Trojnom paktu 27. marta 1941. godine napravio Milan Roglić, koji je završio fotografski zanat u Marselju i postao foto-reporter beogradskog večernjeg lista "Pravda". Neki tu sliku porede sa Delakroovom slikom *Sloboda predvodi narod*. Posle Drugog svetskog rata objavljivana je u školskim čitankama, a Rogliću je navodno oprošćena izvesna saradnja s Milanom Nedićem.

Kult naše sklonosti da demonstracijama za pravdu, jednakost i slobodu izražavamo volju naroda kod nas se inače gajio i preko fotografija: sukob studenata i policije kod novobeogradskog nadvožnjaka 1968; slike protesta 9. marta 1991. i simbol 9. marta Dragana Milojević-Srdić, krhka žena sa podignuta tri prsta, koja prkosi policijskom šmrku; zimski protesti 1996. i, svakako, 5. oktobar 2000.

To je bio deo talasa narodnih pokreta nakon rušenja Berlinskog zida 1989, baršunastih revolucija u Mađarskoj, Češkoj, Poljskoj i Rumuniji, raznih "arapskih proleća", "narandžaste revolucije" i "majdan revolucije" u Ukrajini.

TJENANMEN

Jedna od kultnih fotografija foto-reportera agencije Asošiejted pres Džefa Videnera iz 1989. sa pekinškog Trga Tjenanmen, koja pokazuje "nepoznatog pobunjenika" koji stoji ispred kolone tenkova, postala je ikonički znak civilnih pobuna protiv represivnih režima, golorukih demonstranata u sudaru s čelikom. Scena je zabeležena teleobjektivom s hotelskog prozora neposredno nakon što je 4. juna 1989. kineska vojska u krvi ugušila proteste koji su se danima odvijali na Tjenanmenu. O broju poginulih se nagađa: 500, 1000, 2000... U odgovoru na talas demonizirajuće kritike koji se podigao na Zapadu, kineske vlasti su pokušale da pariraju tako što su objavljivale slike obešenih, spaljenih kineskih vojnika...

Sezona izvoza revolucija i promena režima produžila se i narednih decenija, ali

Tjenanmen, Peking, 1989. Foto: Arthur Tsang

nekako sve češće kao neka vrsta TV rijalitija u kojima su prizivane razne intervencije čiji su se ishodi pokazali neizvesnim ili tragičnim.

ZLOČIN, LAŽI I VIDEO-TRAKE

Među najmarkantnijim slikama balkanskih ratova na kraju XX veka je svakako bio video-snimak na kome je zabeleženo kako pripadnici Škorpiona, ogranka Crvenih beretki, kod Trnova na Jahorini streljaju zarobljenu šestoricu Bošnjaka iz Srebrenice, koju su, kako izgleda, napravili i pokazivali sami pripadnici te jedinice. U leto 2005. godine, na suđenju Slobodanu Miloševiću u Haškom sudu tužilac Džefri Najs je prikazao snimak te egzekucije.

Nešto manji utisak ostao je iza video-snimaka ubistva najmanje jednog srpskog vojnika kod Dvora na Uni, 7. avgusta 1995, što su učinili pripadnici Crnih mambi, Prve bojne (bataljona) Druge

Arkanovi "Tigrovi", Bijeljina 1992. Foto: Ron Haviv

Bugarski horor

U više redakcija prva reakcija na efekat ikoničke fotografije utopljenog dečaka vodila je ka pitanju šta se mora učiniti, samo nije u svim slučajevima jasno da li to znači da li je nekoga trebalo napasti, da li nekoga treba napasti sada ili nekome pomoći. Teško je među dramatičnim fotografijama koje su dominirale svetskim medijima razlučiti gde je granica između izveštavanja i izveštavanja sa učestvovanjem, između moralnog angažmana i propagande.

Fenomen upotrebe ljudske patnje kao *casus belli* poznat je iz XIX veka, kada se zvao "bugarski horor". Izraz dolazi od pamfleta britanskog premijera Gledstona *The Bulgarian Horrors and the Question of the East* (Bugarski horor i istočno pitanje) iz 1876, kojim je on kritikovao Dizraelijevu istočnu politiku i budio saosećanje za Bugare i druge slovenske narode koji su vodili borbu za nezavisnost od Otomanske imperije.

Pre fotografa, ratne događaje su ilustrovali crtači. Anegdota kaže da je Vilijem Randolf Herst svom crtaču, koji se žalio da u špansko-američkom ratu 1898. nema događaja koji bi mogao ilustrovati, poručio: "Ti završi crtež, a ja ću završiti rat!" Herstov list se reklamirao sloganom: "Kako vam se sviđa Žurnalov rat?"

Fotografija svedoči o istorijskim događajima još onda kada je u krimskom ratu 1854. engleski fotograf Rodžer Fenton u svom furgonu-laboratoriji sa konjskom zapregom obilazio front i snimao grupe oficira i vojnika, a rat prikazivao donekle kao lirski događaj.

Prve fotografije na kojima se video rat onakav kako je stvarno izgledao, snimljene su mnogo kasnije, za vreme secesionističkog rata u Americi – Aleksander Gardner i Metju Bredi u svojim kolima furgonima dolazili su na samo mesto gde su se događale bitke.

Iz izveštaja Arčibalda Rajsa, austrougarski zločini u Mačvi 1914.

Kako u knjizi *Istorija srpske fotografije* piše Milunka Todić, i srpska vlada je relativno rano shvatila propagandni značaj fotografije, a Vrhovna komanda srpske vojske u Prvom svetskom ratu je svega desetak dana nakon Cerske bitke donela odluku o sistematskom snimanju ratnih događaja i prikupljanju svedočanstava o ratnim stradanjima, kako bi se uticalo da se izmeni stav iznet pred rat u britanskom "Gardijanu", da Srbiju treba izvesti na more i potopiti.

Tako, u dosijeu o austrijskim zločinima koje je na poziv srpske vlade uradio lozanski profesor Arčibald Rajs (*Report upon the atrocities committed by the Austro-hungarian army during the first invasion of Serbia submitted to the serbian government, R. A. Reiss, d.sc. professor at the university of Lausaxne, London: Simpkin, Marshall, Hamilton, Kent & co., ltd. 1916*), neke od fotografija je i danas teško publikovati zbog drastičnosti s kojom je izvršen masakr. Doktor Rajs u svom izveštaju konstatuje kako srpski seljaci radije govore o svojim borbama nego o masakrima kojima su bili izloženi, a da je kao patolog na istu teškoću naišao kad su u pitanju žene izložene nasilju, koje o tome ne govore jer strahuju od sramote, a mlade devojke od toga da više ne mogu da se nadaju da će se udati...

Serbia's Agony Painted by Artist Now Here

Work of Sampson Tchernoff Gives Vivid Idea of Sufferings of the Whole Nation, from King to Humblest Peasant

Srbija u Njujork tajmsu, 1918.

gardijske brigade Hrvatske vojske i pripadnici odreda Hamze, Bužimske brigade Petog korpusa Armije BiH.

Decenijska kontroverza oko suočavanja s ratnim strahotama, istine, pomirenja i oko tanke linije između pacifizma, humanitarnog intervencionima i militarizma izbila je ponovo na površinu pre nekoliko godina, kada je u Srbiji upriličena putujuća izložba ratnih fotografija Rona Haviva pod nazivom "Krv i med", (*Blood and Honey: A Balkan War Journal*), čije su prikazivanje organizovali Dokumentacioni centar "Ratovi 1991–1999" i Kulturni centar Rex.

Ron Haviv, je diplomirao novinarstvo na Njujorškom univerzitetu, a počeo je u lokalnom tabloidu "Njujork post", gde su ga zavoleli otkrivši da voli da čini lude stvari. Zvali su ga *pinaple face* (u urbanom rečniku, ako se ne varamo, nešto uvredljivo poput "bubuljičavi" ili "Azijat") i dali mu prvi posao. Radio je kao slobodni strelac (*freelancer*).

Kada je objavio odluku da izvrši invaziju na Panamu, predsednik Džordž Buš se 1989. pozvao na fotografije Rona Haviva koji je tada imao 22 godine.

Učinile su ga slavnim fotografije načinjene tokom balkanskih ratova u zemlji o kojoj, kada je kao 29-godišnjak u nju došao, nije znao ništa, fotografije borbi u Vukovaru, opsade Sarajeva, nasilja u logorima i etničkog čišćenja... Fokusirao se na širenje svesti o kršenju ljudskih prava i navodno uticao na formiranje raznih NVO kao što su Lekari bez granica i nekih drugih.

Na jednoj od fotografija Rona Haviva iz Bjeljine 1992. vidi se kako jedan od Arkanovih "tigrova" šutira telo čoveka na zemlji. Kako je 2. aprila 2013. pisao "Njujork tajms", Haviv je napravio tu fotografiju

Ivo Džima, Berlin i Pariz 1945.

krijući se iza jednog kamiona, odvezao se na aerodrom i poslao je u Pariz, nadajući se da će fotografija navesti Ujedinjene nacije da intervenišu i zaustave bosanski rat.

Haviv se žalio govoreći kako fotografije nisu imale onaj efekat koji je želeo da imaju, da se on nadao da će zaustaviti rat, ali da nije bilo reakcije, da je rat nastavljen sve do Kosova, odakle je Haviv takođe objavio fotografije među kojima je i ona na kojoj se vidi kako jednu bebu prenose preko ograde od bodljikave žice...

Kao povod za jednu od intervencija NATO-a poslužio je masakr na sarajevskoj pijaci Merkale 1994. (traju polemike oko toga ko je ispalio granatu koja je usmrtila veliki broj ljudi); za NATO bombardovanje SRJ 1999. – oružani sukob između srpske policije i pobunjenih Albanaca tokom akcije policije 15. januara 1999. u selu Račak kod Štimlja. I taj događaj su pratili suprotstavljeni stavovi i različiti rezultati obdukcija. Jedna strana se držala izjava američkog penzionisanog generala Vilijama Vokera, u to vreme šefa Kosovske verifikacione misije OEBS-a, da je srpska policija, uz podršku vojske, izvršila masakr nad nedužnim civilima albanske nacionalnosti; druga strana se držala stavova da je to bila legitimna antiteroristička akcija policije protiv naoružanih pripadnika OVK koja je politički iskorišćena kao povod da se iskonstruišu navodi o masakru civila, u cilju stvaranja legitimiteta za NATO bombardovanje SRJ.

U Srbiji su zagovornici lozinke "istina, suočavanje, katarza, pomirenje" izražavali nezadovoljstvo zbog toga što je Havivova izložba pokazala da u narodu nema volje da se priznaju srpske ratne krivice, dok se veći deo javnosti bunio pretežno zbog toga što nije bilo odgovarajućeg publiciteta ni moralne osude masovnog proterivanja Srba iz Krajine u maju i avgustu 1995. i sa Kosova 1999, kao ni nasilja u proleće 2004. kada je srušeno 125 crkava na Kosovu.

Samospaljivanje Tič Kvan Daka, Sajgon 1963.

DAN POBEDE I VELIKA DEPRESIJA

Dirljiva slika trogodišnjeg utopljenika u Mediteranu navela je mnoge redakcije da objave izbor "fotografija koje su promenile svet". U raznim izborima prolazile su slike podizanja zastave na Ivo Džimi 1945; podizanja crvene zastave na Rajhstagu; poljubac nepoznatog mornara i »

Tri sahrane Voje Tankosića

Leš Voje Tankosića u austrougarskoj štampi

U seriju ispoljavanja osvetničkog besa svakako spada i austrougarsko raskopavanje groba komitskog vojvode Voje Tankosića koji je umro 20. oktobra 1915, dva dana nakon ranjavanja u borbi. Sahranjen je na trsteničkom groblju, ali je njegov pratilac, zbog predostrožnosti, otkopao leš i po drugi put ga sahranio na tajnom mestu. Prodrevši u Srbiju, Austrijanci su pronašli grob, otkopali ga, fotografisali i objavili sliku groba i leša u štampi uz sledeći tekst: "Kraj Voji Tankosiću. Demon svetskog rata, podstrekač ubistva prestolonaslednika. Voja Tankosić, major srpske vojske, čije je izručenje u ultimatumu tražila naša vlada od Srbije. Majora Tankosića sustigla je kazna..."

Tankosić je posle rata sahranjen po treći put na beogradskom Novom groblju posle opela na kojem je činodejstvovalo osam sveštenika, govora vladike Varnave, Dragiše Vasića i drugih, i nakon sprovoda koji je išao Knez Mihailovom preko Terazija uz učešće nepregledne mase sveta. U IV parceli, drugom redu, na grobnom mestu broj 6. napisano je: "Venac besmrtne slave / srpska ti vila plete, / nad tvojim grobom, Vojo, / komitske plaču čete..."

Za šefa fotografske sekcije na Solunskom frontu imenovan je pukovnik Dragiša Stojadinović, i sam autor ratnih dokumentarnih fotografija, a sekcija je bila smeštena u dve sobe hotela "Kragujevac" u Solunu. Sekcija je brojala trinaest slikara, deset fotografa i šest kino-operatera. Jedan od viđenijih foto-reportera u to vreme je svakako bio Samson Černov, Rus koji je u Srbiju došao 1912. kao dopisnik francuskog lista "Ilustrasion" i ruskog lista "Novoe vremja", i do 1916. napravio mnogo ratnih fotografija panoramskom kamerom, a u nepreglednoj masi vojske i naroda umeo da izdvoji detalj, pojedinačnu scenu. Poznat je njegov portret izviđača Dragutina Matića iz Kaletinca sa obronka Suve planine, gde su ga zvali Dragutin Đorin, koja je kasnije nazvana "Oko sokolovo". O ratnoj patnji snažno govore fotografije Samsona Černova *Homeless* i *Hurry up, the children are cold*, koju je objavio 17. marta 1918. "Njujork tajms".

medicinske sestre na njujorškom Tajms skveru; ošišane žene u Parizu koju su oslobodioci osumnjičili za kolaboraciju na fotografiji Roberta Kape; socijalno angažovane slike obične zabrinute žene koja grli dvoje dece iz doba američke Velike depresije 1929...

Neki su se setili slike Tič Kvang Daka, budističkog sveštenika koji se 1963. spalio na ulici; neki slike linča crnaca u Indijani 1930. koji vise iznad glava vesele mase; neki kultne slike raskalašne grupe mladih belaca koji sipaju pivo na glave troje crnaca koji su zatražili uslugu u restoranu tada rezervisanom samo za belce u Džeksonu, Misisipi, 1963; neki rušenja kipova Bude iz Bamijana i miniranja drevne Palmire...

Neke od tih slika govore o plesu nad mrtvacem. Tokom rumunske revolucije Nikolae Čaušesku i njegova žena Elena streljani su nakon šljampavog prekog suđenja. Tu seriju su nastavile slike javnog vešanja iračkog predsednika Sadama Huseina, linča libijskog lidera Moamera Gadafija, pa i slike unakaženog lica likvidiranog vođe Al Kaide Osame bin Ladena...

Lampiao, Marija Bonita i Kangačeirosi, Brazil 1938.

U ples nad mrtvacima spada i ona stara slika obezglavljenog "Kapetana" Virgulina Fereire da Silve, poznatijeg kao Lampijao ("fenjer"), vođe brazilske grupe bandiljerosa na severoistoku Brazila dvadesetih i tridesetih godina XX veka, i njegove devojke Marije Deije, zvane Marija Bonita (Lepa Marija), koje su poredili sa američkim parom Boni i Klajd i posthumno ispevali pesme o njima.

Ta grupa je napadala male gradove i farme u sedam brazilskih država, uzimala taoce zbog otkupa, iznuđivala novac, ubila preko 1000 ljudi i 5000 grla stoke i silovala preko 200 žena, borila se s policijom preko 200 puta. Hronike kažu da je u večernjim satima Lampijao organizovao *baile*, ples za meštane i svoje *kangaseirose*. Priče o njegovim podvizima pretvorile su ga u "narodnog junaka", brazilski ekvivalent američkog pljačkaša banaka i vozova Džesija Džjemsa. U zoru 28. jula

Glad u Sudanu 1993. Foto: Kevin Karter

1938. policija je zahvaljujući izdaji otkrila i u kratkoj borbi mitraljezima ubila kapetana Lampijaoa i Mariju Bonitu i devet njegovih vojnika, a njihove glave izložila ispred Instituta za sudsku medicinu u gradu Piranjasu...

U balkanskim ratovima s kraja XX veka mnogo puta su u medijima objavljene slike odsečenih glava. U svetskim medijima u novije vreme vrtele su se i scene odsecanja glava taocima koje su radi širenja užasa snimili militanti Islamske države. Mnoge fotografije u novije vreme inače govore o sklonosti aktera događaja da sami zabeleže svoja nedela – na primer, 2003, u zatvoru Abu Graib snimke torture zatvorenika su napravili pripadnici vojske SAD...

PROGONJEN SEĆANJIMA

Foto-reporteri upućeni na poprišta gladi ili užasa rade svoj posao pod velikim opterećenjem, a izborom "fotografija koje su promenile svet", Pulicerovim i drugim nagradama podgrevaju se očekivanja da oni budu hrabri i hladnokrvni, da imaju dobre reflekse i čvrst etički stav i da šire svest o ugroženim ljudskim pravima. I o drami "drugačijih" i "različitih".

Neki se slome u susretu s metaforom koju proizvodi ekstremna realnost. Tokom gladi u Sudanu 1993. južnoafrički reporter Kevin Karter napravio je sliku lešinara koji se približava detetu koje leži na pesku, dok roditelji pokušavaju da se dokopaju kukuruza koji je deljen iz aviona... Izvršio je samoubistvo nekoliko meseci nakon što je sledeće godine dobio Pulicerovu nagradu za tu fotografiju. Gumenu cev je postavio na izduvnu cev, a drugi kraj je uvukao kroz odškrinut prozor svog automobila. Napisao je da odlazi progonjen živim sećanjima na ubistva i leševe, bes i bol izgladnele ili ranjene dece...

Velike fotografije zaledе momenat, uvek pričajući priču koja se rečima ne može ispričati, koja pokreće emocije i razbuktava imaginaciju. Kliše kaže da slika govori više nego hiljadu reči, ali se mnogo puta pokazalo da posle toga sledi više hiljada reči, od kojih su mnoge pogrešne. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Osama bin Laden i Moamer el Gadafi

Lažni neprijatelji i opasna politika

Umesto da rešava problem, premijer Viktor Orban vodi kampanju protiv izbeglica i tako povećava svoj rejting. Izbeglice dolaze i odlaze, ali mržnja ostaje

Za "Vreme" iz Budimpešte

"Govoriću mađarski jer je ovo Mađarska. Znamo mi zašto su ovi ovde i ko ih plaća. Tu su da sruše našu vladu!", izjavio je jedan sredovečan čovek pred kamerama jedne od mnogobrojnih beogradskih TV ekipa na istočnoj železničkoj stanici (Keleti) u centru Budimpešte na kojoj se nalazilo nekoliko hiljada izbeglica pod šatorima ili na ćebadima. Za njegovu "patriotsku" dušu ovaj prizor je očigledno bio preveliki zalogaj.

Taj čovek i još nekoliko miliona Mađara su ciljna grupa nemilosrdne kampanje vlade Viktora Orbana koja se ispostavila kao pun pogodak, s obzirom na povećanje broja potencijalnih glasača ili makar zaustavljanje pada popularnosti vlade. Naime, na početku drugog mandata, desničarska vlada Fidesa i premijer Viktor Orban su opasno počeli da klize nadole na lestvici popularnosti, dok im se jedini politički rival, krajnje desničarski Jobik, opasno približio.

KAMPANJA MRŽNJE I STRAHA

Bilo je to vreme terorističkog napada na parisku redakciju "Šarli ebdoa". Tada američko-mađarski dvojac zadužen za propagandu u Orbanovom štabu (Artur Finkelštajn, međunarodni ekspert za kampanju mržnje, i njegov mađarski partner Arpad Habonj, čovek nezaposlen i bez ikakvih oporezovanih primanja) izmišlja nove "neprijatelje": agresivne islamiste, teroriste, Islamsku državu, talibane i kosovske Albance koji su u to vreme masovno preko Mađarske hrlili u lepši deo Evrope. I konačno – izbeglice. Nikad pogodnija meta na koju može da se usmeri mržnja "nacije koja je ugrožena".

Pre nekoliko meseci, kada se rodila ta sjajna ideja, izbeglički problem u Mađarskoj praktično još nije ni postojao. Prvi korak u toj komunikacijskoj strategiji pored sve ratobornijih i "patriotskijih" izjava Orbana i njegovih ljudi, bili su plakati sa natpisima: "Ako dođeš u Mađarsku, poštuj našu kulturu", ili "Ne oduzimaj Mađarima posao". Logično, poruke su napisane na mađarskom da ih svaki Sirijac razume. Te poruke su naravno bile namenjene mađarskim glasačima, koji, ako su i počeli da gube poverenje u vladu zbog sve veće korupcije, siromaštva ili masovnog odlaska mladih stručnjaka na Zapad, treba da shvate da sada nije trenutak za takve sitnice. Sada se brane otadžbina i nacija.

Kao kec na deset, Fidesu je priskočila u pomoć prava izbeglička kriza u Evropi. Kao da su Finkelštajn i partneri imali vizionarske sposobnosti.

POLITIKA BODLJIKAVE ŽICE: Izbeglice u Mađarskoj, septembar 2015.
Foto: Fonet/AP

UVOĐENJE VANREDNOG STANJA

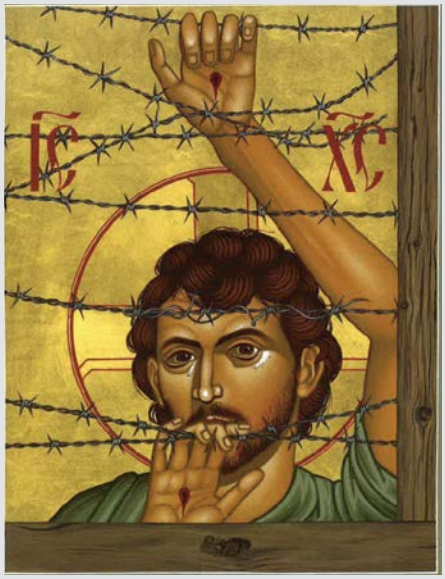
Ali, dozu patriotizma treba stalno povećavati jer inače počinje da gubi svoja dejstva. Tako se rodila ideja o žičanoj ogradi na srpsko-mađarskoj granici koja je od početka pokazivala i neke manjkavosti. Prvo je gromoglasno najavljeno da će biti viša od četiri metra, ali je ispala mnogo niža ("neka, jeste niža, ali je naša, mađarska"). Onda, da bi se povećao efekat zastrašivanja, žičana nakaza nakićena je oštrim predmetima, koji su valjda namenjeni deci izbeglica, da ne bi po trajnim posledicama zauvek zapamtila gostoprimstvo Mađara.

Ali izbeglice (ta reč je izbačena iz upotrebe u mađarskim medijima pod kontrolom vlade, baš kao i u mađarskim medijima u Vojvodini koje kontroliše Savez vojvođanskih Mađara, da ne bi izazvala simpatije prema migrantima) kao u šali »

I Hristos je bio izbeglica

Mađarski premijer Viktor Orban ovih dana tvrdi da bodljikavom žicom brani hrišćansku Evropu. Glasovi koji se čuju iz hrišćanskih crkava poslednjih dana, međutim, uglavnom su onakvi kakvi bi i trebalo da budu – u novozavetnom duhu brige i saosećanja za drugog

Početkom septembra na udaru dela svetske javnosti našao se mađarski kardinal Peter Erdo, koji je na konferenciji za štampu izjavio da Rimokatolička crkva u Mađarskoj ne treba da prihvati migrante: "To je zabranjeno i ako bismo mi to uradili, bili bismo trgovci ljudima." Kardinal Erdo je ubrzo tvrdio da su njegove reči bile izvučene iz konteksta (reči se, istina je, lako izvlače iz konteksta, ali u isto vreme, ovo opravdanje može biti veoma zgodno za sve izrečeno).

SAVREMENA IKONA: Isus iza bodljikave žice
Ilsutracija: bratRobert Lentz, 2002. godina

U intervjuu koji je usledio, kardinal je kazao da je Crkva već pripremila dve zgrade za prihvatanje izbeglica koje će biti otvorene kada se reše pravne poteškoće, kao i da čini mnogo toga ne bi li im pomogla. Prema tvrdnjama medija, benediktinski samostan u Mađarskoj otvorio je svoja vrata migrantima, dajući im hranu i pružajući smeštaj, dok su se po društvenim mrežama mogle pročitati i vesti da su se tamošnji benediktinci pridružili izbeglicama na jednom delu puta ka Austriji.

Odista, glasovi koji se čuju iz hrišćanskih crkava poslednjih dana su uglavnom onakvi kakvi bi i trebalo da budu – u novozavetnom duhu brige i saosećanja za drugog. Papa Franja je, govoreći na Trgu Svetog Petra, kazao vernicima da bi svaka parohija, religijska zajednica, svaki manastir u Evropi trebalo da primi jednu izbegličku porodicu, dodavši da to treba da počne od njegove eparhije u Rimu.

Nije ovo prvi put da papa šalje ovakve poruke. U centru za izbeglice u Rimu koji vode jezuiti, poručio je: "Dragi religiozni ljudi, vaši prazni manastiri nisu korisni Crkvi ako su pretvoreni u hotele i donose novac. Prazni manastiri ne pripadaju vama, oni su za telo Hristovo, što izbeglice jesu." Iz Vatikana stižu, sa raznih strana, izjave slične ovoj.

DOSTA JE BILO PATNJE

U Austriji, objavljuje tamošnja štampa, Crkva pruža podršku izbeglicama kroz razne vrste pomoći, uključujući i smeštaj po parohijskim konacima i manastirima. Za vreme mise održane u glavnoj bečkoj katedrali za migrante preminule u kamionu, austrijski kardinal Kristof Šenborn je kazao da je dosta bilo "smrti, patnje i progona". Na minhenskoj železničkoj stanici migrante su zajedno dočekali evangelistički biskup Hajnrih Bedford-Štrom, glavni čovek protestantske crkve u Nemačkoj, i katolički kardinal Rajnhard Marks. Njih dvojica su se našli drugim povodom i dok su razgovarali sve vreme su im na telefone stizale vesti o migrantima. Tako su odlučili spontano da dočekaju vozove u kojima su se nalazile izbeglice i požele im dobrodošlicu u Nemačku. Kardinal Marks i inače često govori protiv nemačkog nacionalizma i ksenofobije upućene protiv izbeglica sa Bliskog istoka.

Zanimljivo je posmatrati kako se pojedini glasovi koji stižu sa desnice, a za sebe tvrde da zastupaju tradicionalne hrišćanske vrednosti, razilaze sa onima koji dolaze od crkvenih zvaničnika. Dok ovi prvi upozoravaju na pretnju hrišćanskom identitetu od strane muslimana, dotle predstavnici crkava

prelaze Mažino liniju. Ugroženost nacije je sada još veća. Ne preostaje ništa drugo nego da se drakonskim zakonskim merama zapretiti vanrednim stanjem. Tako je novi rok za početak sređivanja situacije 15. septembar, kada ti zakoni stupaju na snagu. Bar tako najavljuje premijer.

Suština tog novog zakonskog paketa je uvođenje novog pojma ispod stavke o vanrednom stanju. To znači da se vanredno stanje može proglasiti u slučaju "masovne imigracije". A šta znači masovna imigracija? Ako više od 500 migranata u jednom mesecu traži azil (samo u avgustu ova brojka je daleko prešla hiljadu). Ili: ako se u jednoj tranzitnoj zoni nalazi više od hiljadu migranata. Ili: ako izbije pobuna u nekoj tranzitnoj zoni. Po ovome, u Mađarskoj ili u nekim njenim delovima može biti proglašeno vanredno stanje bilo kada posle 15. septembra.

Ne treba zaboraviti ni ostale poslastice iz Fidesove kuhinje: policija i vojska će u graničnom pojasu u potrazi za izbeglicama smeti da bez sudskog naloga ulaze u privatne kuće, a ako ih pronađe, moraju da prijave te "krijumčare" ljudi koji ih skrivaju. Svakome, dakle, ko primi izbeglice u kuću preti zatvorska kazna.

SVAĐA SA EVROPSKOM UNIJOM

U međuvremenu, izgleda da je Orbanova vlada uspela da se posvađa sa čitavom Evropskom unijom, a naročito sa njenom najmoćnijom zemljom Nemačkom. Za haos sa izbeglicama premijer je optužio nemačku kancelarku Angelu Merkel. Naime, posle tragedije u prenatrpanoj i na putu ostavljenoj hladnjači blizu Parndorfa u Austriji (71 ugušen čovek), Merkelova je izjavila da će Nemačka primiti sve izbeglice iz Sirije – bar tako tumače njene reči mađarski zvaničnici. To je dalo podstrek migrantima da navale u još većem broju.

Tragedija u Parndorfu (prevoz nesrećnih izbeglica je organizovan iz jednog budimpeštanskog stana) preokrenula je evropsko javno mnjenje i političare u Briselu, Beču i Berlinu, pa čak i u Londonu (Kameron kaže da će primiti 15.000 sirijskih izbeglica).

uglavnom govore o saosećanju i potrebi da se pomogne onima koji su u nevolji.

CRNE OVCE

Naravno, malo šta je u ovom i ovakvom svetu crno-belo. Pojedini predstavnici desničarskih organizacija i političari tvrde da mnogi vernici, a i sveštenstvo, misle kao oni, ali to uglavnom ne govore. Bilo da je reč o Italiji, Nemačkoj ili Grčkoj (gde je takođe mitropolit Grčke pravoslavne crkve Jeronim pozvao Grke da budu velikodušni prema onima koji dođu, a i Srpska pravoslavna crkva je u svom saopštenju govorila o potrebi da se pomogne migrantima, dok se to ne bi moglo kazati za desničarske pokrete). Strah od terorizma i islamizacije ipak je prisutan, mada za sada veoma retko, i u izjavama pojedinih crkvenih zvaničnika kao što je to slučaj sa mađarskim biskupom Laslom Kis-Rigom, koji je izjavio da nije reč o izbeglicama već o invaziji: "Oni dolaze i viču Allahu akbar. Oni žele da preuzmu kontrolu."

Takođe, čulo se pitanje iz crkvenih i inih krugova da li crkve treba da pokažu više brige prema izbeglicama hrišćanima. Svetski savet crkava je, u svom saopštenju, odbacio ovaj stav kao potpuno neprihvatljiv.

Konačno, zamereno je i papi Franji da je u svom pozivu bio pomalo iracionalan, kao i da ideja da se izbeglice prime u svaki manastir predstavlja preveliki logistički izazov. Ponašati se onako kako Biblija nalaže, štititi slabe i brinuti se o drugome, inače jeste izazov. Straha ima mnogo sa svih strana i nije pošteno reći da je on neopravdan. Ali ne treba zaboraviti da je, današnjim rečnikom govoreći, dok su Marija i Josif bežali, i Hristos bio izbeglica. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

HAOS: Sukob izbeglica i policije blokira prugu
Foto: Fonet/AP

Viktor Orban je prošle nedelje otputovao u Brisel, gde je u svom već dobro poznatom nediplomatskom stilu rekao (a njegovi saradnici to ponavljali) da je problem migranata nemački problem, jer su nemački zvaničnici neodgovornim izjavama pozvali migrante "za postavljenu evropsku trpezu" .

Njegova buldožer-strategija, međutim, nije prošla u Briselu a kamoli u Berlinu. Trojica čelnika EU su na sledeći način ispratili Orbana: Donald Tusk, predsednik Evropskog saveta, održao je predavanje Orbanu o hrišćanskim obavezama u vezi sa solidarnošću i tolerancijom; Martin Šulc, predsednik Evropskog parlamenta, na Orbanove reči da evropski političari ne znaju kako da se reši migrantska kriza odgovorio je da je i Orban jedan od njih; Žan-Klod Junker, predsednik Komisije, jednostavno nije izašao na "zajedničku" konferenciju za medije nakon razgovora.

POIGRAVANJE SA IZBEGLICAMA

Vrativši se kući, mađarski premijer je još više pooštrio ton i izrekao formulaciju o "propaloj evropskoj politici". Od tada svi njegovi saradnici i Fidesova štampa ponavljaju tu frazu unedogled. Kao i onu da su ilegalni (ranije ekonomski) migranti sve agresivniji. Već pomenuta vojvođanska mađarska štampa i to verno kopira.

A sa izbeglicama se igra nemilosrdna igra. Jednom ih puštaju u zgradu železničke stanice Istok, drugi put ne. Jednom traže važeće putne isprave, drugi put im pomažu da se bez ikakvog dokumenta popnu na voz nade. Mađarske železnice prodaju karte izbeglicama, ali ih ne puštaju u vagone, a vraćaju samo minimalan iznos karata.

Ovu ružnu sliku Mađarske koriguju dobrovoljci, koji već nedeljama danju i noću dele hranu, vodu, organizuju medicinsku pomoć, igraju se sa decom. Pratili su i pomagali migrante na autoputu M1, kada su se oni odlučili na očajnički korak da pešice odu do austrijske granice. Mađarske vlasti su nakon nekoliko časova ipak poslale autobuse da izbeglice transportuju do Nikelsdorfa. Ti ljudi više nisu bežali iz Sirije, Avganistana ili Eritreje, nego iz Mađarske. Migranti dolaze i odlaze, ali mržnja ostaje.

Prema najnovijim istraživanjima javnog mnjenja, 66 odsto mađarske populacije veruje da izbeglice predstavljaju pretnju Mađarskoj i da ih ne bi trebalo pustiti u zemlju. Samo 19 odsto smatra da je dužnost Mađarske da ih prihvati.

Ali to još nije sve.

Najviše su protiv izbeglica simpatizeri Fidesa (79 odsto), čak su ksenofobičniji od Jobikovih pristalica (71 odsto). Čak ni takozvana demokratska opozicija nije imuna na ovu socijalnu bolest: 64 odsto socijalističkih glasača su za strože mere protiv migranata, a ni liberalno orijentisana stranka DK bivšeg premijera Đurčanja ne pokazuje preveliku toleranciju (47 odsto gaji negativne sentimente prema izbeglicama).

Tako je to kada se nacija brani svim sredstvima. ¶

GABOR BODIŠ

Zar i ti, sine bote

Botovi u Srbiji su – provaljeni. Ne samo kao generalna pojava već i poimence. To se dogodilo ne samo zato što ruski model nije primenjiv na malenu Srbiju, jer je naše online mnjenje daleko manje a broj korisnika društvenih medija donekle konačan i saglediv, već zbog grešaka ljudskog faktora: bukvalnog izvršavanja bukvalno shvaćenih zadataka

Poslednji slučaj Ruskinje Ljudmile Savčuk, koja trenutno strahuje za svoj život jer je javno progovorila da je radila u "fabrici botova" pod okriljem države i potom sudski zatražila svoju platu, dokazao je da neko zaista plaća posao astroturfinga i da zaista postoji posao pisanja naručenih komentara i mišljenja. Domaći mediji prenose da je tako svet prvi put saznao da u Rusiji postoje botovi koje finansira Kremlj. Međutim, svet je o tome, iako je Savčuk kao dokaz napravila i tajni kratak video-zapis koji vodi kroz kancelarije botova, saznao još 2009. godine kada je troje ruskih novinara lociralo zgradu iz koje rade i minuciozno izanaliziralo izvršavanje zadataka ruskih botova na forumima. Međutim, slučaj Ljudmile Savčuk je bitan zato što odluka suda da joj se isplati novac potvrđuje da je neko (Internet Research Co. iz Sankt Petersburga) stvarno dužan platu za pisanje *pisama rimskih građana*. Dokazuje, konačno, da je botovanje u Rusiji posao. Maske su pale, a iza njih se prikazalo ružno lice organizovanog obmanjivanja internet populacije sa najvišeg mesta. Ovaj posao se godinama radi i u Kini, za interes vlasti, ili u Americi, češće u interesu velikih korporacija.

ŠEKSPIROVI BOTOVI

Botovanje, astroturfing, ili lažno prikazivanje raspoloženja javnosti nije novitet. Možda prvi primer *offline* botovanja, kakvo danas dobro poznajemo u *online* svetu, možemo pronaći u Šekspirovom komadu *Julije Cezar*. Tamo već u prvom činu zatičemo Bruta kako čita pristigla pisma zabrinutih građana Rima o tome kako je Cezar postao suviše moćan. Uveren da je to volja naroda, Brut se odlučuje za svrgavanje Cezara sa vlasti. Međutim, to su posve lažna pisma, zna čitalac ali ne i Brut, koje podmeće Kasije da imitira volju naroda. Brut im poveruje, izbotovan je. Šekspir Cezaru potom pripisuje i poslednje reči koje danas svako zna da ponovi u trenutku neočekivane izdaje: "Zar i ti, sine Brute?"

Internet je dao samo jednu novu dimenziju staroj praksi. Preplavljen je vebbrigadama koje formiraju različiti interesni centri da bi, u ime svog sponzora i za njegov račun, plasirale lažna *pisma rimskih građana*. I ne samo u sferi politike. Čitalac je sigurno primetio koliko je ojačao antivakcinacijski pokret u Srbiji i regionu poslednjih godina. Ili kako su neke (komercijalne) dijete toliko savršene, da će na vebu pronaći na stotine zadovoljnih korisnika koji svedoče o svojim uspesima, bez ijednog negativnog komentara. Ili koliko unisonih komentara može da se nađe ispod vesti na medijskim portalima koji to dozvoljavaju više iz ekonomskih nego ideoloških razloga. To se radi kasijevskim metodama, to nije spontano javno mnjenje. To nije *grass-root* i samonikla zelena trava mišljenja javnosti. Nego nova reč za staru praksu – *astroturfing*, brend veštačke trave koja treba da liči na pravu, kako biste poverovali da su stvari onakve kakve zainteresovani naručilac mišljenja želi da izgledaju, a ne onakve kakve zaista jesu.

Za astroturfingom se poteže onda kada se želi prikazati da za nešto postoji široka podrška u narodu, ako je stvarna mala ili nedovoljna. Trpanje političkih aktivista u autobuse i prevoženje na stotine kilometara udaljen miting, kako bi on na tom mestu izgledao veći, takođe je verzija *offline* botovanja. Takođe, anketiranje "slučajnih prolaznika" često istih, sa istim, zadatim mišljenjem na temu. Međutim, sve je to lako dokazivo, parkirani autobusi se ne mogu prikriti, a slučajni

KAŽNJENA ZBOG ISKRENOSTI: Ljudmila Savčuk, bivša radnica u Putinovoj "fabrici botova"

Foto: AP

prolaznici se mogu prepoznati.

Ipak, internet je posebno izazovan zbog mogućnosti potpune anonimnosti, tog blaženog 2.0 prava, gde je verovatnoća mnogo manja, čini se, da javnost prepozna "slučajnog prolaznika" kao nameštenog sagovornika.

SENDVIČARNICA "KOD BOTA"

Ovaj posao se radi i u Srbiji. Iz novinarskih istraživanja, znamo da se on radi za sendvič. Kad sklonimo šalu u stranu, treba da se zabrinemo: postoje ozbiljne indicije da su to čitave veb-brigade stranačkih aktivista nižeg ranga koji tek čekaju da ovim poslom zasluže da se zaposle na radnom mestu na kojem više neće morati da anonimno izigravaju budale. Ova teška i uvredljiva reč je tu jer je botovanje ruske škole u Srbiji, kakvo je jedan na jedan preuzeto za naše prilike, neslavno propalo na omiljenom Tviteru, sa opštom percepcijom u javnosti da je to sve budalasto. Prosto rečeno, botovi u Srbiji su – provaljeni. Ne samo kao generalna pojava, već i poimence. To se dogodilo ne samo zato što ruski model nije primenjiv na malenu Srbiju, jer je naše *online* mnjenje daleko manje a broj korisnika društvenih medija donekle konačan i saglediv, već zbog grešaka ljudskog faktora: bukvalnog izvršavanja bukvalno shvaćenih zadataka. Setimo se samo "svaka čast Vučiću" diljem interneta, ili "krvavih ruku" tokom Tviter-napada na ombudsmana, samo su neki od zadataka koje su prepoznavali i obični korisnici interneta.

Botove u Srbiji imaju skoro sve političke partije, pokazalo je istraživanje Centra za nove medije Liber na Tviteru, i postoji snažna politička polarizacija na ovoj mreži. Tviter je politici privlačan zato što je otvoren, pristupačan čak i ako ga lično ne koristite i vidljiv na Guglu prilikom pretraživanja. Veruje se da okuplja naprednije korisnike interneta i da je gnezdo kritičke misli u 140 karaktera. Zato ne čudi da je politička polarizacija na Tviteru toliko jasna i da su pozicija i opozicija ovde toliko segregirane. Postoji neka vrsta stilske ujednačenosti i harmonije koja je u skladu sa profilom i vrstom stranke koja stoji iza "svojih" botova. Zahvaljujući tome, čak i površnom analizom se lako utvrđuje kojoj političkoj opciji određene grupe botova pripadaju. Ipak, botovi opozicije nisu zanimljivi jer su po partijama brojčano manji, veoma su međusobno slični (unisoni "ua, Vučiću"), nisu formacijski ozbiljno organizovani (nemaju radno vreme, ne sprovode

Govor mržnje i botovi

Istraživanja CNM Libera pokazuju da udeo govora mržnje u konverzaciji na Tviteru dramatično raste uključivanjem botova na neku temu. Ukoliko je konverzacija organska, bez botova, govor mržnje ili netrpeljivosti čini samo 1 odsto ukupne diskusije, dok uključivanjem botova taj procenat raste na 12 odsto.

Ukoliko je neka javna ličnost targetovana, udeo govora mržnje u @mentitions i @reply komunikaciji prema njoj može da čini čak 65 odsto ukupnog obraćanja, upućenog od strane svega 5 odsto učesnika komunikacije. Tih 5 odsto su – botovi.

Dvadeset odsto botova promeni ime i profil između dve veće kampanje i tako pokuša da bude sasvim druga osoba.

Problem botova na Tviteru region uopšte ne poznaje, i ovo je specijalnost tviteraške zajednice u Srbiji. Istraživanjem korišćenja ključnih reči "bot", "botovanje" i "botovi", u periodu od 30 dana, utvrđeno je da ovu reč pominju i koriste samo tviteraši iz Srbije. Region sa nama samo deli problem masovnog komentarisanja na medijskim portalima.

»

Persona Management Softwer

Najozbiljnija opasnost po higijenu društvenih mreža vreba iz korišćenja ovog softvera koji još nije uzeo maha kod nas. Za kratko vreme PMS može da generiše mnoštvo profila sa pripadajućim atributima prave osobe: ime, imejl adresa, fotografije, veb-stranice i profili na društvenim mrežama. Tako mogu da nastanu hiljade naizgled autentičnih osoba koje su aktivne na vebu i mogu se čak i pretražiti, kao što je moguće pretražiti vas ako ne krijete svoj identitet – vaš Fejsbuk, Tviter ili LinkedIn profil, i možda vaš blog.

Ovi lažni nalozi se automatski ažuriraju tako što retvituju ili linkuju neki sadržaj, stvarajući utisak da je osoba aktivna.

Kada se lažni nalog razradi i dobije svoju veb-istoriju (ponekada se priprema i godinama unapred, da bi u datom trenutku radio nešto što je potrebno), njemu se konačno pridružuje humani bot, prava osoba koja će preuzeti taj veštački nalog, sa njegovim celokupnim prethodnim "postojanjem". Nikome u okolini neće pasti na pamet da je ta osoba ovog trenutka pristupila mreži ili temi, sa zadatkom da pruži nečemu podršku ili da diskvalifikuje nekoga. Ako još naručilac ovog posla obavi obuku naprednijeg i pametnijeg korišćenja mreža, ove krpene lutke (*sockpuppets*) lako mogu postati deo zajednice, povezati se sa uticajnim, pravim profilima i tada okolina već počinje da doživljava bota kao pravi identitet sa autentičnim mišljenjem.

bukvalno zadate zadatke i slično) a uticaj ostvaruju podizanjem nivoa iritacije suparnika. Međutim, botovi vladajuće partije su i te kako interesantni jer su po mnogo čemu upadljivi. Istraživanjem ponašanja korisnika na Tviteru u više navrata tokom prošle i ove godine, tokom više različitih situacija i na bazi više stotina hiljada tvitova, Liber je pokazao i kako botovi vladajuće partije rade, koje tačno zadatke u određenom trenutku izvršavaju i ko su pojedinačni botovski nalozi na Tviteru.

Najčešće izvršavaju komandne zadatke napada na određene političke ličnosti (*targetiranje*). Koriste istu retoriku i isti skup reči da bi taj zadatak izvršili, iz čega se lingvističkom analizom lako utvrđuje i kako je tačno glasio zadatak koji su dobili od koordinatora.

Prate u stopu određene opozicione lidere (*online stalking – uhođenje*) i izvršavaju zadatak promptnog odgovaranja omalovažavanjem i vređanjem bez obzira šta je originalni tvit njihove mete. U tu taktiku spada i *trolovanje*, skretanje sa teme i prebacivanje na novu, na primer potpuno izmišljenu informaciju, uz obilje logičkih grešaka.

Obavezni su da prate određene *hashtagove* i budu aktivni na njima (*kidnapovanje teme*) i da stvaraju nove i uvredljive (*counterhashtag*).

Konačno, uposleni su na zadacima kampanjskog *sajber-bulinga*, koji izvršavaju taktikom grupnog napada na određenu ličnost masom uvredljivih i denuncijantskih tvitova u određenom vremenskom razdoblju i na određenu temu, ili uz neograničeno, sistematsko zlostavljanje svih koji izražavaju kritičko mišljenje prema vlasti.

NASILNICI I ZLOSTAVLJAČI

Drastičan primer sajber-zlostavljanja tviteraši su mogli da vide s proleća, kada je Saša Janković, ombudsman, bio izložen do tada neviđenim napadima. Grupi bot profila, koji su pojedinačno upućivali i po 50 uvredljivih tvitova Jankoviću u kratkom vremenskom roku, pridružili su se i neki javni profili koji su se ponašali kao botovi – izvršioci zadatka napada i uznemiravanja. Tokom dva meseca, ombudsman je neprekidno bio pominjan (tagovan) više od 400 puta dnevno. Ovaj napad se može razumeti i kao dogovoreno sajber-zlostavljanje grupe koja je organizovana da to čini u određenom vremenskom periodu određenoj ličnosti. U stvarnom svetu to poznajemo kao primer rulje koja priprema linč.

Za razliku od ovakve kampanje, kada je jedna ličnost jasno targetovana nekim povodom, primećuje se da postoji i vremenski neograničena zadata aktivnost zlostavljanja kritičara vlasti na Tviteru. Posebno ženskog pola. I posebno iz javnog života. Tako su novinarke, glumice, pevačice ili predstavnice nevladinih organizacija na konstantnom udaru, mnogo više i jače nego njihove muške kolege. Njihovi tvitovi su pomno praćeni i, po potrebi, na autorke se vrši orkestriran pritisak vređanjem ili iznošenjem lažnih podataka i otvaranjem afera, a sve u srazmeri sa popularnošću i dometima. U slučaju da željena reakcija (ućutkivanje, reteriranje, povlačenje žrtve) izostane ili se onlajn pritisak pokaže kao nedovoljan, on biva prelivan na određene medije koji na isti način nastavljaju da se bave targetiranom osobom.

Ova strategija neumitno navodi na dva zaključka: da su *online* botovske aktivnosti i neki mediji koordinisani iz istog centra, ali i da su sudbine "neposlušnih" tviteraša pokazne vežbe za sve ostale.

Internet je poklon čovečanstvu, ali i ogroman poligon za igre različitih marketinških agencija ili političkih spin doktora. Za razliku od Cezara, koji je bio zatečen Brutovim nasedanjem na pisma, za nas iznenađenja po ovom pitanju nema. Botovsko-alhemijski pokušaj pretvaranja crnog u belo imao bi uspeha samo da nismo shvatili. Ali, pošto većina korisnika interneta zna da se uveliko na sve strane pišu lažna *pisma Rimljana*, ostaje samo da pitamo: "Pa, dokle više, Kasije?" ¶

TATJANA VEHOVEC,
izvršna direktorka Centra za nove medije Liber

Powered by EUnet HOSTING

Connected by SBB

OVE JESENI 20% POPUSTA

POVOLJNI CLOUD SERVERI NA SAMO 1 KLIK OD VAS

Premestite svoje poslovanje na

CLOUD SERVER

Apsolutni servis. Efikasnost. Ušteda.

Akcija traje od 1.9. do 31.10.2015. godine.

EUnet HOSTING

www.eunethosting.com
011 30 10 500

Bulevar Zorana Đinđića 8a
Beograd

SBB SOLUTIONS
pametna rešenja

www.sbbsolutions.rs
Kontakt centar 19966

Mera zabrane korišćenja interneta – budućnost ili realnost

Zameniku glavnog urednika lista "Tabloid" Milanu Malenoviću odlukom Višeg suda u Beogradu, zbog pretnji premijeru Srbije Aleksandru Vučiću, određena je mera zabrane korišćenja interneta. Iako na prvi pogled tako ne izgleda, ova mera uopšte nije kontroverzna, sa pravnog aspekta

Piše: **Đorđe Krivokapić**

Da li ikada napuštate svoj smartfon osim kada spavate? Koliko vremena dnevno provodite u korišćenju interneta za uobičajene stvari: slušanje muzike, informisanje, plaćanje računa, organizaciju putovanja, komunikaciju sa najbližima i mnoge druge? Da li biste olako pristali da vam to pravo neko oduzme? Da li bi vaš život mogao biti isti kao sada?

Možda ste u nekom filmu ili na internetu videli da se sajber-kriminalcima, naročito "opasnim" hakerima i seksualnim prestupnicima kao kaznena mera može dosuditi zabrana korišćenja interneta i računara. Nedavni primer iz Srbije ukazuje na to da vam sud može uvesti zabranu korišćenja interneta čak i zbog verbalnih delikata, poput uvrede ili pretnje. U domaćoj javnosti se doskora nismo susretali sa ovakvim slučajevima. No, pre nekoliko meseci je javnost upoznata sa slučajem "privođenja" Fejsbuk naloga građanina Aleksinca Dejana Milojevića, posle postova koji su ocenjeni kao pretnje premijeru Vučiću. Ono što je bilo interesantno u ovoj situaciji jeste da su pripadnici policije tražili šifru za pristup Milojevićevom nalogu, koja je zatim promenjena, čime mu je onemogućen pristup nalogu. Dejan je u međuvremenu uspeo da povrati svoj identitet na Fejsbuku pomoću "štapa i kanapa", kako je sam rekao, a javnost je ostala zabrinuta zbog nedozvoljenih i intruzivnih mera koje su omogućile da se značajno ugrozi poverljivost Dejanove komunikacije, aspekta njegove ličnosti u koji se ne može dirati bez sudske odluke.

KATANAC NA MODEM

Sredinom avgusta, zamenik glavnog urednika lista "Tabloid" Milan Malenović je priveden i pritvoren zbog sumnje da je na Fejsbuku pretio premijeru Srbije Aleksandru Vučiću i ministrima i time počinio kvalifikovani oblik krivičnog dela Ugrožavanje sigurnosti (član 138, stav 3 Krivičnog zakonika) za koje je predviđena zatvorska kazna u trajanju od šest meseci do pet godina. Malenović je nakon deset dana pušten iz pritvora, ali mu je odlukom Višeg suda u Beogradu u okviru mere elektronske kontrole zabrane napuštanja stana određena mera zabrane korišćenja interneta. Tako Malenović do daljeg ne sme da koristi bilo koji uređaj koji je povezan sa internetom.

Ova sudska odluka pravno nije previše kontroverzna. Sud jeste ovlašćen da upotrebi meru zabrane korišćenja interneta kada nađe da postoji osnov, a kako smo za sada uskraćeni za druge informacije iz postupka, o opravdanosti za njeno donošenje u ovom slučaju nije moguće diskutovati. Naša pretpostavka u pogledu osnova uspostavljanja mere jeste da je procena suda takva da bi Malenović mogao da ponovi delo za koje se tereti. Ipak, politika ovako široko postavljenih zabrana korišćenja tehnologije (ograničavanja slobode informisanja) kao i njena svrsishodnost, a naročito proporcionalnost, može lako biti dovedena u pitanje.

Treba imati u vidu da ovakvu meru u današnje vreme nije lako sprovesti. Naš životni prostor je uveliko popunjen komunikacionim tehnologijama: kroz radio-frekvencije pristupamo televiziji, radiju i mobilnoj mreži, preko kabla pristupamo multimedijalnim sadržajima i internetu, a preko telefonske linije možemo uspostaviti direktnu vezu sa željenom osobom ili mrežom. I kada bi se fizički mogle onemogućiti ove tehnologije u jednom stambenom prostoru, mera zabrane korišćenja interneta teško bi se mogla primeniti i na ostale ukućane, jer bi njihova prava bila nezakonito ugrožena. Tako zapravo kontrola sprovođenja ove mere postaje prilično otežana i praktično nemoguća, naročito kada se mera sprovodi prema licu koje živi u domaćinstvu.

DRUŠTVENO SAKAĆENJE

Zabrinjavajuće je što se potpunom zabranom lice pod merom dovodi u nelagodnu poziciju da svoje informacione potrebe, od posla preko praćenja aktuelnosti, zabave i komunikacije sa bližnjima, treba da obavlja kršeći sudsku odluku sa uređaja nekog bliskog lica u tajnosti i anonimnosti. Sa druge strane, navedene informacione potrebe, kao i mnoge druge, ne ugrožavaju svrhu uspostavljanja mere i zaštite sigurnosti, što ukazuje da ovako široko postavljena mera nije proporcionalna. U XXI veku, kada smo konstantno okruženi mrežom i elektronikom, postajemo značajno društveno "osakaćeni" ukoliko nismo u mogućnosti da koristimo tehnologiju za najobičnije stvari. Zato svako ograničavanje slobode izražava-

nja, ali i drugih osnovnih prava poput okupljanja i udruživanja, mora biti u kontekstu ostvarivanja svrhe. U ovom slučaju, sud je kao meru mogao odrediti zabranu objavljivanja sadržaja na društvenim mrežama (ko može više, može i manje). Primena i nadzor nad ovom merom mogu biti vrlo jeftini i efikasni, a njome se ne ugrožavaju uobičajene informacione potrebe.

Kao redovna usluga internet je sastavni deo svakodnevice većine srpskih građana te narednih godina možemo očekivati veliki broj pravnih postupaka u vezi sa sporovima iz virtuelnih prostora. Ove priče više neće biti samo slučajevi dečje pornografije ili visokotehnološkog kriminala (hakerskih napada, prevara i krađe podataka) već će to sve češće biti sukobi između običnih ljudi u vezi sa njihovom privatnošću, reputacijom i virtuelnom imovinom. Domaće pravosuđe će se stoga sve češće suočavati sa izazovima tumačenja postojećeg zakonodavstva u novostvorenim tehnološkim okolnostima. Iako se na prvi pogled tako čini, rešenje nije u regulatornim reformama i donošenju "Internet zakona", već u boljem razumevanju tehnologije koje omogućava primenu osnovnih pravnih instituta i standarda ljudskih prava u digitalnom okruženju. Zato, kako bismo izgradili pravosuđe koje poštuje specifičnosti informacionog društva i nema rizik da serijom loših odluka države snosi odgovornost pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu, pored ostalog, neophodno je upoznati celokupno pravosuđe, a naročito sudije, sa specifičnostima tehnologije koja danas omogućava ostvarivanje ali i ugrožavanje brojnih prava. Jedino tako će sudije biti u mogućnosti da rade ono što najbolje znaju, tj. da primenjuju postojeće pravo i donose izbalansirane odluke koje pružaju pravnu predvidljivost, ali i poštovanje međunarodnih standarda ljudskih prava. ¶

Autor je asistent na Fakultetu organizacionih nauka u Beogradu i direktor za pravne prakse Share fondacije

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Fondacija za otvoreno društvo otvara konkurs za tri radna mesta na određeno vreme od godinu dana, na projektu "Formiranje nacionalne asocijacije nastavnika i roditelja – Partnerski, za obrazovanje". Projekat će biti sproveden u saradnji sa UNICEF-om u periodu od septembra 2015. do septembra 2016. sa mogućnošću produženja.

KOORDINATOR PROJEKTA

Opis posla: uspostavljanje kancelarije budućeg udruženja; organizovanje relevantnih kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja i analize rada mreže; uspostavljanje platforme za organizovanje akcija u oblasti obrazovanja; informisanje i komunikacija sa nastavničkim i roditeljskim organizacijama i savetima; obaveštavanje i uključivanje stručne javnosti i drugih relevantnih organizacija, institucija i pojedinaca u aktivnosti; koordinacija sprovođenja aktivnosti rada Klubova Partnerstva za obrazovanje i formalnog osnivanja i registrovanja novog udruženja; obavljanje svih drugih poslova koordinacije, informisanja, analiza na zahtev FOD.

Zahtevi:
– završen fakultet humanističke struke;
– najmanje 5 godina iskustva u upravljanju projektima, razvoju organizacija, jačanju odgovornosti i aktivizma organizacija; iskustvo vođenja kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja; poznavanje obrazovnih i omladinskih politika.

KONSULTANT ZA INFORMACIONE TEHNOLOGIJE

Opis posla: kreiranje i održavanje svih IT resursa prema zahtevima direktora i koordinatora projekta; obezbeđivanje dostupnosti i interaktivnosti resursa; svakodnevno ažuriranje web platforme; organizovanje online kampanja, diskusija; svakodnevno informisanje članova, komunikacija sa ekspertima zaduženim za stručne sadržaje web portala; komunikacija i sprovođenje zadataka u dogovoru sa koordinatorom i asistentom projekta.

Zahtevi: obrazovanje iz oblasti elektronskih medija i menadžmenta; iskustvo u kreiranju socijalnih medija i digitalnih komunikacionih strategija, online kampanja i IT aktivizma.

ADMINISTRATIVNI ASISTENT

Opis posla: administrativna podrška, informisanje, komunikacija; organizovanje sastanaka; izveštavanje ka javnosti i ka UNICEF-u; saradnja sa obrazovnim stučnjacima i IT konsultantom i koordinatorom projekta.

Zahtevi: iskustvo u administriranju i praćenju projekata, pisanju izveštaja; iskustvo u kreiranju i održavanju baze podataka; sposobnost kreiranja tekstova, obaveštenja za javnost; veštine dobre komunikacije sa svim učesnicima u projektu.

Zainteresovani kandidati mogu da pošalju svoj CV na adresu office@fosserbia.org

Konkurs je otvoren do 14. septembra 2015. Lokacija: Beograd

Tužne prognoze koje se još obistinjuju

Nedeljnik "Vreme" otpočeo je obeležavanje 25 godina postojanja. Prvi broj izašao je 20. oktobra 1990. godine. U ovom broju prenosimo tekst Milana Miloševića iz "Vremena" broj 1. Glavni razlog reprintovanja ovog teksta nije samo to što je objavljen u prvom broju, već činjenica da on u najboljem svetlu ilustruje ono što "Vreme" predstavlja već 25 godina: pošteno, analitično političko novinarstvo, koje proučava tekuće i anticipira buduće procese. U tekstu "Može li se raspasti Jugoslavija" Milan Milošević nije samo anticipirao mogućnost ratova, izbegličkih kolona, hiperinflacije i svega drugog što smo preživeli u deceniji koja je usledila. U ovom tekstu čitalac će naći mnoge prognoze, naročito kada je reč o ekonomiji, sudbini velikih državnih preduzeća i regionalnim odnosima, koje se i dan-danas surovo ostvaruju.

35
teške godine
uz dobre novine
nedeljnik
VREME

Može li se raspasti Jugoslavija

Ako šovinizam i slepa mržnja onemoguće reformu i Jugoslavija stvarno počne da se raspada, to će običnim ljudima stvoriti pakao koji i ne pominju oni koji o tome govore sa neverovatnom lakoćom: prekid komunikacija, preseljenja, napetosti, diktature, možda ratove

Bio bi to previše žestok cinizam istorije da se zemlja čije je ustanovljenje koštalo četiri miliona života u raspadne u neveštoj proceduralnoj raspravi tog 17. oktobra 1990. Pet dana ranije londonski "Ekonomist" procenjivao je da bi se Jugoslavija mogla raspasti na najmanje dva dela: na nešto što bi se moglo nazvati Krovenija na zapadu i Velika Srbija na istoku! Nemački "Di Velt" piše kako Srbi i Hrvati možda govore istim jezikom, ali se oni sada razlikuju kao Skandinavci i Libanci.

Nedeljnik "Tajm", imenjak "Vremena", svoju naslovnu priču "Licem u lice sa starim demonima", o nacionalizmu u istočnoj Evropi, letos je započeo opisom krvave plave uniforme, izložene u bečkom vojnom muzeju koja je izbledela za 76 godina otkad je nadvojvoda Franc Ferdinand ubijen u Sarajevu.

"Mi smo na početku procesa koji će možda ići naopako", kaže sagovornik "Tajma" ser Ralf Darendorf, istoričar sa Oksforda. Sledi opis žestokog nacionalizma koji je "gurnuo Balkan u svadljivu politiku". "Nigde, kaže se, destabilizacija i potencijalne rušilačke snage nisu jasnije izložene nego u Jugoslaviji."

"Za svaki slučaj, dobro bi bilo da i Istok i Zapad osiguraju da III svetski rat zaista ne započne pištoljem čiji će oroz povući neki fanatični nacionalista u nekom gradu na Balkanu, čije ime je nemoguće izgovoriti." Ovakvom opomenom završen je nešto ranije, proletos, jedan članak u "Njusviku".

"Raspad Jugoslavije počinje da razvija sve dramatičniju sopstvenu dinamiku... Dominiraju šovinizam i slepa mržnja", piše list "Zidojče cajtung" početkom oktobra.

Strani objektivniji posmatrači uočavaju sa ledenom lapidarnošću taj ratnohuškački ton koji dominira u novinama i u jeziku dominirajućih političko intelektualnih garnitura u opštoj nacionalnoj uspaljenosti.

Čuju se slogani nacionalnih voda o oslobođenju, slozi, nacionalnom ponosu, srcu otadžbine, izgovarani zavičajnim narečjima. sa žarom u očima, a teško se može dokazati da su govornici svesni punog značenja vlastitih reči.

Masovni odgovor: "Dosta nam je Srbije", u Zagrebu i "Ubićemo Tuđmana" i "Ustaše, ustaše" u Beogradu, zastava koja gori u Splitu i straže na drumovima. Tako je počelo i u jednoj lepoj mediteranskoj zemlji koja je bila poznata po trgovini i koegzistenciji religija. Sve liči na ratničke igre nekih plemena, namazanih bojama. Nije izvesno da će posle podele Jugoslavije ti bubnjevi prestati. Dekompozicija Jugoslavije mogla bi biti praćena novim erupcijama nacionalizma.

MINIMUM ZA OPSTANAK

Paradoks ovog trenutka je da o Jugoslaviji sa više obzira govore ljudi prognani iz nje. U knjizi *Osporavana zemlja* Aleksa

DOSIJE VREMENA

HRONIKA KRIZE: 28. MART '89. VRANJEVAC, PRIŠTINA

SNIMIO SRĐAN ILIĆ

MOŽE LI SE RASPASTI
JUGOSLAVIJA

Ako šovinizam i slepa mržnja onemoguće reformu i Jugoslavija stvarno počne da se raspada, to će običnim ljudima stvoriti pakao koji i ne pominju oni koji o tome govore sa neverovatnom lakoćom: prekid komunikacija, preseljenja, napetosti, diktature, možda ratove.

»

koegzistenciji religija. Sve liči na ratničke igre nekih plemena, namazanih bojama. Nije izvesno da će posle podele Jugoslavije ti bubnjevi prestati. Dekompozicija Jugoslavije mogla bi biti praćena novim erupcijama nacionalizma.

Minimum za opstanak

Paradoks ovog trenutka je da o Jugoslaviji sa više obzira govore ljudi prognani iz nje. U knjizi „Osporavana zemlja", Alekša Đilas piše da se nacionalizmi najčešće i s pravom smatraju za glavni uzrok nestabilnosti Jugoslavije. On, ipak, misli da svi nacionalizmi nisu podjednako opasni za Jugoslaviju, zbog njihove različite snage, naboja, cilјeva i geografskog položaja:

„Da nekim čudom dođe, recimo, do ostvarenja najambicioznijih separatističkih zahteva militantnih albanskih nacionalista, Jugoslavija bi znatan deo svoje teritorije izgubila u korist Albanije: pokrajinu Kosovo (10.887 kvadratnih kilometara) i veći deo zapadne Makedonije. To bi imalo propratne posledice: u drugim delovima zemlje bi podstaklo separatizam, dok bi se Srbi i Makedonci, čiji bi nacionalni interesi i ponos bili povređeni, mogli okrenuti ekstremizmu. Ali to, ipak, ne bi bio i kraj Jugoslavije. Albanski separatisti, uza svu svoju destruktivnost, ostaju i geografski periferni i brojčano slabi", procenjuje Đilas...

Ovo pravilo "perifernosti" i "brojčane slabosti" ne važi samo za dve neslovenske manjine u Jugoslaviji već i za dva južnoslovenska naroda. "Jugoslavija bi preživela čak i otcepljenje Makedonije i Slovenije. Strogo uzev, ona bi prestala da bude zemlja Južnih Slovena, jer dva jugoslovenska naroda ne bi bila u njenim okvirima. ali bi joj glavnina teritorije i stanovništva ostali. Sto je još važnije, ni Makedonci ni Slovenci ne polažu pravo na teritorije drugih jugoslovenskih naroda..."

Svaki sukob Srba i Hrvata je, zaključuje Đilas, najopasniji i najznačajniji nacionalni problem Jugoslavije. Drugi pak ukazuju na lančanu reakciju nacionalizama albansko – srpsko – slovenačko – hrvatsko...

Jugoslaviji, ako pukne ta kičma, preti "balkanizacija", podela na male zavađene autoritarne diktature, koje planski pospešuju mržnju i jednoumlje.

Po "Ekonomistu", može se dogoditi da neki od jugoslovenskih suseda, ukoliko bi stekli uverenje da je dugo priželjkivana teritorija na dohvatu ruke i da je samo treba prigrabiti, to mogli i da pokušaju ("postoji li išta bolje od male teritorijalne ekspanzije da bi se pažnja nekadašnjih komunističkih zemalja skrenula sa muka koje izaziva preobraćanje u kapitalizam?"). Po "Ekonomistu", Mađarska bi mogla doći u iskušenje da anektira Vojvodinu. Bugarska bi ponovo prigrabila Makedoniju. Albanija bi, bez sumnje, bacila oko na susedno Kosovo... Iz nekih razloga (možda je to poverenje u ujedinjenu Evropu) "Ekonomist" ne predviđa da bi Italija mogla doći u slično iskušenje u Istri.

U kartografskoj pomami (po modelu iz 1853. – od Jedrena do Trsta) koja trese Jugoslaviju, ta mogućnost da se izgubi sve ne uzima se u obzir.

Radi hlađenja glava, mora se razmotriti i ta najgora moguća varijanta: država Jugoslavija se, posle sedamdeset godina postojanja, balkanizovala. Prva trauma – razgraničenje. Ono je, kako se odmah vidi, a naša demografska priča to posebno dokazuje, nemoguće bez stogodišnjeg rata.

Sagovornik "Vremena" profesor dr Vojin Dimitrijević boji se da bi se današnji konflikti, tokom raspada, probudili do neslućenih razmera, jer "kad se povlači granica, svaka strana se poziva na nešto što je nalik na pravo – a obično je u igri nekoliko takvih prava – neko je negde bio (a), danas je u većini (b), postojale su neke administrativne podele u prošlosti (c). Ovo treće se često zaboravlja – deo spora oko sadašnje Palestine je i taj da li ti delovi odgovaraju nekakvim vilajetima iz turskog doba. Kad je međunarodni sud razmatrao pitanje oko zapadne Sahare, morao je da gleda u neke stare arapske karte.

Ponovo bi, dakle, moglo postati presudno dokle je sezala Bugarska, dokle Hrvatska, gde je u Austro-Ugarskoj išla

25
teške godine
uz dobre novine
nedeljnik
VREME

Preseljenje stanovništva

Poslednji pokušaji razmene stanovništva bili su posle drugog svetskog rata. Razmena stanovništva između Turske i Grčke 1922–1923. iako je bilo sporazuma oko toga, dovela je do užasnih posledica. Oko 1.250.000 Grka je pobeglo iz Turske i Bugarske, a broj preseljenih Turaka bio je gotovo dvostruko veći. Poslednji vođa koji je pristajao na preseljenje stanovništva je bio Hitler, koji je nudio Musoliniju ugovor o preseljenju stanovništva Južnog Tirola, isto tako je razgovarao o preseljenju Nemaca iz baltičkih republika sa Sovjetskim Savezom. Najveća preseljenja vršio je Staljin, koji je deportovao čitave narode, što se sada vraća u obliku krvavih etničkih sukoba. Seoba Nemaca sa Istoka na kraju rata, velika po obimu i veoma mučna u detaljima...

Pretnje koje se čuju na masovnim skupovima o razmeštaju stanovništva u Bosni, o proterivanju 300.000 emigranata izgovaraju se bez stvarnog uvida u obim užasa koji bi izazvalo prisiljavanje velikog broja ljudi na seobu. U vreme kada su se razdvajali Indija i Pakistan četrnaest miliona ljudi je napustilo svoje domove i imanja. U međusobnim pokoljima poginulo je između 200.000 i pola miliona ljudi. Vojska i policija, zauzete svojim deobama, uopšte nisu intervenisale u slučajevima pljačke, silovanja i masovnog preobraćanja. Deca i starci umirali su bosi na putevima. Najstravičniji detalj u ovoj stravičnoj priči bili su "mrtvi vozovi" koji su jedno vreme saobraćali između Lahora, graničnog mesta na pakistanskoj, i Amritsara na indijskoj strani. Muslimanski fanatici i ratoborni Siki presretali su kompozicije sa izbeglicama i priređivali užasne masakre. Na jednom od takvih vozova koji je u Amritsar stigao iz Lahora 15. avgusta 1947. stajala je tabla sa natpisom: "Poklon Gandiju i Nehruu za dan nezavisnosti". Tog 15. avgusta 1947. jedna svetska agencija počela je svoj izveštaj iz Delhija rečima: "Danas se krvareći Pakistan izdvaja iz krvareće Indije"...

HRONIKA KRIZE (2)r FOCA 12. SEPTEMBAR '9

– Smederevo, Slovenju i
laka i tako redom.
cenu bi imalo i rasturanje
o je zajednički stvoreno. Tu
ve, tu je putna mreža, žele-
sistem avio-saobraćaja, čitav
kacija, zatim ono što je ve-
lnu odbranu, sve te vojne
što je na vojnoj doktrini za-
gi od tih tehničkih sistema
goslovenske mreže republi-
njihovo potpuno odvajanje
zvoj, preusmeravanje, zao-
zetno povećava troškove i
nikaciju. Pogotovu u stanju
du balkan-ekspres državica.
ma proračunu Slavena Leti-
nje ZUR-a cena bila – bar
ra auto-puta, pravljenje de-
vojskama, garđama, kamari-
si da višestruko prevazi
te tu

kako bi, u atmosferi kada
ojno oružje, praktično izgle-
uniformi. Jedina javno pre-
na projekcija o 20.000 puša-
kom ramenu ne deluje pro-
su se delili Indija i Pakistan,
– državnu administraciju,
u, pruge, vozove, stolove,
mastionice. Zapelo je kod
orkestra. Nije bilo sve tako
su u Indiji „oduševljenih glava da
voboljce (vidi prilog o prese-
ilva). Dečija nade federa-
974., učinila bi podelu federa-

reseljenje stanovništva

i pokušaji razmene stanovni-
i su posle drugog svetskog
zmena stanovništva između
ke 1922–1923. iako je bilo
ko toga, dovela je do uža-
ca. Oko 1.250.000 Grka je
urske i Bugarske, a broj pre-
ka bio je gotovo dvostruko
nji vođa koji je pristajao na
tanovništva je bio Hitler, ko-
duoliniju ugovor o preselje-
tva Južnog Tirola, isto tako
o o preseljenju Nemaca iz
ublika sa Sovjetskim Save-
a preseljenja vršio je Staljin,
rtovao čitave narode, što se
u obliku krvavih etničkih su-
Nemaca sa Istoka na kraju
po obimu i veoma mučna u

koje se čuju na masovnim
o razmeštaju stanovništva u
terivanju 300.000 emigrana-
u se bez stvarnog uvida u
koji bi izazvalo prisiljavanje

velikog broja ljudi na seobu. U vreme
kada su se razdvajali Indija i Pakistan
četrnaest miliona ljudi je napustilo svoje
domove i imanja. U međusobnim poko-
ljima poginulo je između 200.000 i pola
miliona ljudi. Vojska i policija, zauzete
svojim deobama uopšte nisu intervenisa-
le u slučajevima pljačke, silovanja i ma-
sovnog preobraćanja. Deca i starci umi-
rali su bosi na putevima. Najstravičniji
detalj u ovoj stravičnoj priči bili su
„mrtvi vozovi" koji su jedno vreme sao-
braćali između Lahora, graničnog mesta
na pakistanskoj i Amritsara na indijskoj
strani. Muslimanski fanatici i ratoborni
Siki presretali su kompozicije sa izbeglica-
ma i priređivali užasne masakre. Na
jednom od takvih vozova koji je u Amri-
star stigao iz Lahora 15. avgusta 1947.
stajala je tabla sa natpisom: „Poklon
Gandiju i Nehruu za dan nezavisnosti".
Tog 15. avgusta 1947. jedna svetska
agencija počela je svoj izveštaj iz Delhija
rečima: „Danas se krvareći Pakistan iz-
dvaja iz krvareće Indije" . . .

MILAN MILOŠEVIĆ

29 OKTOBAR 1990

podela između mađarskog i austrijskog dela, kakav je bio status Vojvodine, gde su bile granice Vojvodine, gde su granice vilajeta. Kraja sporovima ne bi bilo. I pored potpune očiglednosti, treba javno ponavljati – ako se mi i podelimo na državice, ne možemo da se odselimo na neki drugi deo zemaljske kugle, pa ćemo, valjda, i dalje biti susedi. Kakvi?

Zoran Đinđić, jedan od intelektualaca koji zapravo traže svoju političku budućnost, pisao je nedavno da bi svaki pokušaj dovršenja republičkih državnosti kao nacionalnih država vodio pucanju granica, a na mestima gde te granice razdvajaju velike etničke grupe. Ko bi na dugi rok mogao da spreči da Srbi iz Hrvatske i Bosne formiraju autonomnu državu po uzoru na Andoru? Ili da Muslimani u Sandžaku traže svoju republiku...

"Etnički referendum bi", piše Đinđić, "vodio pre svega dekompoziciji Bosne i Hercegovine i delimičnoj dekompoziciji Hrvatske. Međutim, eksplodirao bi i jug Srbije. Teorija o Albancima, kao nacionalnoj manjini koja nema prava na svoju državu, prestala bi da važi. Ona važi samo pod pretpostavkom o postojanju Jugoslavije i prirodnom primatu jugoslovenskih naroda u odnosu na nacionalne manjine. Kada tu pretpostavku ukinemo, a nju ukida već republički referendum, nema više jugoslovenskih naroda nego postoje samo manje ili veće kompaktne etničke grupe. A ko će u takvoj verziji sporiti Albancima da su etnička grupa koja također ima šta da kaže", veli Đinđić.

Spisak žarišta budućih pograničnih sukoba je duži od onoga koji pominje Đinđić: ključa u Bosni, u srpskim krajevima u Hrvatskoj, Lika i Dalmacija su pod stražama, Slavonija, Boka Kotorska, Dubrovnik, Vojvodina, Baranja, Prohor Pčinjski, Sandžak, zapadna Makedonija... Kosovo je u stanju totalne građanske neposlušnosti.

MEĐUNARODNI UGOVORI

Spoljne granice prema susednim državama jesu utvrđene ugovorima koji tvore međunarodne granice Jugoslavije, a unutrašnje granice su čisto jugoslovenska stvar, koju te buduće države moraju da rasprave između sebe.

Ujedinjene nacije su do sada intervenisale u secesionističkim ratovima, na primer u Kongu, kada je bio u unutrašnjem sukobu; prisutne su i na Kipru da bi sprečavale sukobe i imamo, naravno, Liban, koji je postao pojam od koga mi najviše strahujemo.

Kad bi te buduće države počele da ulaze u sukobe, i ako bi Ujedinjene nacije i pokušale da smire stanje slanjem mirovnih snaga, ili posrednika, ili nekih grupa za kontrolu neke neutralne zone, teško je i pomisliti koliko bi se strašnih stvari moralo u međuvremenu desiti dok se takva odluka u Ujedinjenim nacijama donese. Ako bude iznuđena neka vrsta međunarodnog starateljstva, ono neće biti baš prijatno; malo ko će stići još i da ima razumevanja za sve naše specifičnosti.

"Uopšte, oslanjati se tako na međunarodnu arbitražu je isto tako jedan od simptoma naše infantilnosti – uverenje da neko drugi može da rešava pitanje za nas", veli Dimitrijević.

Država zavisi od međunarodnih ugovora koje je potpisala. Oni se, u načelu, prenose na sve sukcesore. Da Srbija, na primer, nije imala ugovore o ekstradiciji sa velikim brojem stranih zemalja sklopljene još u prošlom veku i početkom ovog veka, Jugoslavija bi teško mogla da postigne izdavanje krivaca, jer ono na šta su strane države bile spremne da se dogovore sa Srbijom 1900. godine verovatno nisu bile spremne da se dogovore sa komunističkom Jugoslavijom 1945. i kasnije.

Nove balkanske državice mogle bi biti suočene sa tim da mnoge prave države prekinu postojeće međunarodne ugovore sa Jugoslavijom. Usitnjene, one bi bile »

prilično slab partner u pregovorima za njihovo ponovno zaključivanje.

VELIČINA SREDNJE KOMPANIJE

Prilog ispumpavanju nacionalne uobraženosti ("svet će se vratiti Srbiji"): Ukupna privredna snaga naših "nacionalnih ekonomija" ne prelazi moć jedne ozbiljnije svetske kompanije. Ekonomska moć Jugoslavije, prema podacima iz 1981, samo je neznatno iznad ekonomske moći "Dženeral motorsa" (3. na rang-listi najvećih američkih korporacija), ekonomska moć Srbije bila je na nivou petnaeste firme na rang-listi najvećih svetskih kompanija "Unilevera" (London/Roterdam), Hrvatska je negde između "Filipsa" (Aindhoven Holandija) koji je 26. u svetu i ITT (Njujork) koji je 14. na američkoj rang-listi; a Crna Gora je približna moći "Klark Ekvipmenta" iz Buhanana, Mičigen, koji zauzima 259. mesto na rang-listi američkih korporacija). Sad treba zamisliti Sta bi ostalo od "Klark Ekvipmenta" iz Buhanana kada bi morao da napravi sopstvenu vojsku i da likvidira Aluminijumski kombinat i "Radoja Dakića", naviknutog na mitinge.

Svaku od naših nacionalnih ekonomija čeka drama likvidacije tehnoloških mastodonata, Srbiju Smederevo, Sloveniju i Hrvatsku Prevlaka i tako redom.

Ogromnu cenu bi imalo i rasturanje svega ovoga što je zajednički stvoreno. Tu su robne rezerve, tu je putna mreža, železnička mreža, sistem avio-saobraćaja, čitav sistem komunikacija, zatim ono što je vezano za narodnu odbranu, sve te vojne doktrine i ono što je na vojnoj doktrini zasnovano. Mnogi od tih tehničkih sistema su u okviru jugoslovenske mreže republikanizovani, ali njihovo potpuno odvajanje i autonomni razvoj, preusmeravanje, zaokruživanje, izuzetno povećava troškove i otežava komunikaciju. Pogotovu u stanju napetosti između balkan-ekspres državica.

Ako je, prema proračunu Slavena Letice, za sprovođenje ZUR-a cena bila – bar 1000 kilometara autoputa, pravljenje devet država, sa vojskama, gardama, kamarilama, moralo bi da višestruko prevaziđe tu cifru.

Nije jasno kako bi, u atmosferi kada civili otimaju vojno oružje, praktično izgledala ta podela uniformi. Jedina javno prezentirana Janšina projekcija o 20.000 pušaka na slovenačkom ramenu ne deluje promišljeno. Kad su se delili Indija i Pakistan, delili su sve – državnu administraciju, vojsku, policiju, pruge, vozove, stolove, stolice, pera i mastionice. Zapelo je kod jednog vojnog orkestra. Nije bilo sve tako prozaično kad su u Indiji "odsekli glavu da bi se rešili glavobolje" (vidi prilog o preseljenju stanovništva). Deoba naše federacije, započeta 1974, učinila bi podelu federalne imovine nešto manje komplikovanom, ali bi rizici od sukoba bili sigurno mnogo veći.

PAKAO U KOMŠILUKU

U slučaju raspada mi ćemo ovde živeti u komšiluku, a buduće države moraju da sarađuju kao sve susedne države.

Šta ako jugoslovenske države tokom raspada uspeju da do krajnjih granica zagade svoje odnose?

Na pitanje a šta ako nacionalizam ovde postane jedini svetonazor, Mirko Kovač je svojevremeno odgovorio rečenicom kojom je Maks Veber odgovorio Jaspersu kada ga je 1919. upitao šta da se čini ako na vlast dođu komunisti: "Onda me ništa više neće zanimati."

One koji misle smireno proglašavaju "nacionalnim izdajnicima", dok se i u "komunističkom" i u "pluralističkom" delu Jugoslavije izgrađuju mehanizmi jakih nacionalnih vođa – u ime "nacionalnog interesa", a kontrola vlasti sa strane pokušava se onemogućiti.

"Nacionalni interes nije zabeležen na Mojsijevoj tablici. O njemu se mora diskutovati. Pokušaj da se u ime nacionalnog interesa proglasi za izdajnika svako ko drugačije misli, vode u nešto što je vrlo opasno, o čemu imamo dovoljno iskustva i kod Staljina i kod Hitlera i, u najnovije vreme, u Latinskoj Americi: general Pinoče je svoje političke protivnike gonio kao 'izdajnike čileanskog naroda'", kaže sagovornik "Vremena" profesor dr Vojin Dimitrijević.

Broj ljudi u pojedinim našim federalnim jedinicama koji će biti u stanju da sa izvesnim kredibilitetom razgovaraju sa ljudima iz drugih sredina mogao bi se smanjiti na najmanju moguću meru, što uvećava tragediju.

Ako se ostave pretnje koje se ovih dana masovno izgovaraju, buduće balkanske državice bi se izolovale, žrtvovale bi demokratiju zarad čvrstog vođstva, nastavile bi "simboličnu modernizaciju", ako bi mogle, gradile bi nešto veliko, što učvršćuje ponos, ne bi imale snage da se reše mastodontskih "dogovornih" ekonomskih promašaja. Negovale bi kolektivizam umesto demokratije i individualizma, a nije nemoguće zamisliti i neku operetsku militarizaciju, sa potencijalnim pukovničkim ili civilnim pučevima, radi "spasa nacije".

Cena razvoda jugoslovenskog braka bila bi mnogo veća od osveščivanja – cena raspada Jugoslavije može biti veća i od one koja je plaćena za njeno stvaranje. A ta cena je najveća za obične ljude, čiji životi bi iznenada mogli biti izloženi veoma neprijatnim iskušenjima. Pre svega bilo bi mnogo "stranih državljana", mnogi će imati dilemu za koju državu da optiraju, Jugosloveni bi ostali bez domovine, mnogi od sedam miliona doseljenih u velike gradove išli bi u zavičaj preko granice, a rastuća mržnja, nacionalizam, pa i rasizam, uznemirio bi mnoge ljude, izložio ih nasilju i naterao da se sele.

Reka izbeglica mogla bi zapljusnuti i susede. Ni masovne deportacije nisu isključene (neki ih već najavljuju). Sva ta "rešenja" zbog etničke slike Jugoslavije (o čemu govori sledeći tekst) nose neizvesne rezultate, potresna su, skupa, nelogična, rečju, nemoguća.

Ima li šanse druga opcija?

Možda za početak može pomoći i ćutanje: moratorijum na sva huškanja, homogenizacije, možda i prekid rasprave do trenutka kada se bude mogao čuti glas koji kaže da taj put, kojim su se mase za vođama, voždovima, vrhovništvima uputile, vodi u ćorsokak. Ili možda vredi pogledati kakve to čudne okrugle naočari nosi onaj napred. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

četvrt veka uz dobre novine

nedeljnik **VREME** od jeseni 1990.

U PETAK, 11. SEPTEMBRA OD 19h

U VALJEVU

U DOMU KULTURE

organizuje

- **Izložbu naslovnih stranica**
- **Tribinu "Ima li Srbije van Beograda"**
  na kojoj učestvuju:
  - **Đorđe Vukadinović**
  - **Radovan Marjanović**
  - **Dragoljub Žarković**
  - **Teofil Pančić**

  moderator **Dragan Todorović** ;-)
- **nakon tribine svira Banda crvena pod upr. Lj. Živkova**

naredna tribina: 18. sepembra u Kragujevcu!

Preko preče, naokolo

U Beogradu se nedavno pojavio servis CarGo, alternativa uobičajenom taksi prevozu i replika globalno rasprostranjene i kontroverzne kompanije Uber. Priča o Uberu dobra je ilustracija šta se može desiti kad mala kompanija prebrzo preraste u veliku i kako joj zbog toga strada reputacija

Naručivanje vožnje preko aplikacije za mobilni telefon u svetu postoji nekoliko godina unazad, a od pre nekoliko meseci je moguće i u Beogradu. Obavlja se preko CarGo aplikacije, a za plaćanje neophodno je posedovanje PayPal naloga. Za obavljanje delatnosti do sada je registrovano 30 vozila, ali se u zavisnosti od potražnje koristi između 10 i 15 automobila. Ova kompanija ne sarađuje sa taksistima, već ima svoje vozače. Krajem prošlog meseca i taksisti su dobili aplikaciju Taxify koja omogućava poručivanje vozila.

NE PODLEŽE ZAKONU

Firma "CarGo Technologies doo" registrovana je za obavljanje konsultantske delatnosti u oblasti informacione tehnologije i, kako za "Vreme" kaže Vuk Guberinić, jedan od osnivača kompanije, oni se ne bave prevozom već spajanjem vozača sa putnicima koristeći njihovu tehnologiju, pa tako i njihove usluge ne podležu Zakonu o prevozu u drumskom saobraćaju. Povezivanje putnika i vozača i plaćanje usluga obavlja se preko aplikacije za mobilni telefon i PayPal naloga. "Naši partneri koji vrše usluge vanlinijskog prevoza su registrovani auto-prevoznici i preduzetnici i svi zajedno vodimo računa i poslujemo u skladu sa zakonom. CarGo servis je još u ranoj fazi razvoja, ali svi naši korisnici su uglavnom zadovoljni i cenom i uslugom koju pružamo. Tržište diktira ali i ne garantuje uspeh firmi. Mi nudimo potpuno drugačije iskustvo u prevozu i to do 50 odsto jeftinije od drugih, pa je na građanima da odluče kod koga će da potroše svoj novac."

Postoje dve CarGo aplikacije – jedna je namenjena putnicima, druga vozačima. Ako je suditi prema komentarima onih koji su usluge ocenili na Google Play Store – Guglovom servisu za skidanje Android aplikacija – obe se dobro kotiraju. Prosečna ocena aplikacije namenjene putnicima je 4,1. Raspon ocena kreće se od jedinice do petice, odnosno od jedne do pet zvezdica. Aplikaciju je do sada ocenilo 65 ljudi, komentari su uglavnom pozitivni, a loše ocene (jedna i dve zvezdice) davali su korisnici koji nisu mogli da pristupe aplikaciji. Negativne ocene uz komentar dali su i korisnici koji su čekali vozača 15 minuta jer nije mogao da pronađe lokaciju, kao i da niko nije odgovorio na zahtev 20 minuta, a na drugi zahtev usledio je odgovor da nema slobodnih vozila. Kada je o aplikaciji za vozače reč, prosečna ocena je 4,2.

SRPSKI UBER

"CarGo" je domaći odgovor kontroverznom Uberu. Reč je o američkoj međunarodnoj transportnoj mreži koja povezuje putnike kojima je potreban prevoz i vozače koji su registrovani za njene usluge. O dolasku Ubera u Srbiju polemiše se već neko vreme. Istovremeno se povećava i broj onih koji podržavaju i onih koji se protive ovakvom vidu prevoza. Prvi kao argument navode povoljniju cenu u odnosu na taksi, dok oni koji se bune kao najčešći argument navode izbegavanje zakonskih propisa. Bilo kako bilo, Uber iz dana u dan raste i najavljuje svoje širenje na nova tržišta. Mađarska, Bugarska i Rumunija zemlje su u okruženju u kojima kompanija posluje, a na mapi bi uskoro mogla da se nađe i Hrvatska.

Direktor Strukovnog udruženja taksi-preduzetnika Beograd Vlada Bulatović ne vidi "CarGo" kao konkurenciju i smatra da takav način prevoza u Beogradu ne može da zaživi. U eventualnom dolasku "Ubera" Bulatović vidi kršenje zakona: "To je zabranjeno u mnogim zemljama Evrope, zašto bi kod nas radili? Ne možete da obavljate taksi prevoz ako niste registrovani za to, to je siva ekonomija, a i putnici nisu osigurani. Ali, državu nije briga za to."

S druge strane, taksi udruženja i taksisti se ne protive postojanju CarGo aplikacije, kaže Vuk Guberinić iz ove kompanije: "Neki su nas čak i kontaktirali oko saradnje. Najveći problem sa kojim se suočavamo je to što kao mlada IT firma nailazimo na barikade koje nam onemogućavaju brži i agresivniji rast u ovoj sredini."

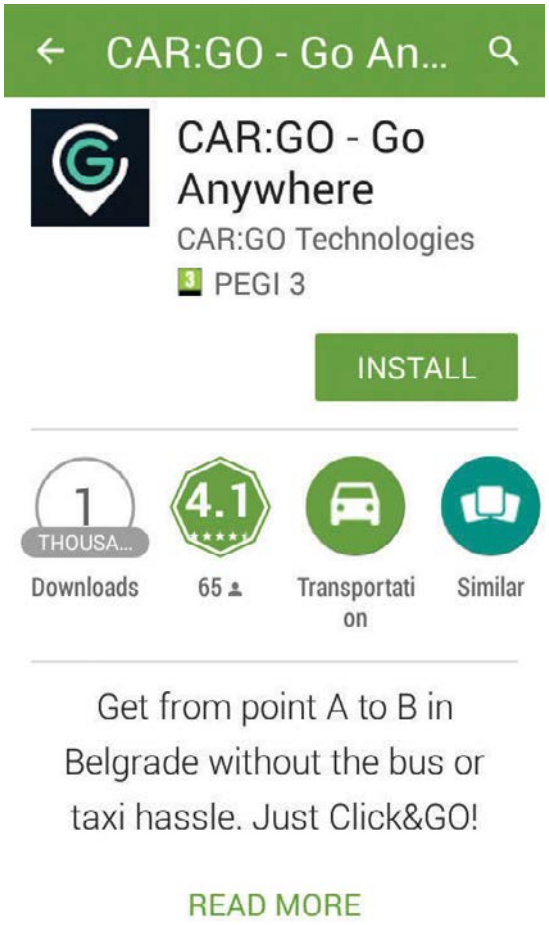
MALI BIZNIS, VELIKE PARE

Kada su 2009. godine Džeret Kamp i Travis Kalanik u svoju startap kompaniju UberCab uložili 200.000 dolara, verovatno nisu slutili da će njena vrednost za šest godina dostići blizu 50 milijardi dolara i poslovati u 60 zemalja i u više od 300 gradova. Kompanija je osnovana u San Francisku, a u maju 2011. godine počela je sa radom u još nekoliko gradova u SAD. Krajem te godine vozila Ubera pojavila su se prvi put na ulicama Pariza. Bio je to prvi grad van SAD u kom je počelo poslovanje. I ime kompanije je te godine promenjeno u Uber.

Naručivanje vozila obavlja se preko aplikacije za mobilni telefon. Pri poručivanju vožnje moguće je videti gde se nalaze vozila, o kojim vozilima je reč, ko je vozač, kao i komentare prethodnih korisnika. Plaćanje se obavlja onlajn, a cena zavisi od udaljenosti vozila, relacije, brzine vožnje, vozila, doba dana ili godine... U maju ove godine, Uber je započeo testiranje plaćanja u gotovini u Indiji.

Kada je o vozačima reč, oni se prijavljuju na sajt kompanije, čiji tim proverava da li vozač i njegovo vozilo odgovaraju standardima. Ti standardi, odnosno pitanje njihove primene, jedan su od argumenata onih koji se protive Uberu. To su najčešće taksi udruženja, taksisti i vlade širom sveta. Način na koji Uber funkcioniše u mnogim zemljama predstavlja

bliže

DOBRA ALTERNATIVA ILI ZAOBILAŽENJE ZAKONA:
Uber i CarGo aplikacije

kršenje zakona, pa se pred sudovima vode postupci.

ZABRANJENO

Stvaranje nelojalne konkurencije taksistima i taksi udruženjima takođe je jedan od argumenata protiv poslovanja ove kompanije. Naime, vozači Ubera, za razliku od taksista, ne plaćaju naknade za izdavanje dozvola. Jedna od kritika ide i na račun sigurnosti putnika. Do sredine ove godine, protesti su održani u Nemačkoj, Indiji, Španiji, Francuskoj, Italiji, Brazilu, Kini i Velikoj Britaniji. Zbog nelegalnosti, sudovi su zabranili delimično ili potpuno rad Ubera u nekim gradovima Indije, Japana, SAD, Australije, na Tajlandu, u Južnoafričkoj Republici, Tajvanu, Južnoj Koreji, Španiji, Nemačkoj, Holandiji, Belgiji...

Veliki protesti u gradovima širom Evrope održan je 11. juna prošle godine. Taksisti su blokirali puteve protiveći se uslovima po kojima posluju Uber i slične kompanije, za koje ne važe isti zakoni.

U Francuskoj je velike proteste izazvalo lansiranje UberPop usluge koja omogućava fizičkim licima da voze putnike svojim automobilima. U julu ove godine uhapšena su dvojica menadžera kompanije u Parizu. Protiv njih je podignuto šest optužbi za ilegalne poslove. Ipak, servis je nastavio da radi za vreme protesta, a zabranjen je tek nakon hapšenja.

Osim zakona, problemi koji proizvode kritike odnose se na tretman putnika, vozača, konkurencije, novinara... Jedan od poslednjih incidenata dogodio se u subotu 5. septembra u Australiji. Kako su preneli mediji, vozač nije hteo da ide putem kojim je putnica želela, posvađali su se, ona je izašla iz auta i dok je skupljala stvari sa sedišta, auto je krenuo i prešao joj preko noge. Poznat je i slučaj iz San Franciska kada je vozač Ubera zgazio šestogodišnju devojčicu. On je uhapšen krajem prošle godine. Zabrana Ubera u glavnom gradu Indije, Nju Delhiju, usledila je prošle godine, nakon što je vozač silovao putnicu. Na dan kada je počelo suđenje vozaču u Indiji, u Čikagu se dogodio drugi slučaj seksualnog zlostavljanja. Naime, vozač Ubera optužen je za otmicu i seksualno zlostavljanje dvadesetjednogodišnje putnice. Takođe, vozač u Los Anđelesu je uhapšen jer je kidnapovao pijanu putnicu, odveo je u motel i zlostavljao.

ZNAMO GDE SI BILA

Niko ne voli kritiku, a naročito ne javnu. Tako je Emil Majkl, zamenik predsednika Ubera, predložio da oni koji ih kritikuju počnu da se špijuniraju i da im se nameštaju neprijatnosti. Na udaru je naročito bila urednica veb-sajta Pando-Daily, Sara Lejsi, koja je kritikovala Uber zbog seksizma i mizoginije, odnosno napada koje žene trpe od vozača.

U novembru prošle godine američki časopis "Salon" objavio je priču žene koja je vozila za Uber. Zbog loših uslova rada brzo je odustala. Kako je navela, pri potpisivanju ugovora morala je da od kompanije uzme ajfon jer nije mogla da vozi bez aplikacije instalirane na njemu, a instaliranje na njen telefon joj nije ponuđeno kao opcija. Za upotrebu tog telefona morala je da plaća deset dolara nedeljno. Takođe, vozači moraju da za deset sekundi, a nekada i manje, odgovore na zahtev klijenta, a onda aplikacija računa udaljenost i potrebno vreme. To vreme se često ne uklapa sa realnim vremenom, pa klijenti često otkazuju vožnju. Kada se svedu računi i Uber uzme svojih 20 odsto, njoj je ostajalo manje od 10 dolara po satu. Potrebu za brzim odgovorom na zahtev klijenta navode i drugi vozači kao problem.

PREDNOSTI I MANE

Ono što se navodi kao najveća prednost Ubera jeste to što daje putnicima »

ISTA PRAVILA ZA SVE: Protest taksista u Portlandu protiv Ubera

mogućnost da izaberu između standardnog taksija i drugih formi javnog prevoza sa jedne strane i vozača sa "frilensera" sa druge. Mnogi putnici kažu da uživaju u tome što mogu da gledaju na svom uređaju kuda se vozilo kreće. Takođe, prednost je i što se plaćanje obavlja onlajn, pa putnici ne moraju da nose gotovinu sa sobom. Kao prednost ovakvog prevoza navodi se i povoljnija cena u odnosu na taksi, pa se Uber može posmatrati kao taksi za one sa plićim džepom.

Kada se povuče crta između prednosti i nedostataka, može se zaključiti da je glavni problem iz koga proizlaze svi ostali problemi u funkcionisanju Ubera loša menadžerska struktura. Ubrzan rast kompanije nije ispraćen rastom menadžmenta i prilagođavanjem novim uslovima. Uber je od male startap kompanije brzo prerastao u veliku kompaniju sa ogromnim kapitalom. Voditi malu kompaniju koja donosi osrednji prihod i veliku koja raste i donosi ogromne svote novca svojim investitorima, nije isto. Čelnici Ubera su to morali da nauče na teži način, što je kompaniju debelo koštalo reputacije na globalnom nivou. Kad se tome doda činjenica da je reč o američkoj kompaniji, koja ne polaže mnogo na prava radnika (videti tekst o kompaniji "Amazon", "Vreme" br. 1287), jasno je zašto je Uber od savršenog primera uspešnog startapa stigao do imidža "monstrum" kompanije.

Da li će Uber doći na domaće tržište, zavisi od toga koliko ova kompanija bude uporna i koliko joj okolnosti i zakonski propisi to dozvole. Da će izazvati pobunu taksista, gotovo da nema sumnje, jer se to dogodilo u skoro svim zemljama gde se pojavila. Zagovornici ovog vida prevoza ističu da njegova pojava znači "kraj kriminalnog taksi kartela". Pritom zanemaruju težak položaj taksista unutar taksi udruženja, a sudeći po onome što zasad znamo, nije mnogo bolje ni voziti za Uber. Srpska replika, CarGo, tek treba da se pokaže. Klijentela će možda imati nešto bolju uslugu od standardnog taksi prevoza, a možda i neće. Vozačima će možda ovaj vid poslovanja biti povoljniji od taksiranja, a možda i neće. Jedino što je izvesno jeste – veliki prihod za kompanije ove vrste, uz veliki znak pitanja kad je reč o zakonitosti ovakve delatnosti. ¶

KATARINA STEVANOVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Evo pošte, ministre moj

Okej, Ivica Dačić se okliznuo o Bananu – i tako više puta. Tako se i Nikola Barović svojevremeno serijski okliznuo o bananu, bar po rečima Vojislava Šešelja, kojima baš niko nije verovao, što šeretu Šešelju ionako nije bio cilj. Mislim, to da mu se veruje. Nego da ga se boje. Biće da je to i njegovom najboljem učeniku cilj glede Dačićevog repriznog okliznuća o Bananu. Ali, ovo uopšte nije tekst o tome, a jeste o jednom drugom ministru iz iste vlade. O Dušanu Vujoviću, naime.

O kome?! Hajde, nemojte se praviti ludi, onaj sedokosi, s cvikerima, navodno MMF-ov kadar (ili beše Svetske banke?), zadužen za finansije, onaj na kojeg se Vučić onomad izdrao kao nadrndani desetar iz Čekrčića, najavljujući tim ispadom da će celoj Srbiji ubuduće da bude... recimo, pukovnik. U *grčkom* smislu, ako se tako može reći.

"Blic" je nedavno načeo nerečenog ministra, posle su ga se dohvatili i neki drugi mediji, a optužba je sledeća: u nekoj je beogradskoj (dedinjskoj, gle) poštanskoj ispostavi građanin Vujović Dušan dugo čekao u redu pa se zdravo iznervirao, a kad je napokon došao na red da obavi što treba, službenica mu je zatražila lična dokumenta na uvid, ovaj je umesto toga zašištao nešto u stilu "znate li vi ko sam ja", neimpresionirana službenica to nije znala, ili bar eventualno znanje nije pokazivala, a onda se ispostavilo da od sličnog deficita opšte kulture pati i njena neposredna šefica, upravnica pošte (zvana Ljupče od milošte), pa je besni Vujović nazvao Krkobabića jr., vrhovnog šefa svih poštara i poštarki Srbije da mu se požali na užasni maltretman, a ovaj je onda za kaznu te neznavene i drske službenice prekomandovao u Mladenovac, ili negde drugde.

To što ste "poznati" u svakodnevnom životu vas stavlja na razna iskušenja; visoko rangirani državni službenik im mora odoleti

Da li je sve to bilo baš tako? Otkud bismo mi znali, Vujovića valjda ipak nije snimalo kao Dačića dok je operativno obrađivao Bananu. Ministar kaže da je službenica bila em neažurna em neljubazna, Krk. jr. demantuje da je bilo ko kažnjen, iz ministarstva tvrde da je Vujović inače bio u pošti da plati račune, što je dodatno zbunjujuće jer svi dobro znamo da vam niko ne traži ličnu kartu kad uplaćujete nešto (kešom ili karticom, *mindegy*), nego samo ako treba da podignete novac, što je negde i logično.

E sad, dok se eventualno ta stvar ne raspetlja malo pouzdanije i kvalitetnije, suzdržimo se od pregromkog osuđivanja bilo koga, pa i nerečenog ministra. Ali, hajde da malko *proigramo* verziju po kojoj je bilo otprilike onako kako tvrde ovi koji su se natovrzli na Vujovića... Bliska mi je na neki način ta situacija, jer se bavim poslom koji podrazumeva prisustvo u javnosti, a kako u tom poslu kanda nisam baš sasvim neuspešan, nekako sam se s godinama, i bez preterane želje u tom pravcu, našao u onoj čudnoj, raznorodnoj grupi građana zvanoj *poznate ličnosti*: sve u stilu "Ene ga onaj Teofilović s televiziju". To što ste "poznati" i što svako misli da zna nešto o vama i voli da misli nešto o vama, neprestano vas u svakodnevnom životu stavlja na iskušenja svih vrsta, donosi vam sitne privilegije i zadovoljstva, ali i isto takve (a ponekad, jebiga, i mnogo veće) nevolje i probleme, o kakvima "nepoznati" ni ne sanjaju. Tu vam nema druge nego da razvijete neku vrstu otpornosti na sve to, inače biste brzo poludeli i izgoreli. E sad, haj'mo na "vujovićevske" situacije. Dešava mi se ponekad, u pošti ili banci, da mi ne traže dokumenta u situaciji u kojoj bi ih svakom drugom tražili. Negde zato što sam naprosto redovni klijent, a negde, da se ne lažemo, i zato što sam "poznata ličnost", tako vam je to. Sigurno da u takvoj situaciji neću demonstrativno izvaditi svoje papire e ne bih li (kome?) dokazao kako sam isti kao ostali i bla-bla, jer je to naprosto patetično. Ali, ako mi neko zatraži da se identifikujem, razume se da ću to učiniti. Uvek? Da, ali to ne znači da nas "poznatost" postepeno ne razmazi i ne korumpira na neki način, svi smo "krhke posude pune mana"; nedavno mi je u mojoj banci, ali u ekspozituri u koju obično ne zalazim, službenica zatražila dokumenta, mene je to malo iznerviralo jer mi se jako žurilo, čak sam nešto ironično prokomentarisao, a onda sam, dakako, izvadio traženo. Jer je žena po slovu zakona u pravu, i šta sad.

Ako je Vujović postupio onako kako "optužba" tvrdi da jeste, počinio je bar dva kardinalna prekršaja. Prvo, za razliku od mene kojem je posao da budem "poznat", Vujović nije nikakva "poznata ličnost" nego anonimni činovnik, koji je, doduše, trenutno nekakav ministar, a već sutra će opet biti u prirodnoj mu nevidljivosti; prepoznavati takve ljude uistinu nije baš ničija obaveza. Drugo, Vujović nije privatno lice kao ja, nego visoko rangirani državni službenik, i njega to dodatno obavezuje na picajzla-dosadno i sitničavo pridržavanje zakona, a svaka naznaka bahatosti i javnog prenemaganja u građanskom životu mu je zabranjenija nego hodži svinjetina zalivena kaberneom. I tačka, nema dalje!

Nego, u isto vreme dok novine razglabaju šta je mučeni Vujović radio u dedinjskoj pošti, počelo je suđenje žandarmima koji su nasrnuli na građanina koji je, po svemu sudeći, hteo da silom prođe kroz njihov kordon, bahateći se usput istom tom poslovičnom rečenicom "znate li, bre, vi ko sam ja?". Nisu znali... Građanin se, sećate se valjda, zove Vučić Andrej. Šta nam to govori? U Srbiji nije važno jesi li poznat ili ne, važnije je jesi li mali (plus Mali) brat Velikog Brata. ¶

čitajte najnoviji broj odmah, za samo 1,33 €

* Važi za plaćanje karticom preko sistema PayPal za korisnike iz inostranstva

Ne gubite vreme.
Čitajte ono što je bitno.

www.vreme.com

LJUBOMIR ŽIVKOV

Naše staaro

Najdosadniji dnevnik na svetu (meni lično) samoproglasio se sigurnom kućom za progonjenu i bezmalo dotučenu ćirilicu, mučenicu i pramajku naše pismenosti, veleuprava "Politike" preporučila se da bude oslobođena poreza koji nosi odurno latinično ime: PEDEVE! Država za "Politikinu" uslugu koja traje 111 g. duguje ogromnu svotu novca, neka se barem delimično oduži za štampana ćirilična slova kojima se ni broja ne zna! Ako se potomcima bivše dinastije vraća imovina, kako najstarijem dn. listu ne platiti što je tako požrtvovano čuvao našu azbuku?

U jeku je i akcija "Sačuvajmo srpski jezik!" koja naravno da mi nije po volji, jer nipodaštava moje višedecenijsko bavljenje jezikom; kruna tog mog okapavanja (okopavanja, potkopavanja, isto može) glasi: jeziku se ne može niti pomoći, niti nauditi. Spasavanje jezika je poduhvat apsolutno romantičan, izuzetno nepotreban, nemoguć i neshvatljiv. "Spasimo silogizam!", to će biti preduzeće ili radije pokret na čije ću dično čelo da stanem, a ako možemo za taj naš volonteraj i požrtvovnost da iskamčimo kakav bilo grant (ne mora da bude milion evra: nisam toliki grantoman), utoliko bolje! Živalj sve više kuburi sa logikom, spasimo dakle, logiku, vascelu, ako uzmognemo; ili spasavajmo tehnike zaključivanja jednu po jednu, da barem nešto ostavimo budućim naraštajima!

Prvo slovo koje sam savladao beše na ćirilici, pa kako da me ne podiđu žmarci kad se toga setim... Kad sam se bacio na latinicu, sačekao me je istovetan znak, koji je, gle, bio oznaka za isti glas!

Spasimo Pitagorinu teoremu, spasimo logaritamske tablice, čuvajmo tablicu hemijskih elemenata, spasimo tablicu množenja! – Daj sad ti, kao da ne razumeš: mi čuvamo samo ono što je lično naše, što smo mi izmislili i čega smo mi katastarski vlasnici. O tekovinama civilizacije neka brine UNESCO, ili zemlje iz kojih opšta dobra potiču!

♣

Spasavanje jezika kraljica je sviju koještarija kojima naša zemlja obiluje, i sve je u toj plemenitoj akciji pogrešno, od procene da je jezik na smrt bolestan, ili da je pred streljačkim vodom, pa do poleta da se poradi na njegovoj besmrtnosti. Znam da bi "Politika" na spasenoj ćirilici oslobođenoj pedevea radosno obznanila kako je i srpski jezik, koji ćirilici dođe deda-uja, proslavio osam hiljada devetsto šezdeset tri godine blapostojanja: ah, što nemamo snimljene sve razgovore vođene na njemu, pokliče ustanika, hajduka, careva, velmoža, sveštenika, što nemamo riznicu tepanja, proklinjanja, psovanja, isleđivanja, laganja na jeziku naših otaca! I arhivu svega što je ikada napisano ćirilicom, od crkvenih spisa, domaćih zadataka, ljubavnih pisama, sudskih presuda! Pa da se otkrije kako je lično Andrić obožavao i doslovno ljubio ćirilična slova, jedno po jedno, pojavio bi se u Klubu književnika, uredan, izbrijan, samo nekako modrih usana, a to mastilo, ponosim se svojim pismom, ako je neko pismeno ostalo, preslikano, kao u ogledalu, na mojim usnama, srce mi je puno, evo, poljubiću i jelovnik, samo ovo "Sv. papci u saftu" napišite bez skraćivanja, jer vašu gostioničarsku skraćenicu moje književničko oko čita kao "Sveti papci"!

Jezik se bez sumnje neprekidno menja i neprekidno opstaje, kadar je da prezdravi, da se obnovi i prolepša, da nadživi i da nadjača kako štetočine tako i one koji ga protiv štetočina prskaju totalom; jezik ne haje za to koliko se neki native speaker razgalamio, raspisao i raspojasao, doklen drugi, ves' ugriumyi, ćuti li ćuti: ne nalazi ni u tako bogatom jeziku reči da iskaže svoju muku; svejedno je jeziku hoće li neko vasceo svoj vek provesti na njegovoj prefireriji, u njegovome plićaku, hoće li drugi obitavati u njegovom tajanstvenom središtu ili na njegovom nebu. Ne daje jezik pet para na to ko će naslutiti njegovu vrtoglavu dubinu, njegovu beskrajnu uslužnost i njegovu nadmoćnu plemenitost i mirnoću, da, smirenost kakvu pored jezika imaju možda još samo matematika i vasiona (meni je jezik i uzbudljiviji od kosmosa: potonji sam nekada zamišljao kao beskrajnu plavet gde večna tišina izdaleka zabruji neizrecivom, neznano kako nastalom muzikom, sad znam da je vaseljena čitava nadzemna (okolozemna) Ada Huja, gde kroz prašinu i šut svaki čas prozuji krnjetak nekog raspadnutog nebeskog tela, gde je groblje svega što je čovečanstvo gore poslalo, i gde planete krepavaju kao da je neka epidemija...).

♣

Kao što nisam načisto jesmo li mi tamburaši već bili pomalo udareni pa smo bivajući već blagooštećeni pribegli trzalici i žicama, ili u tome tremolu ima nešto što oštećuje živce, tako i glede istoričara nisam pametan: da li se omladinci već opijeni svojim rodom i neusporedivim precima upisuju na taj odsek, ili ima u našoj istoriji neki tajni opijat koji od istoričara (mužj.) proizvodi to što proizvodi: zajapurene i neodustajne rodoljupce? Mnogi je istoričar svojom primenjenom umetnošću, a u okv. sv. mogućnosti podstakao nove istorijske događaje na čelu sa ratovima koji su srce istorije. Ah, Istorija! Da je nema – trebalo bi je izmisliti. Ko je ne zna, skupo bi je platio. Daleko joj lepa kuća. Bilo pa prošlo! Ovo poslednje moj je životni moto, koji istorijsku nauku, kao god i sam predmet njezinog časnog izučavanja, čini izlišnom, pa opet, bude li uskoro i nedelja borbe za zaštitu istorije, "Sačuvajmo našu istoriju" – neću se tome usprotiviti. Sačuvajmo naše istoričare, kooptirajmo ih u vladajuće stranke, pa u besmrtnu SANU. I, da! Čuvajmo naše akademike! ¶

Intervju: **Vedrana Rudan, književnica**

Koga i zašto psuje Vedrana Rudan

foto Mitar Mitrović

"Kada su fotke mrtve djece mijenjale svijet? Da li je i jedno mrtvo jugoslavensko dijete skrenulo sa putanje divljake koji su Jugoslaviju pretvorili u prah i pepeo? Mrtva djeca zanimljiva su samo licemjernim medijima koji se zgražaju nad ljudskom bešćutnošću. Koja pizdarija. Amerika je u proteklih nekoliko desetljeća ubila milijune djece, što svoje, što naše, što sirijske, afganistanske, pakistanske... Koga briga. Ubijanje djece načelno je neprihvatljivo, ali stvarno je potpuno normalno. Mrtva djeca su uvijek dokaz da se neki ljudi bore za slobodu i demokraciju. U ovom slučaju su to Ameri"

Nedavno objavljena knjiga čiji naslov ne možete a da ne primetite, *Zašto psujem*, zbirka je tekstova koje je Vedrana Rudan poslednjih nekoliko godina objavljivala na svom blogu na sajtu www.rudan.info. U knjizi, izdanju "Lagune", nalazi se presek tekstova na njene omiljene teme: Čemu služe žene, Čemu služe muškarci, Čemu služe djeca, Čemu služi Hrvatska, Čemu služi život, napisanih onako kako samo Vedrana Rudan piše: oštro, direktno i duhovito. *Zašto psujem* je deseta knjiga Vedrane Rudan. Ovdašnjoj čitalačkoj publici predstavila ju je izdavačka kuća "Rende" već sa prvim romanom, bestselerom *Uho, grlo, nož*, a zatim objavila i neke od njenih narednih romana: *Ljubav na poslednji pogled*, *Ja nevjernica* i *Crnci u Firenci*.

Aktuelnu knjigu *Zašto psujem* Vedrana Rudan je posvetila svakom od 160.000 čitalaca njenog bloga. Misli da je najčitanija osoba u regionu – njen blog je pregledan 10.000.000 puta. Neposredno nakon objavljivanja knjige *Zašto psujem*, bez obzira na ovoliku popularnost, Vedrana Rudan je objavila da više neće pisati tekstove u svom blogu, da – odustaje.

"VREME": Glagol "odustajati" ima gubitničko značenje. A kad odustaje neko ko se kao vi bori protiv mržnje, onda to, prvo, može da se doživi kao kapitulacija, a drugo, može i one koji su se poistovećivali sa vašim stavovima da navede na beznađe, i treće, može da znači da dobro pobeđuje samo u bajkama. Da li ste mislili o posledicama i o značenju svog odustajanja?

VEDRANA RUDAN: Nisam razmišljala o "posljedicama" odustajanja od pisanja bloga. Kakvim "posljedicama"? Kome ja odgovaram? Nitko me nije plaćao. Sto sam puta naglasila da uvijek pišem za sebe i da sebe nikad nisam doživljavala kao osobu koja nešto "poručuje", ljudima otvara oči, pokazuje im pravi put, otkriva istinu. Previše dobro poznajem ljude da bi mi tako nešto padalo na pamet. Svaki moj tekst bio je obračun sa samom sobom. Ako sam ikome otvarala oči, onda sam to činila sebi. Kriza sa izbjeglicama, vrhunska američka manipulacija, još jedna u nizu, totalno me dotukla. Odlučila sam, maknut ću se. Pisanje bloga je strastven posao. Ubija. »

Gledati Dnevnik, surfati po internetu, gledati stotine tisuća nesretnika kako jurišaju na Evropu za mene je bilo previše. Mogla sam napisati tekst kako Ameri žele izbjeglicama razvaliti Evropu, uostalom oni su razorili sve zemlje iz kojih nam siroti ljudi stižu, ali čemu? Priznajem, umorila sam se. Prestravljena sam mržnjom koja će poharati Hrvatsku i Evropu. Ono što nam trenutno rade fašistička Amerika i njezine evropske sluge za mene je previše. Jednostavno, bljuje mi se.

Ovde, u Srbiji, ugašeno je nekoliko kultnih TV emisija – sigurno znate za "Utisak nedelje". Nije dokazano, ali svi tvrde da je razlog cenzura sa najvišeg vrha. Vi u blogu kritikujete novu predsednicu Hrvatske Kolindu Grabar Kitarović, i to vrlo, vrlo oštro. Da li i zbog toga više nema vašeg bloga?

Nevjerojatno pitanje. Povezati Grabar Kitarović i mene? To u bilo kom kontekstu doživljavam kao opaku uvredu. Gospođa je američka igračica, formalno jedva da ima kakvu moć, stvarno nam poručuje ono što joj Ameri narede. Teško da ona ima bilo kakve veze sa mnom iako je djevojka iz moga kraja. Mislim da ona nema baš nikakve veze sa cenzurom u hrvatskim medijima. Mediji su sluge korporacija, političari su sluge korporacija, ne bi trebalo precijenjivati političare. Vaš predsjednik je godinama bio ugledni četnik, danas je ugledni demokrata. Vučić također. Ti dečki ni o čemu ne odlučuju, oni slušaju. Bećkovićku su smaknuli jer se žena nije dala kontrolirati. Maknuo ju je kapital, ne politika. Meni je ipak zanimljivije pitanje zašto nisu maknuli Zorana Kesića kad su već smaknuli sve što je bilo pametno? Zato jer su dvorske lude bezopasne? Zato jer je Zoran Kesić dečko, a s dečkima dečki postupaju nježno jer dečki vole dečke? Zato jer je Kesić dokaz da srpskim medijima ipak hara demokracija? Mogla bih i postaviti pitanje zašto u znak prosvjeda protiv gušenja slobode medija Kesić sam sebi nije dao otkaz. Vidite koliko ja glupih pitanja mogu postaviti u jedinici vremena.

Da niste odustali, vrlo je moguće da biste napisali blog o trogodišnjem sirijskom dečaku čije je udavljeno telo izbacilo more na obalu, ili o napisima da će fotografija mrtvog dečaka promeniti svet. Reakcije su

foto Krasnodar Peršun

Netko bi trebao Srbima i Hrvatima reći da se naš krvavi rat vodio da bi vaš predsjednik Nikolić nosio Armani odijela, njegova žena raskošne haljine a naši političari divljaci su preko noći postali "gospoda" i milijarderi. O vašim i našim bankarima zločincima da se ne govori. I dok su naša i vaša "gospoda" braća po našoj prolivenoj krvi, oni koji su u ratu izgubili svoje najdraže a u "miru" nose gaće na štapu, moraju se gledati preko nišana. Nikad nisam pristala na ovu zamjenu teza, ne pristajem ni danas. Nacija nikoga ne definira. Volim dobre ljude i kada su Srbi

trajale dva-tri dana. Ne znam ni šta da vas pitam na ovu užasnu temu, recimo: zašto smo takvi, zašto nam ni taj mrtvi dečak nije dovoljan argument da prestanemo sa uništavanjem jedni drugih?

Kada su fotke mrtve djece mijenjale svijet? Da li je i jedno mrtvo jugoslavensko dijete skrenulo sa putanje divljake koji su Jugoslaviju pretvorili u prah i pepeo? Mrtva djeca zanimljiva su samo licemjernim medijima koji se zgražaju nad ljudskom bešćutnošću. Koja pizdarija. Amerika je u proteklih nekoliko desetljeća ubila milijune djece, što svoje, što naše, što sirijske, afganistanske, pakistanske... Koga briga. Ubijanje djece načelno je neprihvatljivo, ali stvarno je potpuno normalno. Mrtva djeca su uvijek dokaz da se neki ljudi bore za slobodu i demokraciju. U ovom slučaju su to Ameri. Mnogi mi zamjeraju da se načelno zalažem protiv širenja mržnje a iz sveg srca mrzim Amere, Nijemce... Naravno da ne mrzim građane Amerike koje njihovih dvjesto gospodara drži za tanki vrat, ne mrzim ni Nijemce koji jedva preživljavaju kad plate vrtić, stanarinu i hranu. Mrzim Obamu koji je inkarnacija bijelog fašiste, mrzim i Angelu Merkel koja jest Hitler dvadeset i prvog vijeka. Meni je potpuno svejedno da li me netko davi plinom ili kamatama. Ispravljam se. Davljenje plinom je bilo humanije. Ovaj svjetski holokaust trajat će dovijeka. I naši će praunuci crkavati na rate.

U svom "odustajućem" blogu napisali ste: "Ovih dana, ovih posljednjih mjeseci, Hrvatskom se valja takva jeziva mržnja da je ja ne mogu podnijeti. Čini mi se da ni za vrijeme rata nije bila toliko opaka." Iz prve ruke znam da ovog jula na hrvatskom Jadranu, konkretno na Bolu na Braču, nije bilo hrvatsko-srpske mržnje. Čak su prodavačice u supermarketu govorile "hoćete kesu" a ne "vrećicu". Istovremeno, sudeći po vestima i sličnim emisijama, izgledalo je drugačije, izgledalo je da je mržnja tu i da je velika. Šta čovek da misli? I: zašto sad odjednom tolika mržnja? Da li je evropski mrzeti?

Koje pitanje! Kad govorim o "hrvatskoj mržnji" zaista ne mislim samo na mržnju koju građani Hrvatske gaje prema Srbima. Hrvate ne određuje samo njihova mržnja ili tolerancija prema vašim sugrađanima. "Mi" ćemo uskoro jebati mater Sirijcima jednakim žarom ako ne i većim nego što smo to činili vama. Čitala sam da "vi" Sirijcima naplaćujete uključenje mobitela pedeset centi. Što je to? Milosrđe? Mržnja je ono što čovjeka definira kao ljudsko biće i zato se mržnji ne smijemo čuditi. Ona nas pokreće, ona svijet čini drugačijim. A to što naše prodavačice "Srbima" nude "kese" a ne "vrećice" to nije izraz ni ljubavi ni tolerancije. Todorić koji vlada i Hrvatskom i Srbijom uveo je nova pravila ponašanja. Neka vam ne pada na pamet da Hrvati ovih dana manje mrze Srbe. Mrze ih onako kako Srbi mrze njih, onako kako normalan čovjek mrzi onoga koga mora mrziti ako ne želi sa svojim gazdama imati problema.

Na kraju knjige *Zašto psujem* u bilješci o autoru piše da vaš blog ima 160.000 sledbenika. To su znači ljudi koji se ili slažu (potpuno ili delimično) s vašim stavovima, ili vas čitaju da bi imali na koga da budu besni što žive kako žive. Vaš blog je poziv na borbu protiv mržnje. Kad bi se svi oni skupili, zar to ne bi bilo dovoljno da se nadvladaju mrzitelji?

Mojoj sujeti strašno godi ogroman uspjeh koji sam postigla pišući blog. I ne samo sujeti. Jedno sam od ljudskih bića koje ne mrzi po diktatu. Mrzim po svom izboru. Zaista me zapanjilo da postoji toliko ljudi na ovim prostorima koji misle poput mene: suosjećanje, poštivanje tuđih osjećaja, mržnja prema političarima i bankarima, sve nas je to ujedinilo. Pisanje bloga za mene je bila vrhunska psihoterapija. Osjećala sam se dijelom grupe dobrih ljudi. Pritom mi je sasvim jasno da nas dvije stotine hiljada ili tisuća nismo nikakva sila. Mi smo očajnici koji u mraku traže ruke sebi sličnih da bi zajednički lakše mogli bauljati kroz užas življenja u ovom vremenu.

U blogu koji ste naslovili "Sprženа zemlja" piše i ovo: "Iseljavanje naše djece nije neorganizirana akcija. Računica je vrlo jednostavna. Ako se u godinu dana iz Hrvatske iseli milijun ljudi u najboljim godinama, ovdje će biti dovoljno mjesta za milijun ljudi u bilo kojim godinama. Hrvatska će, kako danas stvari stoje, bit izbjeglicefrendli. I treba biti. Stotine tisuća izbjeglica stižu u Evropu jer su im zemlje iz kojih dolaze pretvorene u prah i pepeo. Jesmo li ih mi sravnili sa zemljom? Naravno. Ako neka država napadne NATO članicu, napala je NATO. Kad NATO napadne neku državu, svaka članica je dužna primiti izbjeglice iz razorene zemlje. Osim Amerike. Amerika nije članica NATO-a. Ona je NATO." Da li mislite da svetom upravlja neka teorija zavere koju neko režira da bi ostvario svoje interese?

Svijetom upravlja Amerika. Obama je crni lutak na koncu bijelog kapitala. To sam za njega rekla odmah nakon izbora. U njegovu je kampanju uloženo dvije milijarde dolara. Sigurno ne da bi crncima i američkom "bijelom smeću" zasjalo sunce. Ozbiljni svjetski politički analitičari koje kod vas citira jedino "Peščanik", kod nas nitko, tvrde da je mnogo gori od Buša. Idući će biti još gori. Amerika je odlučila da na svoj fašizam više neće navlačiti demokratsku haljinicu. Upadaju u suverene zemlje po svom izboru, ubijaju njihove vođe, kradu im naftu, organiziraju građanske ratove, dronovima ubijaju djecu u svim krajevima svijeta, Evropu će uništiti izbjeglicama. Istovremeno, Putina proglašavaju zločincem jer im povremeno mrsi planove. Ameri su opaki igrači. Danas je i polupismenom divljaku jasno kako funkcionira moderan svijet i koliko je običan čovjek u svemu tome bespomoćan. Živimo, to nisu moje riječi, u vremenu robovlasničke demokracije.

Vaša nova knjiga *Zašto psujem* je odgovor, reakcija na one kojima psovanje smeta. Zašto ste osetili potrebu da im se pravdate?

Stalno me ljudi pitaju zašto psujem, pa sam osjetila potrebu da im objasnim. Ne opravdavam se nikome, ali povremeno osjetim potrebu da svojim mnogobrojnim čitateljima odgovorim na pitanje. Ne bih dulje na ovu temu jer ako detaljno odgovorim na pitanje zašto psujem, tko će kupiti knjigu *Zašto psujem*?

O ženama bi se s vama moglo do prekosutra pričati. Imam utisak da je pri vrhu večitih tema ona o mišljenju koje se ima o ženama. Kako odrediti da li ga kreiraju muškarci ne bi li sebe uzdigli, ili se žene nisu dovoljno potrudile da zasluže bolje? Hoću

»

da kažem: ne možeš naterati nekog da misli o tebi da si zgodna riba ako imaš dvadeset kila viška.

Položaj žena u društvu je moja vječna tema. Proučavala sam položaj žena u mnogim zemljama, razgovarala sam sa Evropljankama, Amerikankama, ženama iz Afrike... Nakon pet minuta razgovora shvatimo da sve, ma gdje živjele, živimo isti život. Muškarci su gospodari, mi smo ropkinje koje moramo izgledati poput lutke sa naslovne strane, biti pametne ali to znati sakriti jer muškarci ne podnose pamet, moramo biti mame i dojilje ali istovremeno dok dojimo slati i primati mejlove Gugla ako smo menedžerice u toj mamafrendli firmi. Na posebnoj cijeni su žene koje se vraćaju na posao treći dan nakon carskog reza, one uvijek spremne na širenje nogu i glumljenje orgazma i presretne što su za isti posao plaćene samo trideset posto manje od muškaraca. Skužila sam da je svaka borba za kolektivno žensko bolje sutra besmislena. Muškarci vladaju svijetom, a pametne žene mogu se izboriti samo za svoju individualnu slobodu. Ja sam, za razliku od mnogih žena, slobodna. Imam svoju lovu, svoj ključ svoje kuće, svoga muškarca bez koga mogu biti ako ne bude sve po mom. Na vrijeme sam prepoznala svoga neprijatelja. Shvatila sam da će mi u ratu protiv muškaraca više pomoći izraz retardirane glupače nego pamet, pa se onda u skladu s tim i ponašam kad procijenim da će mi to donijeti neku korist. Oni su teži od nas, u prosjeku dvadeset kila, oni imaju moć i lovu. Oni su nam prodali priču da je ubijanje zlostavljača zločin, a kad oni nama lome vrat to je samoobrana. Jedna sam od rijetkih slobodnih žena na kugli zemaljskoj zato jer iskreno vjerujem da postoji život i bez muškaraca.

Sudeći po novinskom klipingu, jedno od pitanja koja su često zanimala moje kolege odnosi se na vaš doživljaj nacionalnosti. Vi najčešće odgovarate da smo i u Jugoslaviji bili to što smo sad, samo nam to nije smetalo. Šablon ponašanja: ako sam ja iz Srbije, od mene Hrvat očekuje da se ponašam tako-i-tako. Od Holanđanina niko ne očekuje da će ga videti u klompama s lalom u ruci. Zašto je nacionalnost ograničavanje, nesloboda?

Moram priznati da mi je razgovor na temu srpsko-hrvatskih odnosa već dugo dosadan. Sigurna sam da nam je to nametnuta tema. Ratovali smo pred dvadeset pet godina. Davno smo trebali staviti križ ili krst, kako hoćete, na tu temu. Zanimljivo je kako se rob Jovan i rob Ivica moraju dovijeka klati i brojiti tko je kome i koliko u povijesti zaklao predaka. Kad je o hrvatsko-srpskom biznisu riječ, klanja nema. "Naš" Todorić uvaljuje vaše plazma kekse i meni u Hrvatskoj i vama u Srbiji. Doduše, otkako ih on prodaje, ja ih više ne jedem. Netko bi trebao Srbima i Hrvatima reći da se naš krvavi rat vodio da bi vaš predsjednik Nikolić nosio Armani odijela, njegova žena raskošne haljine a naši političari divljaci su preko noći postali "gospoda" i milijarderi. O vašim i našim bankarima zločincima da se ne govori. I dok su naša i vaša "gospoda" braća po našoj prolivenoj krvi, oni koji su u ratu izgubili svoje najdraže a u "miru" nose gaće na štapu, moraju se gledati preko nišana. Nikad nisam pristala na ovu zamjenu teza, ne pristajem ni danas. Nacija nikoga ne definira. Volim dobre ljude i kada su Srbi.

Da li je blog potisnuo vaše knjige? Da li vas ljudi više znaju kao blogerku nego kao spisateljicu?

Nemam pojma. Ja sam na području Jugoslavije do sada prodala oko 500 hiljada knjiga. Moj blog, što me jako raduje, čitali su uglavnom mladi ljudi i ljudi koji su morali otići iz Jugoslavije. Generacija koja se rodila nakon rata. Kontakt s njima će mi jako nedostajati jer oni zaista ničim nisu zaslužili da žive u ovom paklu. S duge strane, nikad nisam pristajala na tezu da je Jugoslaviju razorila zapretena pa otpretena mržnja između Srba i Hrvata. Pogledajte Afganistan, Siriju, Irak, Pakistan, Ukrajinu... Tko bi mogao nabrojiti sve zemlje u koje je Amerika uvela demokratski masakr. Isto je učinila i ovdje. Kad u rukama imaš medije, nije nikakav problem natjerati brata da zakolje brata, o susjedima da se ne govori. Da li sam više blogerka ili spisateljica? Blogerka više nisam, knjigu pišem, kad je napišem tko zna čime ću se onda baviti. Možda ću raditi u nekoj od stotinu javnih kuhinja u kojima će se hraniti Sirijci koje nam je dodijelila Evropa. Ili ću se, to je bliže životu, zajedno sa Sirijcima i Afganistancima boriti do posljednjeg daha da bih se dočepala komada kruha koji će nam slati dobri Amerikanci i još milostivija Angela Merkel.

Čitajući *Zašto psujem* pomislila sam da je blog književna vrsta, a ne privatna zabeleška dostupna javnosti s jednodnevnom upotrebom. Tim povodom je zanimljivo razmišljanje zašto se knjiga, dakle tradicionalna vrednost, smatra vrednijom od elektronskog medija, odnosno od novog izuma?

Mislim da jako griješite. Blog nije lošije štivo zato jer nije "papirnato". Nešto ili vrijedi ili ne vrijedi. Vremena se mijenjaju. Nekad se pisalo u kamenu, na pergamentu, guščjim perom, olovkom, kemijskom olovkom, mlatilo se po pisaćoj mašini, danas lupamo po tipkovnici. Sigurna sam da su alati stvaranja nebitni. Nešto ili jest ili nije umjetničko djelo, nešto što dopire do ljudske duše. U knjizi *Zašto psujem* nekoliko je tekstova za koje mislim da su najbolje što sam ikad napisala.

Od svih poglavlja vaše knjige *Zašto psujem* najviše me je kosnulo poslednje: "Čemu život". Rečenica pred kraj istoimenog bloga "sve što bih morala biti ja nisam" ima u osnovi slobodu opredeljenja i izbora. Pa ipak, čemu sve to?

Čemu život je pitanje svih pitanja. Najčešće ga postavljaju ljudi u mojim godinama, uskoro ću šezdeset i šest. Gledaš unazad i danas znaš kako je sve moglo izgledati da si znao ono što danas znaš a imao šesnaest. I ja svakodnevno čeprkam po prošlosti. Da li život ima smisla? Prolaziti kroz pakao da bi krepao u nekoj bolnici, umobolnici ili staračkom domu, dok iz tebe viri stotinu žica a štakori ti grickaju ručak, ako ležiš u hrvatskom staračkom domu. Dosadan posao, zla djeca, nikakva penzija, oduran muž, promašen život... Mnogi su duboko nesretni kad pogledaju unazad. Ja nisam. Meni su se ostvarili i nesanjani snovi zato jer sam se u jednom trenutku svog života odlučila za ljubav i iza sebe zapalila sve mostove. Meni život ima smisla samo ako nekoga voliš iz dubine srca svoga. Muža, ženu, ljubavnika, ljubavnicu, dijete, mačku, psa, unučicu, susjedu... Ja ću do smrti biti zaljubljena i dok me bude davio posljednji hropac sve će u meni vrištati: imalo je smisla. Znam da nas na Kugli ovako sretnih nema mnogo, ali ja sam definitvno među njima. Vrijedi li živjeti? Vrijedi ako sam sebi nisi centar svijeta. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Istorijska figura, mitsko ogledalo

foto Marko Rupena

S obzirom na to da je Marko Kraljević ne samo srpski već i epski junak svih Južnih Slovena, teško je naći pravo objašnjenje kako to da nije bilo knjige koja bi se bavila njegovom istorijskom ličnošću. Nedavno objavljena studija *Marko Kraljević – Čovek koji je postao legenda* prva je biografija istorijskog Marka Mrnjavčevića

Ne događa se tako često u našoj sredini da knjiga posvećena jednoj naučnopopularnoj temi odmah nakon objavljivanja doživi više izdanja. *Marko Kraljević – Čovek koji je postao legenda*, u izdanju Lagune, pojavila se u knjižarama krajem maja, a svega nešto više od tri meseca kasnije već je doživela peto izdanje... Pre ove knjige, njen autor Marko Aleksić, po zanimanju arheolog, objavio je brojne naučne radove u zemlji i inostranstvu, pre svega iz oblasti srednjovekovne arheologije i istorije, a u stručnim krugovima prvenstveno poznat kao jedan od naših najvećih poznavalaca srednjovekovnih mačeva. Njegova knjiga *Srednjovekovni mačevi u Jugoistočnoj Evropi* (objavljena na engleskom jeziku 2007), naišla je na veoma dobar prijem u stručnoj javnosti. Ipak, Aleksić je prisutan i na sceni koja bi moglo da se nazove "popularnom" – naučnopopularne članke objavljivao je u "Politikinom zabavniku", pisao tekstove za kultnu emisiju "Dobro jutro, deco" Radio Beograda itd.

Jedna od činjenica vezanih za njegov novi rad, a koja će po svojoj prilici često biti ponavljana, jeste da do sada nije bilo knjige koja se bavila istorijskom ličnošću Marka Mrnjavčevića (oko 1335–1395), već su se istraživači pre svega koncentrisali na mitsku ličnost Marka Kraljevića. "S obzirom da je Marko Kraljević ne samo naš već i nacionalni junak svih Južnih Slovena", objašnjava Marko Aleksić u razgovoru za "Vreme", "i s obzirom na značaj koji pojam *nacionalnog junaka* ima u svakom društvu, teško je naći pravo objašnjenje kako to da nije bilo knjige koja bi se bavila isključivo njegovom istorijskom ličnošću. Pretpostavljam da u jednom razdoblju nije postojalo dovoljno odlučnosti da se jedan epski motiv čiji značaj je daleko prevazilazio istorijsko i imao važno društveno pa i političko značenje podvrgne zakonima moderne nauke, možda iz bojazni da će se time eventualno izgubiti njegova veličina. Kasnije je možda baš to šire značenje ovog epskog junaka za našu kulturu smetalo da mu se pruži istorijski legitimitet. Tako je Marko Kraljević bio doživljavan gotovo isključivo kao literarni lik, bez jasnog utemeljenja u istoriji, pa samim tim ni u istini. Ipak, pokazalo se da njegov istorijski lik nije u suprotnosti sa našom uobičajenom predstavom »

Marko Mrnjavčević, Kralj Marko na fresci, Markov manastir u Sušici kod Skoplja, kasni XIV vek

Freska svetog ratnika sa glavnog ulaza u Markov manastir

o njemu kao junaku i vitezu, a sa druge strane on donosi mnoge vrednosti svoje epohe koje su opšteljudske i globalne."

PRAVI MARKO

Jedan od zanimljivih momenata ove knjige jeste i originalno zapažanje Marka Aleksića koje bi moglo da rasvetli način na koji je jedno umetničko delo, tačnije freska, uticalo na stvaranje mitske predstave. Naime, u selu Sušici kraj Skoplja nalazi se Crkva Svetog Dimitrija (u narodu prozvana Markov manastir), porodična zadužbina Mrnjavčevića, čiju je gradnju započeo Vukašin, a dovršio sam Marko 1377. godine. Šezdesetih godina prošlog veka, ispod sloja kreča na ulaznom pročelju, otkrivena je freska svetog ratnika (Svetog Dimitrija). Prema Marku Aleksiću, upravo je ta freska postala uzor narodnoj predstavi o Marku Kraljeviću, a ne njegov realistički portret, odlučnog i vrlo strogog izraza lica, koji je sačuvan u unutrašnjosti iste crkve. Predstava svetog ratnika koji u ruci drži buzdovan šestoperac (a ne mač, što je uvreženije), i koji jaše na šarenom konju, možda i zahvaljujući centralnom mestu freske na ulazu u crkvu, kasnije će postati predloškom za ikonografiju Marka Kraljevića kakvog poznajemo u narodnim pesmama i predanjima. Ukoliko bi ova pretpostavka bila tačna, to bi značilo da je u pitanju jedinstven slučaj da je utvrđeno za jednu konkretnu slikovnu predstavu da je pokrenula kolektivnu imaginaciju i prizvala mnogo dublje mitske sadržaje, čak i uprkos činjenici da je predanje o Marku Kraljeviću tokom vekova u sebe ukorporiralo i mnogo starije mitske slike. Marko Aleksić naglašava: "Dobro ste prepoznali taj za mene jako uzbudljiv događaj kada nauka može da uhvati tačan trenutak nastanka istorije i to tako važnog i opšteposznatog pojma. Sećam se kako sam bio zapanjen kada sam, nadvijen nad ovom slikom, postao svestan da taj konjanik ne drži u ruci mač, što bi bilo uobičajeno za srednjovekovnog viteza, već buzdovan šestoperac, i da njegov konj nije beo, već pravi šarac. Iako to nije bio primarni cilj mog rada, bilo mi je uzbudljivo da istražujem kada su nastale i prvi put zapisane najstarije pesme o ovom junaku, kako je nastajao njegov epski lik i kako se širio našim prostorima."

Na pitanje koja je njegova omiljena pesma o Marku Kraljeviću, imenjak Marko Aleksić izdvaja *Marko i Mrnjavčevići*: "U njoj mogu da se prepoznaju prave vrednosti evropskog srednjovekovnog viteštva, o kojima se u knjizi takođe govori." Međutim, koji su to zapravo novi podaci o Marku Mrnjavčeviću, koji su tek u novije vreme verifikovani, i kako oni menjaju našu predstavu o ovoj istorijskoj ličnosti?

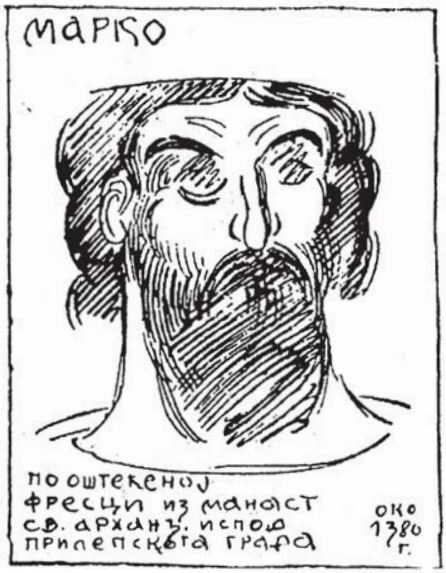
"To što o našem junaku do sada nismo imali detaljnu istorijsku studiju, nije nikog sprečavalo da o njemu gradi vlastito mišljenje. Međutim, u nedostatku činjenica, često se stvaraju poluistine pa i stereotipi. I za mene je bilo uzbudljivo otkriće kada sam shvatio da je jedna od najčešćih tvrdnji o njemu, da je bio turski vazal, zapravo daleko od prave istine. Do sada nedovoljno korišćeni turski izvori pokazali su da je on najveći deo svoje vladavine proveo uspešno braneći slobodu i samostalnost svoje države. Postao je vazal tek kada su svi okolni preostali hrišćanski vladari to bili i kada je to postao jedini način da pomogne svom narodu. Još jedan podatak iz njegove biografije koji je fascinantan je njegov bogat porodični život, jer danas pouzdano znamo da se ženio najmanje tri puta i to – što je gotovo nezabeležen presedan u srednjem veku – dva puta jednom istom ženom. Knjiga detaljno prati i život njegove žene Jelene, a to nam je omogućilo da otkrijemo i da je Marko, suprotno svim dosadašnjim naučnim mišljenjima pa čak i narodnom predanju, najverovatnije imao

potomke. Pored toga, knjiga se trudila da razbije dosadašnje stereotipe o srednjem veku kao mračnom dobu, ali i da osvetli mnoga druga pitanja kao što je na primer položaj žene u srednjovekovnoj Srbiji."

EPSKA ZAGONETKA

Kada u svom radu Aleksić rekonstruiše prelomne tačke u životu Marka Mrnjavčevića, koje su (u manje-više šturom obliku) do nas doprle iz srednjovekovnih vremena, ipak ostaje da lebdi pitanje svih pitanja: zašto je narodna mašta baš od te ličnosti načinila glavnog epskog heroja južnoslovenskih prostora, a ne od neke druge "važnije" istorijske figure? "Istorijski Marko je bio vitez, i vladar. On je još za svog života bio poštovan od svojih savremenika o čemu svedoči i to da su zapamćene njegove poslednje reči koje je izgovorio pred pogibiju u bici na Rovinama 1395. godine. Takođe, nema sumnje da je on bio sposoban čovek i uzoran plemić i vladar svog vremena, ali po meni jedina njegova konkretna osobina ili životna odluka koja ga je u jednom trenutku izdvojila od mnogih drugih vlastelina ili vladara toga vremena bila je odluka da do kraja ostane uz svoj narod. Iako su njegova braća Dmitar i Andrejaš napustili zemlju i otišli u Ugarsku, njegova odluka da ostane deluje pomalo iracionalno, ali možda baš zbog toga principijelno. To je možda bilo ono nešto 'posebno' čime je zaslužio ugled. Međutim, njegova kasnija slava višestruko prevazilazi bilo kakve realne vrednosti jednog čoveka. Zato mislim da je u veličini njegovog lika zapravo ostalo sećanje na veličinu i slavu srednjovekovne države i kulture koja je bila u tako drastičnoj suprotnosti sa položajem naroda u kasnijim stolećima. Mislim da je Marko vekovima u narodu simbolizovao sećanje na slavne trenutke sopstvene prošlosti."

Činjenica da je mitski Marko Kraljević postao centralna ličnost srpskog, ali i šireg južnoslovenskog i balkanskog eposa, učinila ga je zanimljivim i daleko van granica regiona. Postoji nešto što se može imenovati "Zagonetkom Kraljevića Marka", kako je Jovan Deretić nazvao svoju studiju na ovu temu. Ona je tumačena na različite načine: da je mitski Marko nastao sintezom drugih istorijskih ličnosti, njegovih savremenika, u prvom redu Stefana Lazarevića (ali i Marka Viteazula ili Marka Barbadiga, npr.), zatim drugih epskih junaka (grčki Digenis Akrita ili ukrajinski Marko Prokljatiji...) ili da su se u njega ulili stariji balkanski kultovi, na primer kultovi Svetog Đorđa, Tračkog konjanika, sve do kultova Dioskura, Herakla i Aleksandra Makedonskog. O tome su pisali, pored ostalih, Veselin Čajkanović, Dragoslav Srejović, Jovan Deretić, Ivan Zlatković, Nenad Ljubinković... je on zapravo u najvećoj meri naše *ogledalo*. Generacije su vekovima ugrađivale u ovaj epski lik svoje emocije, očekivanja, nadanja, sve ono što je opšteljudsko i čemu zapravo svi heroji širom sveta i epoha i služe. Ono što se čini sigurnim jeste da njegov literarni lik nije monolitan nego da sadrži različite slojeve. U njemu su spojene osobine arhajskih, paganskih junaka drevne Evrope koji, poput na primer starogrčkog Ahila ili germanskog

Crtez Aleksandra Deroka prema Markovom portretu na fresci iz Prilepa

Marko Kraljević, slika Đure Jakšića, 1856.

Kraljević Marko, skulptura Ivana Meštrovića, 1909.

Marko Kraljević i Musa Kesedžija, slika Vladislava Teleblaha, 1900.

Kako Marko Aleksić objašnjava nastanak mitskog lika Marka Kraljevića, kao i njegovu evoluciju sve do naših dana? "Sama okolnost da su se brojni i tako istaknuti naučnici bavili nastankom ovog epskog lika, govori o njegovom značaju. Ja sam istoričar i svakako nemam toliko znanja o literarnom fenomenu Marka Kraljevića, ali kao neko ko se dosta bavio ovim motivom, stekao sam utisak da Beovulfa, imaju izuzetnu snagu i neobuzdanu prirodu. Otud našem junaku herkulovska snaga, ali i želja da ore carske drumove, dotera cara do duvara ili da bude neumeren u piću. Sa druge strane, u njemu su sadržane i prave osobine jednog srednjovekovnog evropskog viteza koji poštuje zakon koji štiti slabije, pa tek onda svoje i interese svoje porodice. Zanimljivo je da su ovi motivi zapravo suština »

srednjovekovnog evropskog viteštva, a nastali su kao zaštita slabih i nejakih, u početku najpre poklonika koji su putovali u Svetu zemlju. Kao i kada je mitski Marko u pitanju, i viteški moralni kodeks je bio zasnovan na hrišćanskim vrednostima svoga vremena, što su zapravo opšteljudske vrednosti koje i danas simbolizuju viteštvo." Uprkos tome što se nekako podrazumeva da su vitezovi, mačevi i srednjovekovlje uopšte tema koja pre svega zanima desničare i tradicionalizmu sklone, reklo bi se da Aleksić izmiče ovakvim predrasudama, već i zato što je njegov pristup širi, sveobuhvatniji. I što i zato ih najlakše prihvata. Zbog toga se danas u sociološkim naukama vodi računa o upotrebi ovakvih pojmova u javnom govoru, posebno u političke ili ekonomske svrhe, jer su oni najsugestivniji za našu svest. Sa druge strane, baš zato što su tako puno zastupljeni u popularnoj kulturi, sa ovim pojmovima smo se svi mi vrlo rano susreli i oni su postali deo naših predstava još iz detinjstva, dakle nešto veoma lično. Zbog toga se trudim da budem što pažljiviji kada govorim o njima i ne želim da im dajem neka suvišna značenja koja bi mogla da nekoga povrede."

foto Marko Rupena

svojim radom dokazuje da je duboko svestan važnosti popularne kulture, kao dimenzije koja je bitan deo savremenog života uopšte. "Moje uže stručno interesovanje su srednjovekovno oružje, vojska i viteštvo, ali upravo simbolika i šira značenja ovih pojmova su mi posebno zanimljivi", kaže Aleksić. "Istorijske nauke su pokazale da upravo pojmovi kao što su heroj, podvig ili magično oružje pripadaju najstarijim poznatim narativnim sižeima. Oni su sadržani u najstarijim sačuvanim ljudskim pričama širom sveta, kao što su *Ep o Gilgamešu*, *Mahabharata*, staroindijske vede, nordijske sage, slovenske skaske, starogrčki mitovi, što nam govori da dolaze iz još starijeg vremena i da su pripadali nekoj, danas izgubljenoj 'praprići', 'priči svih priča' koja se hiljadama godina govorila ili pevala uz praistorijske vatre. Zanimljivo je da su i u psihologiji ovi pojmovi prepoznati kao arhetipski, prema kojima je naša svest najotvorenija,

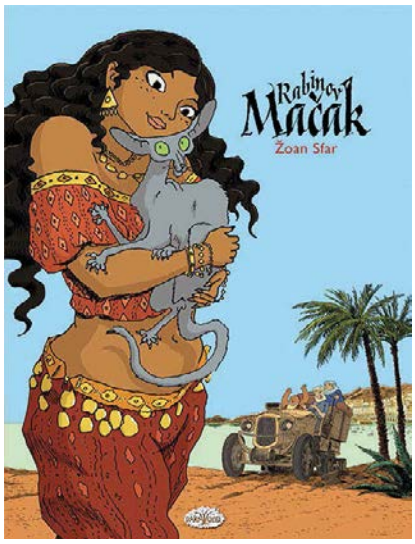
KAKO GOVORITI O ISTORIJI

Na pitanje kako tumači veliko interesovanje za svoju knjigu, Aleksić kaže: "Sigurno da je sama popularnost Marka Kraljevića bila važna i da je njegova biografija očigledno dugo isčekivana. Možda je jedan od razloga i to što je ovo neuobičajena naučna knjiga, koja je pisana na razumljiv način, sa dosta ilustracija i istorijskih karata. Svakako da je za veliko interesovanje veoma zaslužan i moj izdavač, koji je uspeo da knjigu predstavi na dobar način. Konačno, mi smo narod koji veoma voli istoriju i mislim da bez te velike radoznalosti prema pričama iz prošlosti ne bi bilo ni tolikog interesovanja za ovu temu."

Međutim, kakve su reperkusije kada jedan arheolog, naučnik, krene da se bavi naučnopopularnom literaturom? Da li našoj sredini zapravo nedostaje literature koja bi o naučnim činjenicama govorila razumljivijim jezikom najširem čitateljstvu, umesto samo stručnjacima (bez namere da na bilo koji način omalovažavamo stručne radove)? Da li bi baš to moglo da bude lek protiv laičkih mitomanskih projekcija i jalovog busanja u grudi, i te kako prisutnih u našoj sredini tokom proteklih decenija? Aleksić zaključuje: "Mislim da je važno da nauka danas bude što je moguće razumljivija. Informatička revolucija kojoj prisustvujemo promenila je davno uspostavljene odnose, i nauka danas mora da se izbori za svoje mesto u medijima kako bi stigla do što većeg broja ljudi. Količina i konkurentnost informacija se povećavaju, a ljudska pažnja se smanjuje, pa je danas i za vodeće kulture u svetu imperativ da svoju nauku predstavljaju putem TV kanala, interneta i drugih masmedija. Istorijske nauke su u tome posebno važne jer operišu opštepoznatim, arhetipskim pojmovima koji najviše privlače našu pažnju. Zapravo, celokupni koncept znanja i učenja se ubrzano menja. Za razliku od ranijeg vremena, sada za uspeh procesa učenja više nije odgovoran samo onaj koji uči, već pre svega predavač, odnosno onaj ko prenosi znanje. Njegov zadatak je da motiviše svoje slušaoce ili čitaoce, maksimalno im olakša učenje i prenese znanje. Pažnju publike je sve teže osvojiti i u tome se koriste sva raspoloživa sredstva, pa pojmovi kao što su učenje i zabava postaju mnogo bliži nego što smo doskora mogli i da zamislimo. Ideja mi je bila da napišem knjigu koja će pružiti vrhunska naučna saznanja, ali da istovremeno može da se meri sa svim drugim popularnijim izdanjima. U tome mi je pomoglo i iskustvo u pisanju tekstova za 'Politikin zabavnik'; zamislio sam da stil kojim će knjiga biti napisana bude kao za 'Zabavnik'. To bi trebalo da bude neka naša varijanta onoga što se već dešava u razvijenim sredinama u svetu. Koncept popularne nauke ima dugu tradiciju kod nas, ne samo zahvaljujući listu koji sam spomenuo, već i trudom nekih drugih časopisa, pa i nekadašnjeg obrazovnog programa državne televizije, tako da u publici još uvek postoji otvorenost za ovakav pristup. Mislim da je to dobar način da se nauka nametne i izađe na kraj sa pojavama koje često zloupotrebljavaju interesovanje publike za teme o kojima ovom prilikom govorimo." ¶

SAŠA RAKEZIĆ

Teozofija u bajci

Remek-delo novog francuskog talasa koji kroz inovativnu naraciju donosi pregršt teoloških, egzistencijalnih i moralnih pitanja, poneki odgovor i dosta vedrine iz ugla jednog mačka

Strip je neuhvatljiva i promenjiva umetnička tvorevina koja neprestano istražuje svoje domete i pristupe. Tokom svog postojanja, koje obuhvata malo više od jednog veka, morao je da se popne svim stepenicama za koje su neke umetničke forme imale čitave milenijume. Da boluje od istih dečijih bolesti i predrasuda, da iskusi svaku kritiku i propali pokušaj. I sve to za daleko manje vremena.

Pojedini njegovi aspekti su komercijalniji, neki više usmereni ka čistoj umetničkoj formi; a u retkim i dragocenim trenucima ova dva smera bi se isplela u savršen primerak devete umetnosti, komercijalan, pristupačan i profilisan kao delo od izuzetne umetničke vrednosti. Uticaj i značaj frankofonog stripa na medij u svetskim granicama je ogroman. I kao po pravilu, čim bi se ustalila izvesna mejnstrim scena, priliv novih talenata bi značajno promenio sliku i doneo preko potrebne sveže ideje. To se dogodilo pedesetih kada su se Šarlije, Gošini, Uderzo i brojni drugi talentovani umetnici suprotstavili ustrojstvu dotad neprikosnovenog uredništva "Spirua" i odvažili se na pokretanje sopstvenog "Pilota". Isto se ponovilo i sedamdesetih kada je Mebijusu, Druileu, Dioneu i njihovim saradnicima bio potreban slobodniji životni prostor za stvaranje autorskih dela, čime su udareni temelji izdavačke kuće Les Humanoides Associes i "Metal Hurlanta". Da bi se skoro dve decenije kasnije istorija ponovila. Dotadašnji alternativni idoli su krajem osamdesetih postali mejnstrim. Šarlije je 1989. umro, Mebijus i ostala velika imena su svoje bitke već izborili, a pred kapijama su čekali mladi autori, željni afirmacije.

NOVI TALAS

Na scenu je stupila neformalna grupa autora, novi francuski talas, među kojima se ističu Loren Šabori, poznatiji kao Luis Trondhajm, Žoan Sfar, David B., Mani Larsene, Kristof Blejn, Žan-Kristof Meni, Etjen Lakroa, Žan-Iv Feri i mnogi drugi. Trondhajm se od početka nametnuo kao jedna od vodećih figura ovog novog francuskog talasa. Ingeniozna i moderna naracija, grafička i crtačka rešenja koja se često mogu okarakterisati kao svedena, uprošćena, pa čak i karikaturalna, ali svakako nova i savremena. "Prljaviji" i neobičniji stil prožet životnim i ponekad gorkim pričama, čak i kada je reč o očito humorističkim delima. Doba Šarlijeovih avantura i psihodeličnih Mebijusovih kreacija bilo je pred revizijom. Publika je bila željna novog sadržaja, a ova grupa mladih autora je bila u situaciji da im to i pruži.

Za prekretnicu se može uzeti 1990. godina i nastanak izdavačke kuće L'Association, koju su zajednički osnovali Žan-Kristof Meni, Luis Trondhajm, David B., Stanislas, Patris Kilofer, Mat Kontur i Mokeit. Time su prevashodno oni, a potom i brojni drugi umetnici, dobili priliku da plasiraju svoje autorske radove. Među takvima se našla i Marđan Satrapi, iranska autorka koja je za svoju grafičku novelu *Persepolis* nagrađena na festivalu u Angulemu. Pored nje, L'Association je okupio i plasirao Žoana Sfara, Etjena Lakroa, Džima Vudringa i mnoge druge.

Osnovne odlike ove neformalne grupe – a kada je reč o njima uvek se ističe njihova "neformalnost" s obzirom da svi oni strogo odbijaju da budu klasifikovani kao zasebna grupa – jesu njihova međusobna umreženost i podrška. Granajući se od svojih autorskih radova, česti su i njihovi zajednički projekti. Posebno se ističe serijal *Donjon* koji su osmislili Sfar i Trondhajm (u izdanju na engleskom *Dungeon*, a u hrvatskom izdanju zagrebačke Fibre – *Tvrđa*), koji je na 35 albuma okupio veliki broj učesnika – skoro sva pomenuta imena ove grupe.

Veliku zapaženost su stekli i Mani Larsene sa svojim serijalima *Le Combat Ordinaire* (*Svagdanja borba* u izdanju »

hrvatske Fibre), *Povratak zemlji* (u izdanju Darkwooda, fr. *Le Retour à la Terre*) po scenariju Žan-Iva Ferija, kao i nedavno završena mračna i mučna četvorodelna grafička novela *Blast*. Pored Larsenea, koji zasad uspešno oscilira između humora, satire i očaja, mora se istaći i uloga Žan-Iva Ferija u oživljavanju serijala *Asteriks*. Naime, ovog oktobra je najavljen već drugi album za koji ovaj autor piše scenario.

Pojedini autori polako ulaze u domen mejnstrima i uspešno komercijalizuju svoje naslove – većina njih su ovenčani brojnim nagradama i uspešno rade za Dargaud, Delcourt ili Gallimard. Prevođeni su na brojne jezike, a veliku popularnost stiču i kod čitalaca u Srbiji.

MAČJA POSLA

Poslednje ostvarenje koje je kod nas ugledalo svetlost dana je i jedno od najzapaženijih, a svakako jedno od najznačajnijih dela devete umetnosti – *Rabinov mačak* Žoana Sfara. Originalnih pet albuma *Rabinovog mačka* je u integralnom izdanju objavila izdavačka kuća Darkwood iz Beograda, pod svojim izdavačkim imprintom "Perle integral", sa pravom ga klasifikujući među bisere frankofonog stripa.

Njegov autor Žoan Sfar rođen je 1971. godine u Nici. Majka Lilu je bila pop pevačica i preminula je kada je Žoan imao samo tri godine. Otac Andre, poznati advokat, je uz pomoć svoga tasta podigao Žoana. Njegovo obrazovanje i porodični milje su ostavili dubok trag na ovom svestranom umetniku. Svestranom, jer osim pisanja i crtanja stripova Sfar se sa istim žarom bavi produkcijom filmova, režijom i muzikom. Njegov rediteljski prvenac iz 2010. godine *Gainsbourg: A heroic life*, o francuskom kantautoru Seržu Gensburu pobrao je brojne nagrade i nominacije, da bi već 2011. godine bio višestruko nagrađen za ekranizaciju upravo *Rabinovog mačka*.

Sfarova preminula majka je Aškenazi Jevrejka, dok mu je otac sefardski Jevrejin. Majčin otac, koji je podigao Žoana, dobio je francusko državljanstvo nakon Drugog svetskog rata jer je spasao život istaknutom književniku i budućem ministru kulture Andreu Malrou. Nalazeći inspiraciju u svom jevrejskom poreklu, podjednako koliko i crpeći snagu iz slobode i kreativnosti svojih saradnika i prijatelja, Žoan Sfar je od 2002. godine neumorno stvarao krunu svoje karijere – *Rabinovog mačka*.

O čemu je zapravo reč? *Rabinov mačak* počinje iz bajkovitih premisa. Sefardski rabin iz Alžira, francuske kolonije u to vreme, udovac i otac mladoj i lepoj ćerci Zlabiji, ujedno je i vlasnik mačka čija nas naracija vodi kroz strip. Mačak je visprenog uma, sarkastičan i drzak, i bezgranično lojalan rabinu i njegovoj ćerci. Međutim, celokupna njegova priroda bi ostala zaključana u nemuštoj glavi da se na samom početku priče ne odigra bajkovit zaplet. Naime, mačak pojede porodičnog papagaja i stiče moć govora. Upravo ta bajkovitost ističe maestralnost Sfarovog pripovedanja. Autor jednostavnu premisu izdiže iz bajke u rang remek-dela poput *Malog princa* i *Galeba Džonatana Livingstona*. Prvo što mačak izgovara je laž (da nije pojeo papagaja), što je i njegov faktički "izgon iz Raja". Mačak gubi životinjsku nevinost i tim simboličkim činom se svrstava uz ljude, koji su svoj prvobitni greh iskusili u rajskom vrtu. Potom mačak traži svoju svrhu, zahteva bar micvu i verbalno se sukobljava sa svim dogmatskim i egzistencijalnim ustrojstvima koja ga sputavaju u onome što mu je jedino bitno – da ostane uz rabina i njegovu ćerku.

Time se *Rabinov mačak* pretvara u religijsku, egzistencijalnu i moralnu raspravu, pri čemu je mačak personifikacija samog autora i svih pitanja koja ga sputavaju. Nasuprot dogmatskim i tradicionalnim frazama, mačak se suprotstavlja mešavinom detinje naivnosti i prekaljenosti, a ponekad se čini da njegov bezobrazluk nema granice. Pa ipak, u sredini strogih pravila života, kako unutar jevrejske zajednice tako i van nje (uz neizbežne predrasude prema Jevrejima), čitalac se često nalazi na strani "nesnosne i bezobrazne životinje", koja jednostavno naziva sve stvari pravim imenom. U daljem toku stripa fokus se pomera na odnos između mačka i rabina, pa i drugih junaka, uz nepromenjenu naraciju iz ugla naslovnog aktera.

Uostalom, kakvo viđenje sveta nam pružaju druge dve najvažnije "bajke za odrasle", *Mali princ* i *Galeb Džonatan Livingston*? Dok junaka *Malog princa* pratimo kroz situacije koje on pokušava da shvati i reši detinjim očima, *Galeb Džonatan Livingston* nam pruža egzistencijalne pokušaje jedne sputane individue da traži višu svrhu od "kopanja po đubretu". *Mačak* nam pruža sve to u jednom pakovanju, koristeći strip kao umetnički medij do svojih krajnih granica, uz neizbežno zbližavanje sa jevrejskom dogmom, teozofijom i tradicijom.

Crtež *Rabinovog mačka* je očaravajuć na poseban način. Perspektive i linije su po potrebi drhtave ili oštre, uz izvanredan pastelni kolorit za koji je zaslužna Brižit Findakli, pa se čini da nas autor uvlači u priču iz *Hiljadu i jedne noći* umesto u moderan francuski strip.

Autor nikada nije u potpunosti napustio mačka, rabina i Zlabiju, čak ni nakon objavljivanja petog albuma 2006. pod nazivom *Afrički Jerusalim*. Ove godine je objavljen i šesti album, iako pet albuma iz domaćeg integralnog izdanja čine zatvorenu i nezavisnu celinu. Ali Sfar se morao vratiti svom *Mačku*, kao što mu se vraćaju svi koji ga pročitaju. ¶

NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

DRAGAN ILIĆ

Ivice, napusti kuću Velikog brata

Veliki brat je u Srbiji toliko veliki da su mu male dve televizije!

U medije su putem sajta KRIK.rs dospeli snimci sastanaka Ivice Dačića sa famoznim Mišom Bananom (aka Mišom Amerikom). Radi se o tajno napravljenim video-snimcima bez tona iz 2008. i 2009. U beogradskim poslastičarnicama i restoranima. Tona nema – zlobnici kažu, zasad – a osim Dačića, sa Bananom su snimljeni njegovi bliski saradnici. Ova premijera je neverovatna jer je medijski izvedena po svim pravilima rijaliti žanra.

Počnimo od autora.

Pretpostavljam, kao i ostali gledaoci, da je video snimila neka državna služba. Policija, BIA, VBA ili neka druga koja je supertajna pa ni ne znamo za nju.

Ovde je prva sličnost sa rijalitijima, jer iz šou-programa stoje organizacije bez identiteta koje se zovu – Produkcija, Zadruga ili Veliki brat. Ove svevideće oči sve znaju, nikada se ne predstavljaju, Službe i Direkcije su uvek u pravu i samo ponekad se mutiranim glasom obraćaju gledaocima i takmičarima.

Sledi kanal prenosa.

obratite pažnju na kojim medijima se frka dešava. Tako Šešelj vaskrsava na Happyju, u Parovima, a Ivicu Dačića je Veliki brat najžešće napao sa TV B92. RTS je, za divno čudo, ostao javni servis bez ovog političkog rijaliti programa. Ovde nije bilo koincidencije, ali slučaj je samo doslikao slikovite detalje. Pred udarne vesti u 20h na B92, gledali smo prenos iz Kuće VB, gde romska familija Vasić iz tajnosti upravlja VB hotelom.

Špica Vesti tako nije bila ništa drugo do kvantni skok iz jedne sfere rijalitija u dimenziju srpskog političkog života. Ivica Dačić se tako u 30 minuta našao u Dnevniku RTS-a i u Vestima B92, ponovivši isto objašnjenje koje slušamo već sedam godina. Stari snimci, staro objašnjenje: jedina razlika su političke okolnosti. Tada je bio ministar u resoru policije, danas u spoljnim poslovima. Ah, da, tada je bio partner Tadiću, a danas Vučiću. Možda se tu krije koren njegovog aktuelnog problema.

Dramaturgija

"Ivice, izbačen si, napusti kuću Velikog brata" – kao da sam čuo ovu frazu. U Vestima je sedeo u ispovedaonici, dok ga je koleginica novinarka isledničkim glasom iznova pitala: "A šta je bilo u kesi?" To je za mene lično bio ključni dokaz saradnje, jer je do kraja emisije Ivica priznao da je dobio tompuse! Opa, bato.

Zaista cenim napore kolega, ali sam tokom godina praćenja medija na ovim prostorima naučio jednu stvar. Do snimaka kao što je snimak Ivice Dačića s Mišom Bananom nikada nijedan novinar-istraživač nije došao ukoliko neka od Direkcija ili Službi nije odlučila da ih vi dobijete. Ekskluzivnost ove vrste ima svoju cenu, koja nije novac

Sajt Krik.rs očigledno čine mladi profesionalci u potrazi za Istinom. Zaista cenim napore kolega, ali sam tokom godina praćenja medija na ovim prostorima naučio jednu stvar. Do ovakvih snimaka nikada nijedan novinar-istraživač nije došao ukoliko neka od Direkcija ili Službi nije odlučila da ih vi dobijete. Ekskluzivnost ove vrste ima svoju cenu, koja nije novac. Zato bih sa tim đavolom tikve sadio baš u najvećoj nuždi. U političkim prepucavanjima, kolateralna šteta najčešće su upravo – novinari, čija dobra namera ili želja za informisanjem javnosti bude zloupotrebljena. Zato u celoj priči oko Krika, jedinu brigu imam prema kolegama.

Akteri

Takmičari/farmeri/ukućani su snimljeni u prijateljskom razgovoru ili ćaskanju. Za prosečne TV gledaoce, ovo više liči na Paparazzo poteru, gde kamere prate cvrcnute estradne zvezde u švaleraciji ili dok krše saobraćajne propise. Ako su snimci napravljeni pre sedam godina, neko bi sa usana pročitao sve što je rečeno, a često su "kamermani" sedeli za stolom pored pa su mogli i da čuju razgovor.

Osim famozne kese sa tompusima, misteriozne koverte/fascikle ili supertajnog blekberi telefona (koji baš nisam razaznao na snimku), niko nije razmenjivao pare, drogu ili oružje. Dakle, sa stanovišta dramaturgije – dosadno.

Objava

Kada u Srbiji želite da otkrijete aktere neke medijske frke,

Nagrada

Paralela između ove sezone i prve koja je emitovana na B92 pre mnogo godina ipak postoji. Ideja emitovanja ovog popularnog šou-programa bila je da posluži kao pogonsko gorivo za podizanje gledanosti i tako skrene pažnju na važne projekte B92. Zaista, posle prenosa iz kuće ili izbacivanja, građani su na programu imali serijal "Insajder". Tada se tačno znalo gde prestaje VB, a gde počinje Brankičina emisija. Danas imam utisak da tog prelaza više nema i da je ceo program deo jedinstvenog rijalitija. Ivica će se vratiti među ukućane i političare, ako uopšte bude i odlazio, navučeni gledaoci će da pogledaju šta rade Parovi ili Farmeri – dok će iz medija sve trajnije biti izjureno profesionalno novinarstvo. Za to vreme u Beogradu se sudi pripadnicima upravo te Službe za učestvovanje u atentatima na Vuka Draškovića u Budvi i Slavka Ćuruvije u Beogradu. Za Budvu su već oslobođeni. Veliki brat očigledno brine o svojim ljudima. ¶

Uspon istočne alijanse

"Rusko-kineski odnosi danas su možda dostigli najviši nivo u čitavoj svojoj istoriji", izjavio je prošle sedmice ruski predsednik Vladimir Putin uoči svoje trinaeste posete Narodnoj Republici Kini. Na tome dve države ne žele da se zaustave. Cilj da se stvori ekonomski, politički i vojni savez koji može da parira Zapadu predvođenom Sjedinjenim Američkim Državama

Na svečanoj vojnoj paradi u Pekingu, održanoj povodom 70. godišnjice pobede nad fašizmom i obeležavanja Dana pobede kineskog naroda u narodnooslobodilačkoj borbi protiv Japana, Vladimir Putin bio je glavni gost. A kako i ne bi. Osim vojno-političkog, dvodnevna poseta ruskog predsednika Kini imala je i poseban ekonomski značaj. Gosti iz Rusije sa kineskim domaćinima potpisali su više od dvadeset sporazuma finansijsko-investicione i transportno-logističke prirode, koji su proširili saradnju dve zemlje na polju infrastrukture, nafte, gasa, petrohemije, transporta i drugih važnih oblasti.

ENERGETIKA, PRE SVEGA

Osim dalje ratifikacije tzv. posla veka, odnosno kinesko-ruskog energetskog sporazuma vrednog 400 milijardi američkih dolara, koji su predsednici dveju zemalja nakon desetogodišnjih pregovora potpisali u Šangaju 21. maja prošle godine, na dnevnom redu bile su i druge važne teme: pre svih projekat novog Puta svile (kineski predlog o zajedničkom ekonomskom koridoru sa Rusijom i Mongolijom), zatim dalja saradnja u okviru BRIKS-a i Šangajske organizacije, kao i priprema za predstojeće samite privredno najrazvijenijih zemalja sveta G20 i Azijsko-pacifičke ekonomske saradnje (APEC).

Rezultati ovog septembarskog samita dve zemlje u Pekingu svakako nisu za potcenjivanje, posebno imajući u vidu da nije prošlo ni pola godine od posete kineskog predsednika Si Đinpinga Moskvi, za Dan pobede u maju, kada su dve zemlje potpisale brojne infrastrukturne projekte vredne blizu šest milijardi dolara.

Svaka saradnja, međutim, nailazi i na određene poteškoće. Iako se često govori o strateškom partnerstvu dve velike nacije, rusko-kineska saradnja ne odvija se bez problema. Ipak se radi o moćnim konkurentima, kako na globalnom tako i na regionalnom nivou. Posebno kada je u pitanju oblast centralne Azije, gde se dve zemlje "takmiče" za što širi politički i ekonomski uticaj.

Osim toga, kriza globalne ekonomije značajno je uticala i na ukupnu privrednu aktivnost između Rusije i Kine. Pad cena strateških sirovina na svetskom tržištu, pre svih nafte i gasa, trgovinski "rat" Brisela i Moskve, kao i ekonomske sankcije koje su Sjedinjene Američke Države i Evropska unija uvele pojedincima, preduzećima i čitavim privrednim sektorima Ruske Federacije, uzdrmale su i finansijsku vrednost ukupne robne razmene između Rusije i Kine. A slabljenje kineske privrede i nedavna iznenađujuća devalvacija juana negativno su uticali i na berze širom sveta. Mada su kineske vlasti pružile podršku berzama u svojoj zemlji, nakon što je ključni šangajski indeks potonuo od juna do sada oko 40 odsto, pad indeksa na vodećim kineskim berzama izazvao je sličnu reakciju i na ostalim berzama širom planete.

STRATEŠKO PARTNERSTVO:
Vladimir Putin i Si Đaoping sa suprugom
Fotografije: FoNet/AP

PAD TRGOVINSKE RAZMENE

O kakvom smanjenju ekonomskih aktivnosti je reč, objasnio je ambasador Rusije u Kini Andrej Denisov, na zajedničkoj konferenciji za novinare sa zamenikom ministra inostranih poslova Kine Čeng Goupingom. On je izjavio da je u prvoj polovini 2015. "robna razmena smanjena skoro za trećinu, to jest 30 odsto, i iznosila je nešto više od 31 milijardu dolara". Naglašavajući da se "slična situacija" dogodila i 2009. godine, u jeku svetske finansijske krize, ruski ambasador izneo je podatak da je u prethodnih deset godina obim bilateralne trgovine rastao u proseku 23 odsto godišnje, "što je redak slučaj u svetskoj trgovini".

Mada je u 2014. ukupan iznos ekonomske saradnje između dve zemlje dostigao bezmalo 100 milijardi dolara, "ruski medved" i "kineski zmaj" ubrzano pokušavaju da pronađu rešenje za sadašnje ekonomske nevolje i podignu robnu razmenu na nekadašnji nivo.

Jedan od načina da se stvari poprave jeste i nastavak proširenja saradnje u oblasti energetike. Čuveni "posao veka", kada su ruski Gasprom i kineska korporacija CNPC zaključili ugovor na trideset godina o isporuci ruskog gasa u Kinu, međutim, nije jedini pozitivan znak energetske saradnje dve zemlje.

Najveći kineski prerađivač nafte Sinopek i ruski Rosnjeft 2013. godine potpisali su ugovor vredan 85 milijardi dolara o prodaji sirove ruske nafte Kini za narednih deset godina. Reč je o isporuci čak 100 miliona tona sirove nafte, a interesantno zvuči i podatak da je Rusija pretekla »

Saudijsku Arabiju kao najveći dobavljač ovog energenta kineskim potrošačima.

Sa optimizmom se gleda i na budućnost energetske saradnje. Rosnjeft ima u planu da kupi 30 odsto udela u kineskoj petrohemijskoj kompaniji, a kako je izjavio izvršni direktor ruskog giganta Igor Sečin, njegova kompanija potpisala je ovog septembra sporazume u Kini čija je potencijalna vrednost 30 milijardi dolara. Tokom Istočnog ekonomskog foruma, koji je održan u Vladivostoku, šef Rosnjefta najavio je nove velike planove. "Uzimajući u obzir uzajamnu trgovinu i postojeće ugovore, ukupna vrednost saradnje naše kompanije sa kineskim partnerima iznosiće do 2035. godine više od 500 milijardi dolara", rekao je Sečin.

ISTOČNE VEZE: Predsednici Kazahstana, Južne Koreje, Rusije i Kine

BRZE PRUGE

Trgovina gasom, naftom i inim strateški važnim sirovinama nije, međutim, dovoljan ekonomski "okidač" za rast. Moskva i Peking razvijaju i zajedničke transportne i infrastrukturne projekte. Možda najvažniji među njima jeste projekat izgradnje železničke linije velike brzine (TGV) na relaciji Peking–Moskva, čija vrednost je procenjena na 230 milijardi američkih dolara. Ova superbrza pruga u perspektivi ima potencijal da zameni postojeću trans-sibirsku železnicu, dok bi se put između dve prestonice skratio sa sadašnjih šest na dva dana. Prva "ruta" između Moskve i Kazanja, dugačka 770 kilometara, po predviđenom planu trebala bi da bude izgrađena već do 2020. godine.

Strateško partnerstvo između dva velika suseda na Istoku odvija se i u bankarskom i finansijskom sektoru. U oktobru 2014. Narodna banka Rusije i Narodna banka Kine potpisale su trogodišnji sporazum o razmeni valuta vredan 150 milijardi juana (oko 23,5 milijardi dolara), u sklopu jačanja finansijske saradnje dve zemlje, sa ciljem smanjenja zavisnosti od dolara. I to ne samo kada su Rusija i Kina u pitanju, već i u trgovini između zemalja Evoazijske ekonomske unije (EEU) i Zajednice nezavisnih država (ZND), odnosno bivših članica Sovjetskog Saveza.

U okviru pilot-programa uvođenja dve valute (ruske rublje i juana), Centralna banka Kine nedavno je u gradu Suifenu, na granici sa Rusijom, pustila u opticaj rublju kao sredstvo plaćanja. Cilj ovog programa je dvojak: promovisanje sve boljih odnosa između Kine i Rusije, kao i podsticanje turizma, jer će Rusima koji putuju u ovaj deo Kine biti omogućeno da plaćaju u svojoj valuti. Ruska rublja je, pogodili ste, uvedena umesto američkog dolara.

DOLAR AUT, RUBLJA IN

Kao rezultat pregovora i potpisanih sporazuma tokom septembarske posete ruskog predsednika Putina Kini, i u oblasti bankarstva, transporta i telekomunikacija odnosi dve zemlje doživljavaju novu dinamiku. Najveća ruska banka Sberbank potpisala je sporazum sa Kineskom razvojnom bankom vredan 966 miliona dolara, čiji cilj je dugoročna saradnja i finansiranje trgovine između Kine i Rusije. Prema navodima portala Raša tudej, kineska bankarska korporacija za razvoj obezbediće 600 miliona dolara drugom po veličini ruskom provajderu mobilne telefonije Megafonu. Taj novac biće iskorišćen radi kupovine savremene opreme i usluga vodećeg kineskog telekomunikacionog preduzeća Huavej. Ruski i kineski poštanski operatori potpisali su, takođe, sporazum o jačanju saradnje i razvoju prekogranične onlajn trgovine, kao i o unapređenju isporuka poštanskih pošiljki železnicom.

Iako važi već uvreženo mišljenje da Rusija tradicionalno prodaje Kini strateški važne sirovine, a da zauzvrat kupuje finalne proizvode, u oblasti vojne industrije to svakako nije slučaj. Ove godine Kina je postala prva zemlja koja je kupila ruski protivvazdušni odbrambeni sistem nove generacije S-400, nakon potpisivanja ugovora sa ruskom državnom kompanijom Rosoborneksport. Sem toga, Peking je 2013. odlučio da kupi četiri ruske podmornice klase Lada i 24 borbena aviona Su-35, lovca četvrte generacije koji su vrlo blizu petoj generaciji, kako su javili kineski državni mediji.

Kina je za tekuću godinu povećala vojni budžet na 216 milijardi dolara, što je rast od 9,7 odsto u odnosu na prethodnu godinu. Ruski vojni budžet je u 2014. takođe povećan za više od osam odsto – na 84,5 milijardi dolara, ističe se u izveštaju Stokholmskog međunarodnog istraživačkog instituta za mir.

VOJNA I SAJBER SARADNJA

Uzdizanje Kine, druge svetske ekonomije, u snažnu vojnu silu i njeno strateško partnerstvo sa Rusijom svakako predstavljaju izazov za SAD i narušavaju dosadašnju globalnu američku geopolitičku i vojnu dominaciju.

Na diplomatskom polju, dve susedne države – kao stalne članice Saveta bezbednosti – često su zauzimale slične i principijelne stavove u Ujedinjenim nacijama, dok se u prethodnom periodu intenzivirala saradnja i putem održavanja

"Cigle" koje svet grade

BRICS je engleska skraćenica i pojam u ekonomskoj terminologiji koji označava savezništvo pet najvećih privreda u razvoju (Brazil, Rusija, Indija, Kina i Južnoafrička Republika). Države BRIKS-a već danas predstavljaju motor ekonomskog razvoja i rasta, imajući u vidu da u njihovim zemljama zbirno živi oko tri milijarde stanovnika, što je 42 odsto svetske populacije. Ove zemlje zajedno poseduju čak 4.400 milijardi dolara deviznih rezervi, a svih pet država pojedinačno članice su saveza najrazvijenijih zemalja sveta G20.

Ekonomije ove grupacije, koju čine Brazil, Rusija, Indija, Kina i JAR, stvaraju gotovo četvrtinu globalnog bruto domaćeg proizvoda. Predviđanja govore da će do 2030. godine ekonomija BRIKS-a činiti čak 47 odsto svetskog bruto domaćeg proizvoda.

Sem toga, iz zemalja članica ovog saveza dolazi trećina svetske industrijske proizvodnje i gotovo polovina poljoprivrednih proizvoda, a države BRIKS-a su tokom 2014. godine privukle 20,5 odsto od ukupnih globalnih direktnih investicija.

Nova razvojna banka (NDB) koju su osnovale zemlje BRIKS-a, sa sedištem u Šangaju, već je počela sa radom, a na zvaničnoj internet stranici opisana je kao "alternativa postojećoj Svetskoj banci i Međunarodnom monetarnom fondu". Banka će imati početni kapital od 50 milijardi dolara, kao i rezervni fond od 100 milijardi dolara, kojima će se finansirati infrastrukturni projekti i omogućiti jačanje "globalne finansijske sigurnosti", kako je napisano u osnivačkoj deklaraciji NRB. U maju ove godine i Grčka je dobila poziv da postane jedna od članica Nove razvojne banke.

Zemlje iz bloka BRIKS podjednako snažno zalažu se i za zajednički pristup rešavanju globalnih problema, a predsednik Rusije Vladimir Putin predložio je i osnivanje zajedničkog Instituta za energetsku politiku, kao i Udruženja za energetiku i Rezervnu banku goriva zemalja BRIKS-a. Ovi koraci bi, prema njegovim rečima, pomogli da se ojača energetska bezbednost zemalja BRIKS-a.

zajedničkih vojnih vežbi. Sredinom maja ove godine, Kina i Rusija prvi put su održale zajedničke pomorske vežbe u Sredozemnom moru, uz učešće ukupno devet ratnih brodova, od kojih su tri iz Narodne Republike Kine.

Posebno zanimljiva oblast saradnje Rusije i Kine odigrava se u sajber-prostoru. Nastojanje da se izmeni koncepcija korišćenja i upravljanja internetom iz "jednog" centra (pretežno SAD) dodatno je zbližilo dve zemlje. Kina, baš kao i Ruska Federacija, uveliko traži legislativna rešenja koja će omogućiti da svaka država ima mogućnost da diktira pravila o korišćenju interneta unutar svojih granica. Ukratko, da se izvrši svojevrsna "decentralizacija" internet prostora na globalnom, a omogući centralizacija sajberspejsa na lokalnom nivou. U Rusiji je, inače, već stupio na snagu zakon prema kojem će sve kompanije (Gugl, Fejsbuk, Tviter, da navedemo samo neke), koje prikupljaju bilo kakve podatke od ruskih građana, morati sve te informacije da skladište na serverima koji će se fizički nalaziti na teritoriji Rusije. Ovakvim promenama, razumljivo, protive se SAD i druge zapadne zemlje koje danas imaju preimućstvo u domenu internet komunikacija.

PRERASPODELA MOĆI

Kina je, ne računajući zajednički trgovinski doprinos zemalja EU, i dalje prvi ekonomski partner Rusije, dok je, sa druge strane, Rusija jedva ušla u prvih deset najznačajnijih trgovinskih partnera Kine. U procentima gledano, u kineskoj ekonomiji na Rusiju otpada tek nešto manje od tri odsto ukupne trgovinske razmene sa svetom.

Uprkos tome, geografska blizina i stabilna strateška saradnja dve zemlje nastaviće da unapređuju temeljno savezništvo Moskve i Pekinga. Gore već pomenuti novi Put svile u skladu je i sa održivim konceptom globalne saradnje ravnopravnih subjekata u međunarodnoj politici. Postoji snažna vizija o "preseljenju" geopolitičkog centra sa američkog Atlantika i Zapada u Evroaziju i na Istok, gde

NEZAPADNI SAVEZ: Skup zemalja Briksa, 2014.

smo svedoci rađanja evroazijskog jedinstvenog prostora – tu su Kina sa jugoistoka Azije, Rusija sa Evroazijskim savezom i Evropska unija. Ovakvom konceptu teže i druge velike zemlje poput Indije i Brazila, u perspektivi Afrika, a zatim i Bliski istok. Čvrste veze Narodne Republike Kine i Ruske Federacije – oličene u energetskim, ekonomskim, političkim i vojnim partnerstvima – biće od velikog značaja za preraspodelu moći i uticaja u novom, multipolarnom svetskom poretku. ¶

UROŠ MITROVIĆ

Digitalizacija srpskih službenih novina 1813–2013.

OGLEDALO

Digitalni arhiv srpskih i jugoslovenskih službenih novina objavljivanih tokom poslednja dva veka, koji je "Službeni glasnik" načinio i koji je odnedavno dostupan svima, jedan je od najboljih izvora srpske državno-pravne tradicije, istorije i kulturnog nasleđa

Početkom ovog leta preduzeće "Službeni glasnik" promovisalo je projekat "Digitalizacija srpskih službenih novina 1813–2013." i otvorio sajt www.sluzbenenovine.rs na kome se nalazi digitalizovani arhiv srpskih i jugoslovenskih službenih glasila od 1813. do 1945. Time je učinio dostupnim javnosti jedan od najboljih izvora srpske državno-pravne tradicije, istorije i kulturnog nasleđa.

Naše prve zvanične službene novine su *Novine serbske*, osnovane i objavljivane u Kragujevcu 1834. godine, u Kneževini Srbiji, kao sledbenik novina istog imena *Novine serbske iz carstvujuščega grada Vijene / Novine srbske u Vijeni* osnovanih 1813. godine u Beču. Kasnije su se zvale *Srbske novine* pa *Srpske novine*, da bi 1919. godine postale *Službene novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, a zatim, do 1945. godine – *Službene novine Kraljevine Jugoslavije*. Sa nastankom posleratne Jugoslavije dobijaju naziv *Službeni list DFJ*, a potom, sa promenom imena države, *Službeni list FNRJ* i *Službeni list SFRJ*.

O PROJEKTU

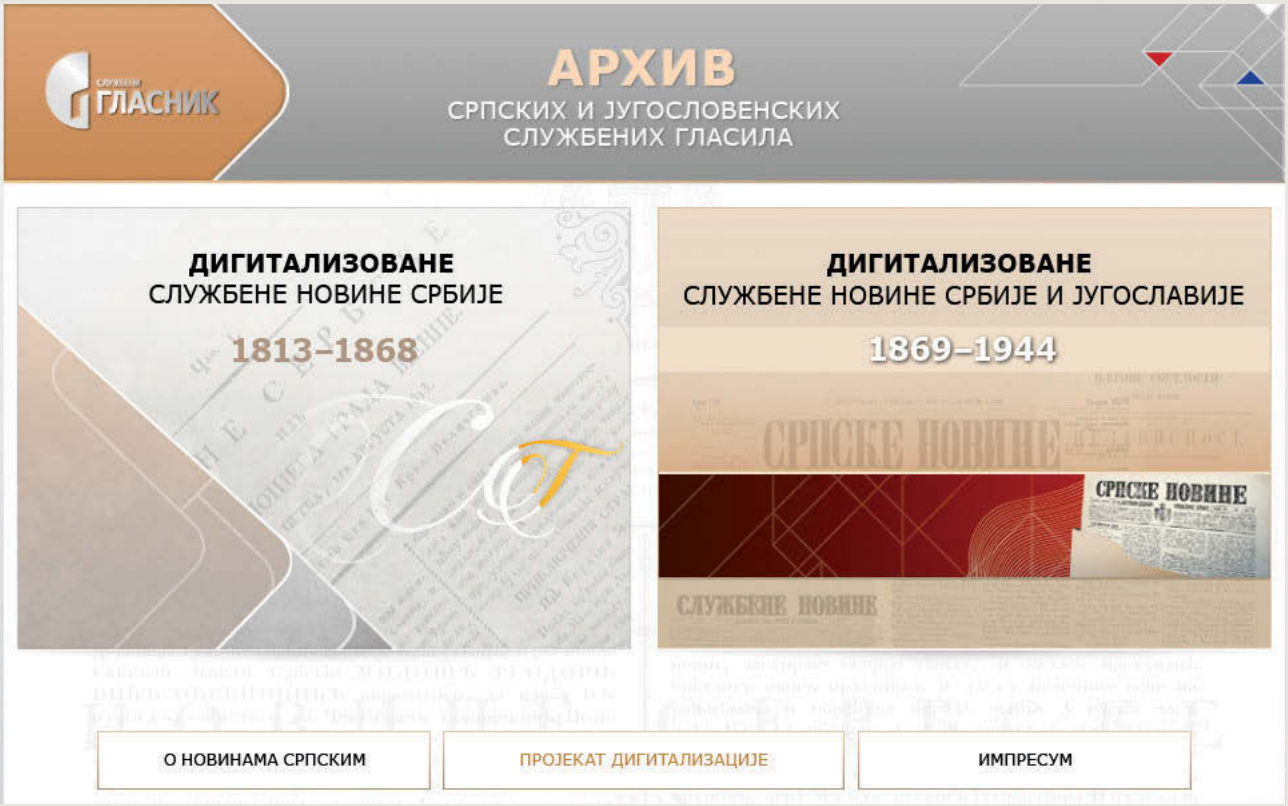
Projekat "Digitalizacija srpskih službenih novina 1813–2013." započeo je 2008. godine na inicijativu mr Slobodana Gavrilovića, u to vreme direktora "Službenog glasnika". Oslanjajući se na sopstvene izvore finansija i službenih novina koje poseduje, a u saradnji sa Narodnom bibliotekom Srbije, Narodnom bankom Srbije i Arhivom Srbije, "Službeni glasnik" je krenuo u realizaciju projekta. Projekat je predvodio profesor dr Slobodan G. Marković, a realizovao ga tim stručnjaka i saradnika (oko 60) čiji je koordinator bila Svetlana Albijanić. Tada je zamišljeno da kraj projekta u avgustu 2013. godine uveliča veliki "Glasnikov" jubilej, 200 godina rada. Ali, na čelo preduzeća je u međuvremenu postavljen Radoš Ljušić, počela su otpuštanja, o projektu digitalizacije je vodilo računa samo troje ljudi, onoliko koliko su im mogućnosti dozvoljavale. Smatra se da ovog januara na čelo "Glasnika" nije došla dr Jelena Trivan, projekat "Digitalizacija srpskih službenih novina 1813–2013." još uvek ne bi bio dostupan javnosti.

Rezultati su sledeći: do sada je digitalizovano 24.055 brojeva službenih novina od 1834. do 1945. godine, i 2105 brojeva *Novina serbskih* od 1813. do 1819. Izdanja između 1869. i 1944. godine su u bazi zastupljena 96,58 odsto. Preostaje da se digitalizuju brojevi koji su objavljeni 1836. i 1844. godine, polovine 1853, 1860, 1866, 1867. i 1868. godine, i brojevi iz 1861. godine koja za zada nije nađena, kao i 223 izdanja *Novina serbskih* od 1820–1822. godine, i 206 brojeva lista *Slavenoserbskija vjedomosti* koji je izlazio u Beču između 1792. i 1794. Nakon toga, ova baza službenih novina biće kompletna i jedinstvena. Kao celina, predstavljaće zbirku svih pravnih akata izdatih od 1813. i veliki trezor političke i kulturne istorije Srbije, a činjenica da u Srbiji postoji kontinuitet od preko 180 godina izlaženja ovakvih novina sam po sebi govori o njegovom značaju.

PRETRAŽIVANJE

Činjenica da su *Novine serbske* do 1868. godine izlazile na slavenosrpskom jeziku i da su štampane predvukovskom

VREMENA

ortografijom suočila je saradnike na projektu sa problemom kako omogućiti savremenom korisniku da pretražuje korpus tekstova koji je pisan ortografijom koju ne poznaje i jezikom kojim ne vlada u potpunosti. Iz tog razloga je u digitalizaciji *Novina serbskih* uvedena lematizacija (pripisivanje odrednica) za slavenosrpsko razdoblje izlaženja novina (1813–1822, 1834–1868), što je svojevrsna novina u ovakvom poslu. Jedan od rukovodilaca ovog projekta, profesor dr Aleksandar Kostić, koji je iskustvo na realizaciji *Frekvencijskog rečnika srpskog jezika* primenio na digitalizaciju *Novina serbskih*, objašnjava da lematizacija pruža mogućnost da svaki pojam bude povezan s različitim leksičkim izrazima istog pojma u istoriji jezika na kome su izlazile novine: "To je od posebnog značaja, jer se ukupan fond službenih novina odnosi na dva varijeteta srpskog jezika – slavenosrpski i savremeni književni srpski jezik – koji imaju različit leksički izraz kod niza pojmova. Putem lematizacije korisnik koji unese na primer pojam "ministarstvo" dobiće izlistane podatke i o svim stranama na kojima se pominje 'ministerstvo', 'popečitelstvo' ili 'попечител(ъ)ство'. Pošto je srpski jezik flektivan, odnosno imenice se menjaju po padežima, prilikom lematizacije se uz svaku imenicu unose i svi padežni oblici koji se zatim dobijaju pri pretrazi. Na taj način je lematizovan celokupni korpus imenica iz *Novina serbskih / Srbskih novina* od 1813. do aprila 1868. godine." Lematizacija je ograničena na imenice, objašnjava profesor Kostić, jer se s razlogom može pretpostaviti da će najveći broj upita biti u okviru ove vrste reči: u savremenom srpskom jeziku verovatnoća da reč u tekstu bude imenica, iznosi 30 posto, a nema razloga da se pretpostavi da je u slavenosrpskom taj procenat drugačiji.

Nedeljnik *Vreme* je još na početku ovog projekta objavio reprint prvog broja *Novina serbskih* (vidi broj 1023). Kako se to u tekstovima o *Novinama serbskim* obično naglašava, njihov prvi broj je objavljen s dozvolom austrijskog cara, "na polzu naroda" 1813. godine, u "carstvujuščem gradu Vijeni", u petak, 1. avgusta po starom, a 13. avgusta po novom kalendaru. Bile su to prve dnevne novine na srpskom jeziku! Osnovali su ih i uređivali Dimitrije Davidović, prvi profesionalni srpski novinar i potonji pisac Sretenjskog ustava, političar i diplomata, i Dimitrije Frušić, student medicine, potonji ugledni lekar. Oni su objavili prve vesti na srpskom o aktuelnim događajima u zemlji u srpskim novinama. Pod naslovom "Iz Serbije" objavljeno je da "ljudstvo, koje je ovog leta iz Beograda protiv Turaka izišlo, jeste 1600 veliko", da su se "Serbi na četiri časti podelili; dve su pošle k Nišu, a dve k reci Drini", i da su "Turci veoma slabi, i samo do pet-šest hiljada ljudi jaki". Prve tri godine u Beču list je izlazio svakoga dana osim subote i praznicima, a zatim dva puta nedeljno, sredom i subotom. Prodavao se pretplatom. Tiraž od 800 primeraka, koliko je bilo potrebno da bi se otplatili troškovi izrade novina, nikad nije dosegnut. Najviše pretplatnika je bilo 1814. godine, njih 450. Međutim, od tada je tiraž počeo da opada uprkos sve »

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

SLUŽBENE NOVINE

11 OKTOBAR, ČETVRTAK, U BEOGRADU — KRALJEVINE JUGOSLAVIJE — GODINA XVI — 1934 — BROJ 235

САОПШТЕЊЕ

ДРЖАВНОГ ОДБОРА ЗА САХРАНУ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

I

Унос смртних остатака Њ. В. Краља Александра I на Краљевски ратни брод „Дубровник" у Марсељу ради преноса у Отаџбину објављује се у Престоници и седиштима банских управа топовским пуцњима сваких 5 минута од 16 часова до 18 часова на дан 10 октобра. Сем овог у Престоници и целој Краљевини звоњење звона на свима црквама на сваки сат по 5 минута сваког дана све до сахране, у памћење

ова ће се обављати смрти вршити по обредима дотичних вера.

II

Општа народна жалост почиње 9 октобра 1934 и трајаће 6 месеци до 9 априла 1935 год.

III

Детаљан програм и распоред погреба објавиће се

ДРЖАВНИ ОДБОР ЗА САХРАНУ

из Краљева.

МОМЕ МУЖУ НАУМУ СЕНКОВИЋУ, КАСАПИНУ ИЗ УБА, приликом моје удаје за њега донела сам су покретност, као кућевне ствари, посуђе, кревете и други намештај, и дала сам му на руку 1200 динара добивене пензије мога оца Милана Гавриловића, бив. поштара, да са тим новцем ради касапску радњу у варошици Уби; од те његове зараде да издржава мене и његову породицу, с тим, да се из ове његове касапске радње коју мој муж Наум ради не може нико од његових како раније тако и доцније повериоца наплатити, нити ће моји чинити задужења без мојег одобрења.

Ово дајем јавности на основу § 303-а грађ. закона с погледом на §§ 5., 6. и 7. трговачког закона.

17. маја 1903 год. Драгиња Н. Сенковић
Уб. са Уба.

У свему потписаној садржину горњег огласа и одобравам поступак моје жене Драгиње.

17. маја 1903 год. Наум Сенковић
Уб. касапин са Уба.

По одобрењу потписао га,
Анд. М. Лазаревић.

582—2,3.

МОЈА ЖЕНА СОФИЈА НАПУСТИЛА ЈЕ СВОЈУ кућу и мене њеног мужа још 1. марта 1902 год. и отумарала незнано куда.

Пошто се Софија ни до данас није кући својој вратила нити потписатом јавила, то је овим преко званичних Српских Новина позивам да ми се прати ако јави где се налази у року за (20) двадесет дана, од када овај оглас изађе у првим Новинама Српским, што ако не учини, више је неће примити, него ћу тражити да се између нас брак раскине. Ако би Софија ма какво задужење на моје име учинила, неће ником признати.

5. маја 1903 год. Радомир Вићентијевић
у Зарубима из Заруба,
општ. драгињска, ср. ваљевски.

566—2,3.

ВАЉЕВСКО-СРПСКЕ ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ

OGLAŠAVAM: 23. maj 1903.

БРОЈ 3. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 4. ЈАНУАРА 1881. ГОД.

СРПСКЕ НОВИНЕ

ЗА СРБИЈУ:

ЗА СТР. ЗЕМЉЕ:

БЕСЕДА

којом је Његово Височанство Књаз Српски МИЛАН М. ОБРЕНОВ
отворио 4 ов. месеца у Београду редовну народну скупштину за 188

ПОШТОВАНИ ПОСЛАНИЦИ!

Свагда Ми је било велико задовољство, да видим око себе посланике драгога Ми народа свога.

НАЈНОВИЈЕ И НАЈЛЕПШЕ СЛИКЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
КРАЉА ПЕТРА I.

које сам умножио са оригинала г. *Ж. Милојевића*, приспеле су и могу се добити код: Ј. М. Павловића и Комп., Марићића и Јанковића, М. Арсенијевића и Комп. и код потписатог.

Слике су прегледали наши стручњаци и о истима се најповољније изразили. *Оне су израђене у 21 боји.*

Пошто сам добио и трећу величину удешену за старе рамове, то ћу их продавати по следећој утврђеној и знатно спуштеној цени.

Мање издање величине 56/72 см; без рама 12·50 дин. а са рамом 25 дин.

Средње 64/88 за старе рамове без рама али шпановане 20 дин. и велико дивот издање 73/100 см. без рама 20 дин а са финим рамом 40 дин. Рамови су и једни и други израђени са српском крупом.

1. децембра 1903 год.
у Београду.

Издавач
Мијаило Г. Поповић
члан фирме
Поповић и Шумаревић

1249—5,10

ИЗДАЊЕ И ШТАМПА КРАЉЕВСКО-СРПСКЕ ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ

OGLAS: 21. decembar 1903.

boljem sadržaju i Davidovićevim apelima za "rodoljubivu potporu svih dobrih Srba". Kada je broj prenumeranata pao ispod 100 (od čega ih je samo pet bilo iz Srbije i jedan iz Crne Gore – Petar I Petrović Njegoš) *Novine serbske* su 1822. godine prestale da izlaze. Dimitrije Davidović se vratio u Srbiju, postao sekretar knjaza Miloša Obrenovića, i uspeo da u januaru 1834. godine u Kragujevcu obnovi svoje glasilo *Novine srbske*. Početni tiraž je bio 600 primeraka. Novi-stari urednik Dimitrije Davidović uveo je moderni koncept: analizu i komentare onoga što se u Srbiji i oko nje događalo, vesti s berze, pripovetke, anegdote, rečnik stranih reči... Sledeće godine *Novine srbske* sele se u Beograd, a 1836. dobijaju novog urednika: Dimitriju Davidoviću je naređeno da uređivanje preda Dimitriju Isailoviću. Godine 1844. postaju *Srbske novine*, a s promenom pravopisa, 1868. godine – *Srpske novine*.

SVEDOK ISTORIJE

Novine srbske /Srpske novine prenosile su zvanične vesti, zakone, akte i ukaze, pa i, recimo, 1834. godine Hatišerif o autonomiji Kneževine Srbije unutar Osmanskog carstva, i Sultanski Berat o naslednom kneževskom dostojanstvu podarenom Milošu Obrenoviću, iduće godine – Sretenjski ustav. Godine 1878. je štampana Objava povodom proslave proglašenja nezavisnosti Kneževine Srbije na Berlinskom kongresu, 1882. godine Proglas kneza Milana povodom proglašenja Srbije za kraljevinu,1903. godine Proglas povodom ubistva kralja Aleksandra i kraljice Drage, 1914. godine Proglas povodom austrougarskog Ultimatuma upućenog Srbiji nakon atentata u Sarajevu, 1919. godine Proglas regenta Aleksandra povodom stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1934. godine Proglas povodom ubistva kralja Aleksandra Karađorđevića u Marseju, i tako dalje. Objavljivane su i vesti iz unutrašnje politike, iz Evrope i iz sveta, pa su tako u prvom broju 1917. godine objavljeni stavovi američkog predsednika Vilsona navedeni kao nova "Deklaracija ljudskih prava", zatim komentar povodom govora engleskog kancelara Džorđa Lojda u londonskom parlamentu 19. aprila 1914. godine, i prilog posvećen nemačkim ratnim ciljevima. Objavljivani su i izveštaji raznih privrednih društava i ustanova kulture, kao i privatni oglasi. Tako je 1917. godine objavljen oglas o tečaju francuskog jezika, i o "Bukvaru za osnovnu školu Kraljevine Srbije od Srbe Čuturila koji je štampan u drugom izdanju i može se dobiti u Državnoj štampariji po ceni od 0,4 dinara koliko i košta.

ГОДИНА XLIX.

ВИЋ IV.

0 годину.

и верног

у престо-
једно с це-
но драгу

успешно

Царско и
ссељавања
врћењу и
Царског и
ссељавања
постојање

здравим
ања како
ово Вели-
ји Ми је
према на-

д српски
јом.
су ново
владала
ведочити
ског нам

ьске од-
народи
ће рат

ЗНАЧАЈ МАТИЈЕ ГУБЦА ЗА ХРВАТСКИ НАРОД

15 februara 1945 g. Bogdan Radica, savetnik Direkcije za informativnu službu, održao je na B.B.C-u (na srpsko hrvatskom za Jugoslaviju) u 22.15 časova sledeći komentar povodom godišnjice smrti Matije Gubca:

Hrvatski narod, miroljubiv u svojoj biti, izražavao se stoljećima u bunama i kroz buntovnike. Buna, a ne čekanje bio je njegov izraz. Matija Gubec ide u red ovih stalnih pobunjenika i ustanika. Imao je pravo Vladimir Nazor kad reče:

"Slaga ko reče, da smo lovor grana
Melem na rani, duga u oblaku. . . ."

U toj svojoj odlici, Hrvati se nimalo ne razlikuju od Srba koji kroz ustanak obilježavaju svoj put kroz historiju.

Historijski, Matija Gubec je jedna od rijetkih socijalnih pojava u feudalnoi Evropi. Matija Gubec diže ustanak hrvatskih, srpskih i slovenačkih seljaka i pod zastavom zelenog trolista pokušava da razbije feudalne zidine, koju je strana i domaća kvizlinška aristokracija sazidala oko hrvatskog naroda i njegove južno-slovenske braće. Nekoliko stoljeća prije toga i Grgur Ninski, buntovnik, usred latinskog Splita i pred rimskim izaslanikom diže svoj glas pučanina protiv marionetskog kralja i polatinjene inteligencije, za vjersku, stvarno političku i nacionalnu samostalnost jednog naroda, koji nije nikada htio da bude ničije predzidje niti da se utopi na putu gdje on kroči kao predstraža slavenstva na jugozapadu.

Seljačka buna Matije Gubca, okrunjenog usijanom željeznom krunom, pokušaj je, koji se nije nikada zaustavio. On je živio u misli i u akciji hrvatskog naroda i kroz njega u seljačkim masama Južnog Slovenstva. Ilirski pokret i Gajeva zajednica južno-slovenskih naroda politička je povelja, koja proističe iz Gubčeva revolta, hrvatskih, srpskih i slovenačkih seljačkih masa. U buni Matije Gubca, Moskovska država Jurja Križanića nailazi na svoje moralne podrške, neodredjene i nejasne, ali povezane lancem istorijskih napora, krvavih i znojem okvašenih, isprekidanih i posijećenih, ali nikada stvarno prekinutih i uništenih.

Šta je u suštini to Hrvatstvo, položeno u mikrokozmu izmedju Istoka i Zapada? U začetku, težnja za slobodom i nezavisnošću, bilo u crkvi bilo u državnoj koncepciji, kako to iskače iz Grgura Ninskog i iz dalmatinskog čuda, kad se u moru latinstva izgradjuje jugoslovenska individualnost, duhovna i politička. Zatim, u Matiji Gubcu, socijalni i ekonomski bunt. U Ilirskom pokretu, saznanje, da je Hrvatska dio južnog slovenstva, s kojim ona živi kao cjelina individualnosti i bez koga ona umire kao satelit ili tragična Poljska. To su najbolje videli Križanići i Gubci i Hektorovići i Gundulići. Vidjeli su to i braća Radići, jer oni odvode hrvatski politički život iz starćevićanskog romanticizma i zadnjeg pravaškog gradjanskog feudalizma u Gubčev realizam, dok sa Supilom i srpsko-hrvatskom koalicijom, ideja ilirstva i misija Križanića ne postaje stvarnost.

Kad se pojavljuje Tito, iz krvi, znoja i suza, iz bunta i revolta, to znači ostvarenje Gubčeve žrtve, simbolički žive na Markovom trgu i danas u ustaško-fašističkoj agramerskoj ruševini. Sama ta činjenica, da se Tito radja u Klanjcu i iz te zemlje nosi svoju proročansku viziju u stvarnost, trebalo bi da bude zadnja riječ hrvatskom narodu: iz predgradja, iz predzidja i iz regijonalizma, koji umire u krajnem šovinizmu, hrvatski narod oživljava svoje jedinstvo i svoju cjelinu u okviru južnoslovenske federacije slobodnih naroda. Jer ko što reče Nazor—Victor Hugo naše revolucije—u svojim Partizankama:

"Nestanite u svjetlu dana što za gorom sviće vi sj
prošlosti!
— u svojoj z... ruš
fovskoga c...

SLUŽBENO GLASILO KRALJEVINE JUGOSLAVIJE, LONDON: 3. mart 1945.

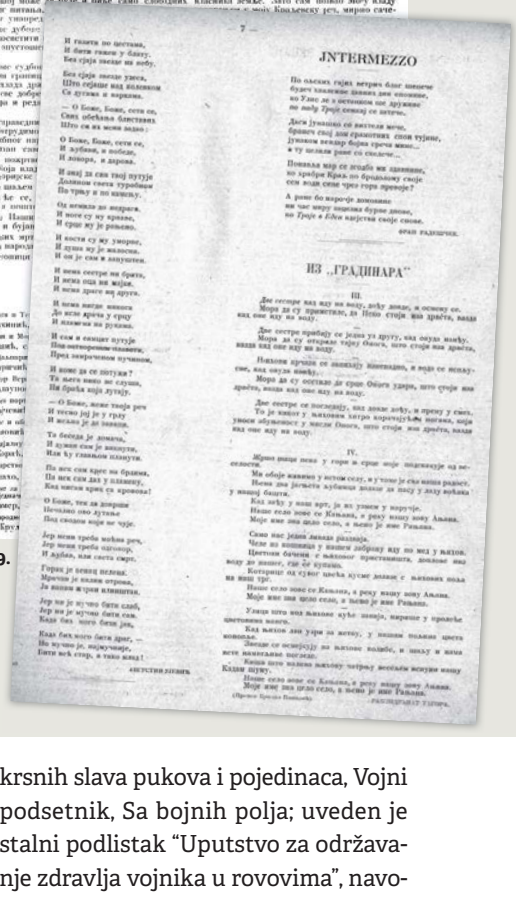
SLUŽBENE NOVINE

28 JANUARA UTORAK U BEOGRADU | KRALJEVSTVA SRBA, HRVATA I SLOVENACA | GODINA I 1919 BROJ 2

МОМЕ НАРОДУ

СРБИМА, ХРВАТИМА И СЛОВЕНЦИМА

KRALJEVINA SHS: 28. januar 1919.

JNTERMEZZO

ИЗ „ГРАДИНАРА"

U KRFSKOM ZABAVNIKU BR. 8:
Svakidašnja jadikovka
Tina Ujevića, 1917.

Prodaju vrši ekspedicija *Srpskih novina*." O nizu geografskih pojmova i događaja u svetu čitaoci u Srbiji su prvi put saznali iz ovih novina. Stotine autora objavljivalo je svoje književne radove na njihovim stranicama. Tako je, već u prvom broju *Srpskih novina* 1916. godine, objavljena i *Oda srpskom narodu* italijanskog pesnika Gabrijela d'Anuncija, dok su u narednim brojevima, pored ostalog, objavljene pesme *Plava grobnica* Milutina Bojića, *Gradinar* Rabindrata Tagore, novela *Jabuka* Iva Ćipika, soneti Jovana Dučića, esej Fridriha Ničea iz *Ecce homo* u prevodu Todora Mihajlovića, prikazi literarnih i muzičkih dela...

KRFSKI ZABAVNIK

Za vreme Prvog svetskog rata, od 1916. do 1918. godine *Srpske novine* su objavljivane na Krfu, gde su se tada nalazili kraljevska vlada, parlament, i druge institucije. Prema knjizi Predraga Pejčića *Srpske novine u Krfu* (izdanje "Službenog glasnika") ratno izdanje ovog glasila se donekle razlikuje po sadržaju od dotadašnjih, a jedan od najvažnijih izvora uredništva (glavni urednik Branko Lazarević) bile su informacije iz inostranih novina i savezničkih i nemačkih.

Pored službenog dela, uvode se mnogi oblici raznovrsnog novinarskog žanra i književnih priloga, pa njihov sadržaj poprima i kulturno-zabavni karakter. Mesečni dodatak *Zabavnik* (18 brojeva izašlo na Krfu) okupio je više generacija prvenstveno mladih naučnika i pesnika, ali i proznih pisaca. Objavljuju se pesme i književni tekstovi koji jačaju patriotski duh. Novine sa Krfa sadrže nove rubrike: Traži se, Pisma iz Srbije, Gde se nalaze, Srpska vojnička groblja, Pisma, Proslave krsnih slava pukova i pojedinaca, Vojni podsetnik, Sa bojnih polja; uveden je stalni podlistak "Uputstvo za održavanje zdravlja vojnika u rovovima", navođene su misli velikih vojskovođa i zanimljivosti iz ratova. Nekoliko brojeva povodom Vidovdana i Petrovdana imali su svečane uvodnike, zapise i pesme o Kosovu i kralju Petru. *Kosovo Day*, anonimnog autora iz Londona, pisano je specijalno za te brojeve. Tad je objavljena i *Petrova vizija* Milutina Bojića, i *Ave Serbia* Jovana Dučića, *Srbija* francuskog pesnika Pola Gotijea, beleške Stanislava Vinavera *Pisano u Albaniji*...

"Digitalizacija srpskih službenih novina 1813–2013." je državni kapitalni projekat, put i način kako se brine o nacionalnom identitetu. Nema razloga da ova rečenica bilo kom zazvuči kao prazna fraza. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Na nogama i železničkim

Sedam država za 22 dana, stotinak novih poznanika iz Srbije i zemalja regiona, nekoliko stotina prepešačenih kilometara, nekoliko hiljada kilometara pređenih vozom, prolazak kroz Orbanov "zid", fotografisanje kraj ostataka Berlinskog, 687 stepenika bliže nebu i pogled na čitav Pariz sa Ajfelove kule, Barselona na dlanu ispod parka Guelj... Tako je ukratko izgledalo ovo leto iz moje perspektive zahvaljujući konkursu "Putujemo u Evropu" (umesto "u", lepše bi zvučao predlog "po" jer smo i mi deo te Evrope)

U konkursu je bilo navedeno: "Cilj je da se omogući da 50 najboljih studenata završnih godina sa državnih i privatnih univerziteta leto provede kao većina vršnjaka iz Evrope, putujući i upoznajući evropske vrednosti, gradove i narode. Pobednici na konkursu dobijaju Inter Rail karte za putovanje evropskim prugama, omladinski račun i platnu karticu sa džeparcem, međunarodno putno osiguranje i studentsku karticu za putovanje prema sopstvenom izboru." Sve je zvučalo dovoljno primamljivo i vredno pokušaja, ali prijavu na konkurs poslala sam iz šale, ne nadajući se mnogo povoljnom ishodu, činilo mi se da nisam dorasla svim kriterijumima.

Prvi kriterijum propisuje da kandidat mora da bude student završne godine studija, pa je u mom slučaju bar ta stavka bila čekirana. Naredno pitanje odnosilo se na to koliko sam putovala u inostranstvo u prethodnih pet godina. Ako izuzmemo prošlogodišnju ekskurziju, radni "izlet" u Vukovar i Crnogorsko primorje, i po ovom kriterijumu bih mogla dobro da se kotiram. Usledili su prosek primanja po članu domaćinstva, znanje stranih jezika, motivacija... Jedna od glavnih teza oko koje se moja motivaciona pisma vrte bilo je novinarstvo, na intervjuima za praksu, seminare, konkurse to obično dobro prolazi. Sve prikupljeno, popunjeno, kovertirano i poslato. Prvi nivo igre pređen.

Drugi nivo zavisio je i od prijava ostalih kandidata. Zaposleni u Evropskom pokretu u Srbiji (EPuS), nevladinoj organizaciji koja u saradnji sa Fondacijom "Robert

INTER-REJL JE ŽIV I ZDRAV:
Prtljag ispred skvota u Berlinu
Fotografije: K. Stevanović

šinama

Boš" i Balkanskim fondom za demokratiju organizuje ovaj program od 2005. godine, napravili su listu od 70 kandidata koje su pozvali na intervju, na kojoj sam se našla i ja. Usledio je treći, pretfinalni deo, intervju sa žirijem koji će izabrati 50 putnika.

Ušavši u ovaj krug shvatila sam da je situacija ozbiljna. Verovatnoća da putujem bila je velika, a moja sumnja je rasla. Nisam više bila sigurna da sam spremna da putujem sa 49 nepoznatih ljudi, vozom, sa prtljagom na leđima, bez obezbeđenog smeštaja, hrane i nepoznatom rutom. Dva dana od objavljivanja liste kandidata do intervjua trajala su predugo. Na trenutke sam razmišljala i da odustanem.

Nakon razgovora sa tročlanom komisijom, kojim nisam bila najzadovoljnija, mislila sam da se igra za mene završava. Narednog dana objavljena je lista putnika, a ja sam otvorivši je morala da protrljam oči. Našla sam se među odabranima i – vreme uživanja moglo je da počne.

Do polaska za Berlin ostalo je dvadesetak dana, više nego dovoljno da se sve pripremi, ako se ne računa julski ispitni rok. Pošto je preko Fejsbuka okupljena ekipa, napravljen plan putovanja i ugovorena ruta, ostatak priprema bio je lagan.

BERLIN SA BERLINCIMA

Dvadeset i tri sata vožnje šinama bilo je potrebno da se stigne do prve stanice i prvog grada. Berlin nas je dočekao umorne, neispavane, gladne... Gladne Berlina, Evrope, uživanja... Za četiri dana, koliko je trajala naša poseta glavnom gradu Nemačke, nismo se zasitili. Posle prijema u staroj fabrici koja je pretvorena u nešto nalik beogradskom "Mikseru" i druženja sa ostalim učesnicima ekspedicije iz zemalja regiona (Makedonija, Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Albanija i Kosovo), kreveti u hostelu Amstel haus činili su se najudobnijim mestom za spavanje.

Naši vodiči sutradan, posle druženja sa organizatorima iz Fondacije "Robert Boš" i nemačkom političarkom Doris Pak, bili su "lokalni heroji". Podeljeni u desetak grupa sa po isto toliko članova, krenuli smo u upoznavanje grada. Obišli smo njegove delove koje kao turisti verovatno nikada ne bismo, bar ne pri prvoj poseti. Moja grupa se družila sa Kristijanom, studentom završne godine filozofije. Šetali smo istočnim Berlinom, nekada najnepopularnijim delom grada za život, koji je sada u fazi razvoja, prema Kristijanovim rečima. Od našeg "lokalnog heroja" saznali smo neke nove istorijske podatke, čuli gde se prodaje najukusniji vurst, gde su najbolji noćni klubovi. Berlinsku ekspediciju sutradan smo nastavili sami. Nas desetoro, koliko nas je bilo u grupi skoro do kraja putovanja, poslednje dane jula provelo je pešačeći ulicama po tridesetak kilometara sa mapom u ruci, shvatili smo da je to najbolji način za upoznavanje grada i ljudi.

Obišli smo muzeje, fotografisali se pored poljupca Honekera i Brežnjeva na ostacima Berlinskog zida, probali nemačko pivo, kobasice, peciva... Svaki deo Berlina bio je priča za sebe, od potpune uređenosti do uličnog bazara na glavnom gradskom trgu nalik buvljoj pijaci, istorija na svakom koraku, parkovi. Ljudi neočekivano gostoljubivi, a Nemce sam uvek zamišljala kao hladan i ne naročito zanimljiv narod.

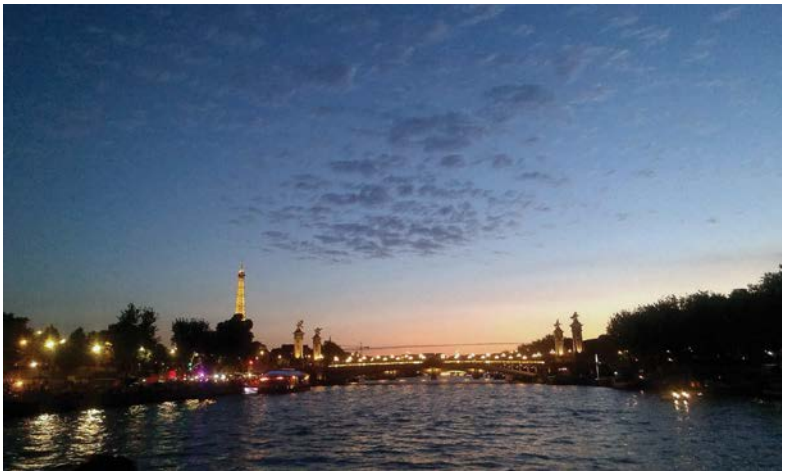
RUNDA DVA

Plan da nakon Berlina odemo u Stokholm je propao jer ni u jednom vozu nije bilo mesta. Izmenom plana, sa naše liste izbrisan je i Kopenhagen. Rezervisali smo voz za Roterdam.

U Roterdam smo otišli bez unapred rezervisanog smeštaja, ali smo uz pomoć preljubazne šalterske službenice u infocentru na železničkoj stanici brzo našli kamp čije su barake postale naše naredna četiri dana. Četiri dana i četiri godišnja doba. Zalazak sunca u 22 sata i noćna temperatura i ispod deset stepeni nisu ono na šta smo navikli. Roterdam, Amsterdam, Zanse Šans; miris čokolade, sira, marihuane; hiljade bicikala i nasmejanih prolaznika, turista... Iako sam i sama bila jedna od njih, toliki broj turista mi je smetao. Mada se na mom spisku mesta koja treba posetiti nije nalazio Muzej dijamanata, vreme koje je preostalo do nalaženja sa ostalim ljudima iz grupe odlučila sam da potrošim tamo. Novinarska kartica mi je obezbedila besplatan ulaz, a pošto sam pri ulasku napomenula da sam iz Srbije, nakon nekoliko minuta na srpskom mi se obratio gospodin srednjih godina. Bio je to Nikola, direktor prodavnice pri Muzeju dijamanata, Beograđanin koji je iz SFRJ otišao pre 25 godina, početkom rata. U svakom narednom gradu, slučajno smo sretali ljude sa Balkana.

Sledeća destinacija bila je Belgija. Brisel smo obilazili noseći sav prtljag sa sobom. Na putu do Atomijuma sa rancem na leđima postalo mi je jasno čuđenje žene koju smo pitali: "Kako do tamo pešaka?" U povratku smo, na stanici metroa, naleteli na Makedonce. Ne samo da su nam pomogli oko metroa, već su nas sproveli kroz Brisel i odveli u najveći pab u ovom gradu. Četiri sprata i četiri hiljade vrsta piva! Probala sam pivo sa čokoladom, ali mi se ipak više dopalo ono koje su šankeri preporučili. Pošto smo u Briselu ostali duže nego što je planirano i u »

DESET GRADOVA ZA 22 DANA: Barselona, Pariz, Brиž, Amsterdam

Briž stigli oko dva sata posle ponoći, nas četvoro smo odlučili da noć provedemo na železničkoj stanici. Plan je bio da dvoje uvek bude budno. Spavanje i dežuranje na po sat i po, spavanje u vreći na štajgi, još jedno novo iskustvo.

BRIŽ – B KAO "BAJKA"

Nakon poluprospavane noći čekala nas je bajka zvana Briž. Kao da prethodni dan nije bio dovoljno ispunjen – uživanje u najukusnijem vaflu i mirisu čokolade koji raznose vetrenjače holandskog sela Zanse Šansa, povratak u Amsterdam da se vidi propušteno, briselska ekspedicija i spavanje na stanici – ovaj je bio još uzbudljiviji. Zgrade od cigala, kaldrmisane ulice, potočići, mostovi, cveće, kao da se neko poigrao slikarskim alatom; muzeji čokolade i piva.

Time se završila prva polovina našeg putovanja. Ostalo je onoliko dana koliko je proteklo od početka i četiri planirana grada. Naredni je bio Pariz, za koji četvorodnevna poseta ni približno nije bila dovoljna. Ako izuzmemo gužvu, mnogo turista i ne baš veliku urednost (na šta smo navikli u prethodnim gradovima), Pariz je skoro pa savršen. I mada mi se pri prvom susretu sa gradom, na stanici metroa, u gužvi i ludilu učinilo da ću poželeti da pobegnem što pre, na kraju sam poželela da ostanem zauvek. Krstarenje Senom, uživanje u različitim plesovima uz njenu obalu, Luvr, Versaj, Ajfelov toranj, Orsej, Trijumfalna kapija, Jelisejska polja, muzika i vino... I već sam morala da ga napustim.

Naredna mapa kupljena je u gradu u koji sam se zaljubila prošle godine. Posle apsolventske ekskurzije, u Barseloni je ostalo nekoliko mesta koja nisam posetila, a želela sam. Naša grupa je u Barseloni postala internacionalna, pridružila nam se Irena iz Podgorice. Po običaju, i u ovaj grad došli smo bez unapred rezervisanog smeštaja, do tada nam je išlo lako. Nas troje sa mapom u ruci krenulo je u šest sati po podne u potragu za 10 slobodnih kreveta u istom prenoćištu, usred sezone u milionskom gradu. Posle nešto manje od četiri sata vratili smo se na stanicu kod ostatka grupe. Jedini hostel koji je imao mesta za sve koštao je 30 evra po osobi, što je bilo mnogo skuplje nego što smo do tada plaćali, ali nismo hteli da se razdvajamo.

Obišla sam željena mesta, brčnula se

u moru, malo uživala. Osvojila sam vrh iznad parka Guelj, pala dva puta i dobila ogrlicu od prodavca nakita, Italijana hrvatskog porekla koji savršeno govori naš jezik. Jeli smo gaspačo, paelju, pili sangriju, poslednju noć proveli na ulici.

Moja ljubav prema prestonici Katalonije dovedena je u pitanje kada sam shvatila da iz Španije ne saobraćaju noćni vozovi. Njih smo koristili da bismo uštedeli novac za smeštaj pošto su rezervacije karata bile skoro uvek duplo jeftinije od hostela, a i da ne bismo gubili dan u putovanju.

Put od Barselone do Milana, naše naredne destinacije, trajao je 18 sati. Sedam vozova, šest presedanja. Na poslednjem presedanju grupa nam se prepolovila jer je voz krenuo pre nego što smo se svi ukrcali. U pretposlednjem vozu ostala je i moja vreća za spavanje, srećom više mi nije bila potrebna. Ovo je bio jedini put da smo rezervisali hostel i to bez mogućnosti otkazivanja. Nas četvoro, koliko nas je ostalo, imalo je sedam rezervisanih kreveta. U vozu smo našli dve devojke koje su išle istom rutom, pa su dopunile dva mesta, poslednje smo morali da platimo. Sutradan smo se ponovo okupili. Milano smo obilazili dva dana, "skoknuli" na sladoled do Torina, išli na Expo.

Tu nam se grupa pocepala. Neki su se uputili za Minhen, ja sam bila deo grupe koja je išla u Beč. Rezervisali smo noćni voz za glavni grad Austrije po ceni mnogo višoj od očekivane, ali nam je to bila jedina opcija. Neposredno pred ulazak u vagon, shvatili smo da smo dobili spavaća kola. Problem je nastao u sporazumevanju sa šalterskim radnicima na železničkoj stanici koji engleski natucaju, ali ta greška se ubrzo pokazala najboljom slučajnošću na čitavom putu. Spavanje u vozu, ali ne na sedištu, čuđenje saputnice iz kupea našom pričom da smo na spavanje u sedećem položaju navikli i njeno oduševljenje pričom o našem putovanju, pa kondukter, za koga će se ispostaviti da je Turčin crnogorskog porekla, koji nas budi sat vremena pre stizanja, donosi doručak i kafu – vredni su svakog evra datog za rezervaciju.

BEČKO FINALE

U glavnom gradu Austrije više nije bilo čudno čuti naše jezike, polako smo se približavali kući. Naredna dva dana iskoristila sam da Aleksandru, drugaricu koja tamo živi skoro tri godine, nateram da se ponaša kao turista i obiđe neke znamenitosti. Konačno sam jela supu, kuvanu hranu i išla u provod.

Naše Inter Rail karte važile su do ponoći 18. avgusta. Tog jutra na stanici u Beču ponovo smo se okupili. Poslednje popunjavanje karte bilo je u 9.13, a relacija Wien – Belgrade. Na granici Mađarske i Srbije nije bilo problema oko "Orbanovog zida", ali je bilo zastoja jer je voz ispred našeg udario ženu na pruzi. Sa dva sata zakašnjenja stigli smo u Srbiju. Dočekale su nas izbeglice i spekulacije o ukidanju Šengena, već sutradan počeo je žal što je sve prošlo.

Na polasku na put dobili smo papir na kome je pisalo: "Misli da na svakom putovanju nađeš novog sebe". Mislim da sam u tome uspela zahvaljujući EPUS-u, i Olji, Nemanji, Nataši, Srđanu, Ani, Milošu, Danijeli, Dragiši, Ireni, Pavlu, Milici, Bojanu, Ireni, Marku, Danijeli i Nikoli. Igra je završena, obrnuli smo krug po Evropi. ¶

KATARINA STEVANOVIĆ

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 22. avgusta do 19. septembra 2015.

Toni Parsons
ČOVEK I ŽENA

Nastavak romana „Čovek i dečak" koji je proslavio Tonija Parsonsa, knjiga o ljubavi i braku – o tome zašto se zaljubljujemo i zašto se venčavamo, zašto ostajemo i zašto odlazimo

Keti Let
KAKO DA UBIJETE SVOG MUŽA

Duhovit ćiklit roman sa „veoma korisnim savetima za svaku ženu" o svakodnevnim iskušenjima bračnog života dat iz ugla tri četrdesetogodišnjakinje, izneverene, slomljenog srca i seksualno izgladnele

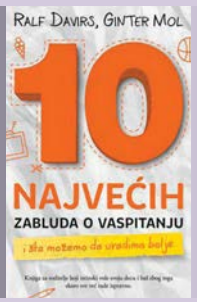

Tes Geritsen
GREŠNIK

Triler iz ciklusa o detektivki Džejn Ricoli i medicinskom istražitelju dr Mori Ajls. Geritsenova poseduje maštu koja joj omogućava da dočara tako mračne i jezive ponore ljudske prirode da u poređenju sa njom Edgar Alan Po i H. P. Lavkraft deluju sasvim dobroćudno

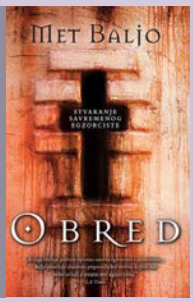
Ralf Davirs, Ginter Mol
10 NAJVEĆIH ZABLUDA O VASPITANJU

Zabavno i poučno autori vagaju deset najčešćih zabluda o vaspitanju i objašnjavaju zašto ta jednostavna i pogrešna pravila tako prkosno opstaju

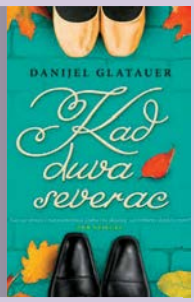
Met Baljo
OBRED

Dokumentarna knjiga o stvaranju savremenih egzorcista, o tome ko su današnji profesionalni isterivači demona koji deluju unutar katoličke crkve i o tome s čime se u svom poslu suočavaju

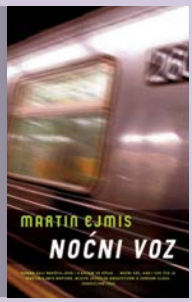
Danijel Glatauer
KAD DUVA SEVERAC

Slučajnim susretom u virtuelnom svetu dvoje započinju imejl prepisku iz koje se vremenom razvija bliskost, a onda i ljubav. Najčarobniji i najpametniji ljubavni dijalog savremene književnosti

Martin Ejmis
NOĆNI VOZ

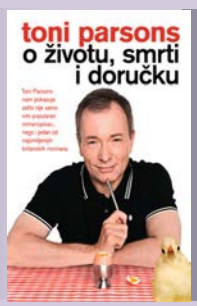
Detektivka istražuje sumnjivu smrt lepe i pametne kćeri svog kolege. Ejsmisov „noir" krimić, nepredvidiv, prefinjen i brutalan, „roman koji se zadržava u glavi kao dim u džez klubu"

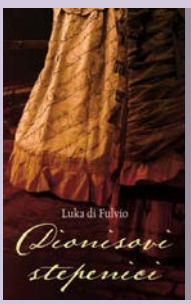
Džon Banvil
MORE

Ostareli istoričar umetnosti kome je žena umrla odlazi u vilu na moru gde je nekada provodio školske raspuste i traži način kako da nastavi život. Stilski rafinirana priča o identitetu i uspomenama, ljubavi i smrti. Dobitnik Bukerove nagrade 2005

Toni Parsons
O ŽIVOTU, SMRTI I DORUČKU

Knjiga Parsonsovih kolumni o svakodnevici savremenog sredovečnog muškarca, o ženama i muževima, očevima i sinovima, brakovima i razvodima, seksu i ljubavi, i o tome kako je gledati starenje i smrt svojih roditelja

Luka di Fulvio
DIONISOVI STEPENICI

Izvrstan triler italijanskog pisca čija radnja počinje poslednjeg dana XIX veka brutalnim prvim zločinom budućeg serijskog ubice. Mladog inspektora sklonog opijatima istraga vodi u ozloglašeno predgrađe kojim kruže živopisne ličnosti i vladaju zakoni drugačiji od propisanih

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)
Delfi knjižare d.o.o. "BIG" (Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Delfi knjžare d.o.o. "Jagodina" (Vivo shopping park, Jagodina)

ZORAN STANOJEVIĆ

Sa spuštenim pantalonama

Ako verujemo da se pomoću interneta možemo kretati, onda treba da vodimo računa da je tamo moguće i zalutati, pa i naći se na pogrešnom mestu u pogrešno vreme. U realnom svetu to znači zaći u neku mračnu ulicu gde vas presretnu batinaši i otmu vam novčanik. E, isto je i na internetu.

Jedan pornografski sajt ili, preciznije rečeno, servis nudio je lascivne snimke korisnicima koji su mu pristupali mobilnim, android telefonima. Onda bi potajno uključivao prednju kameru i snimao korisnika. Kada bi snimak bio zadovoljavajućeg sadržaja, aplikacija bi blokirala aparat pokazujući ono što vlasnik nikako ne bi voleo da drugi vide i zahtevala otkup od 500 dolara.

Ništa lakše, pomislićete. Telefon često vredi manje od toga, dovoljno je da ga bacite i uzmete drugi, čist. Zaboravljate da su u telefonu svi vaši kontakti i da je povezan sa društvenim mrežama koje koristite (čak i ako se izlogujete, pamti pasvorde). Ukoliko ne postupite po zahtevu, svi s kojima ste u bilo kakvom kontaktu videće ono što ne biste želeli da vide i znaće da rado posećujete porno-sajtove. Kakve, to je tek nova priča.

Eto vam i odgovora na pitanje zašto je pristup nekim porno-sajtovima besplatan. Plaća se na ćupriji.

Pomenuta ucenjivačka aplikacija (Adult Player) ne nalazi se na Gugl Pleju odakle oprezni ljudi spuštaju android aplikacije, već se direktno nudi sa odgovarajućeg sajta. Gugl Plej vam je nešto poput zvanične menjačnice, uglavnom je bezbedan. Ali uvek se nađe neko da vam ponudi mnogo bolji kurs, samo treba da se sklonite iza ugla da vas ne uhvati policija dok kupujete devize. Odjednom se nađete u mraku, sa svojim parama u rukama, okruženi ne baš dobronamernim tipovima. Jedina razlika je u tome što na internetu niste žrtva fizičkog nasilja, već sramoćenja. Mada bi neki (mnogi) svoju glupost radije platili batinama.

Ovaj, kao i mnogi drugi servisi igraju na kartu našeg nerazumevanja tehnologije. Baš kao što smo skloni da se, dok telefoniramo u sobi punoj ljudi, okrenemo ka zidu ne bismo li razgovoru obezbedili "privatnost". Iako svi čuju i dobro razumeju o čemu mi to.

Tako verujemo da smo se sakrili od sveta kada u samoći uživamo u pornografiji smetajući s uma da je mobilni telefon (ili kompjuter sa kamerom i privatnim nalozima) naš najbolji prijatelj, ali potencijalno i najveća tračara. Ako ga koristite za bilo kakvu intimnu komunikaciju (a koristimo ga, svi), hodate po veoma tankoj žici nad poprilično provalijom.

Ni odluka da za servis platite ne garantuje bezbednost. Aktuelna je priča o preljubničkom servisu Ešli Medison, koji je spajao one koji su u braku a željni su avanture. Sve dok hakeri nisu upali u sistem i objavili imena supružnika raspoloženih za "istraživanja".

Svi ovi primeri, kao i neki tajni snimci koji trenutno drmaju srpsku politiku, ukazuju da ćemo uz ovako prevrtljivu a neizbežnu tehnologiju morati da razvijamo veštinu pravdanja. Nema druge, pre ili kasnije biće nam neophodna.

Možda i za to postoji aplikacija, ali ja se na nju ne bih oslanjao. ¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije, uplatnicom	iz sveta, karticom
1 broj sa PDF-om	—	~~1,49 EUR~~ 1,33 EUR*
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	~~2600 RSD~~ 2340 RSD*	23 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	~~3600 RSD~~ 3240 RSD*	30 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	~~4300 RSD~~ 3870 RSD*	37 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	~~5800 RSD~~ 5220 RSD*	50 EUR

* Do 1. oktobra 2015. za ove pretplate važi popust.

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** sa naznakom za šta je uplata izvršena. **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun broj 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (podatke možete naći na istoj veb adresi). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

Usluge internet pretplate na VREME vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

A. Vučić pred vratima detinjstva

ARTE je televizijska stanica osnovana 1991. godine državnim ugovorom Francuske i Nemačke i emituje kulturno-politički program na oba jezika. Priključili su se Austrija i Švajcarska. Trenutno pripremaju film o radu memorijalnog centra Buhenvald. Ja sam bio zatvorenik koncentracionog logora Buhenvald sa brojem 58.116. Reditelj filma Zigfrid Resel odlučio je da u film uklopi današnji život jednog bivšeg logoraša. Izbor je pao na mene.

Ekipa, predvođena direktorom Memorijalnog centra, profesorom Folkhardom Knigeom, posetila je sa mnom moj rodni grad Zrenjanin. Hteli smo da snimimo i razgovor u dečjoj sobi, u kojoj sam sa sestrom živeo do aprila 1941. godine kada su mi Nemci roditelje uhapsili, pa ubili. Pametni deda se ubio zajedno sa babom da, kako napisa, "ne bi pokvario kraj svog lepog života".

Foto: Andrej Ivanji

Ispostavilo se da se u tom stanu u Ulici kralja Aleksandra 47 iznad centralne apoteke sad nalazi gradski odbor Srpske napredne stranke. Svaki vlasnik bilo kog prostora kao domaćin ima pravo da strancu dozvoli ili ne dozvoli ulazak, pogotovu televizijskoj ekipi koja bi nešto da snima. Napisao sam učtivo pismo SNS-u, objasnio šta je ARTE, ko je reditelj, ko sam ja i zašto molim dozvolu da petnaestak minuta snimimo razgovor između mene i profesora Knigea.

Snimali smo prvo u Kulturnom centru Zrenjanina, u biblioteci "Žarko Zrenjanin", naišli na neobično ljubazan prijem. Snimali smo u parku, u kome sam se nekada igrao, na veštačkom brdašcetu, na kome sam se sankao, ulice, kojima sam kao dete prolazio, moje bivše škole i put od stana do njih i stigli pred kuću u kojoj sam proveo detinjstvo.

Apoteke je i ranije bilo, ali sada se proširila na negdašnju bakalnicu i berbernicu. Pločice stepeništa bile su iste kao pre osamdeset godina. Tada se solidno gradilo. Na mestu gde su nekada stajali bicikli mojih roditelja i moj dvotočkaš, sada su svoje bicikle privezali neki novi klinci. Srce puca od nostalgije, ali sve je u redu, sve je normalno.

Penjemo se uz stepenice. Levo, gde je nekada stanovao prota, je advokatska kancelarija. Desno je ulaz u naš bivši stan, a pored ulaza portret Aleksandra Vučića visok neka četiri metra. Na glavu mu se spušta snop svetlosti kao da ga nebesa blagosiljaju. Desnicu je podigao sa stisnutom pesnicom, ali ne deluje preteći, nego kao pozdrav, a levicu je sa raširenim prstima spustio na kravatu sa belim i plavim prugama. Ne gleda dole u nas, profesora Knigea i mene, ne bi li nas pozdravio, nego samosvesno napred u bolju budućnost. Dvostruko je viši od nas dvojice, koji smerno kucamo na vrata sedišta njegove stranke.

Niko ne odgovora. Posle kratkog ustezanja ulazimo, ekipa snima trem kroz koji idemo, stižemo u moju negdašnju dečju sobu. Iza pulta ljubazan mladić gleda u nas upitno. Kažem da sam pisao stranci i zašto, da na kucanje niko nije odgovorio, da je ovo srpska politička stranka, da je radno vreme, te da sam ja građanin Srbije i da sam smatrao da mogu da uđem. On se odobravajuće osmehuje. Ekipa snima.

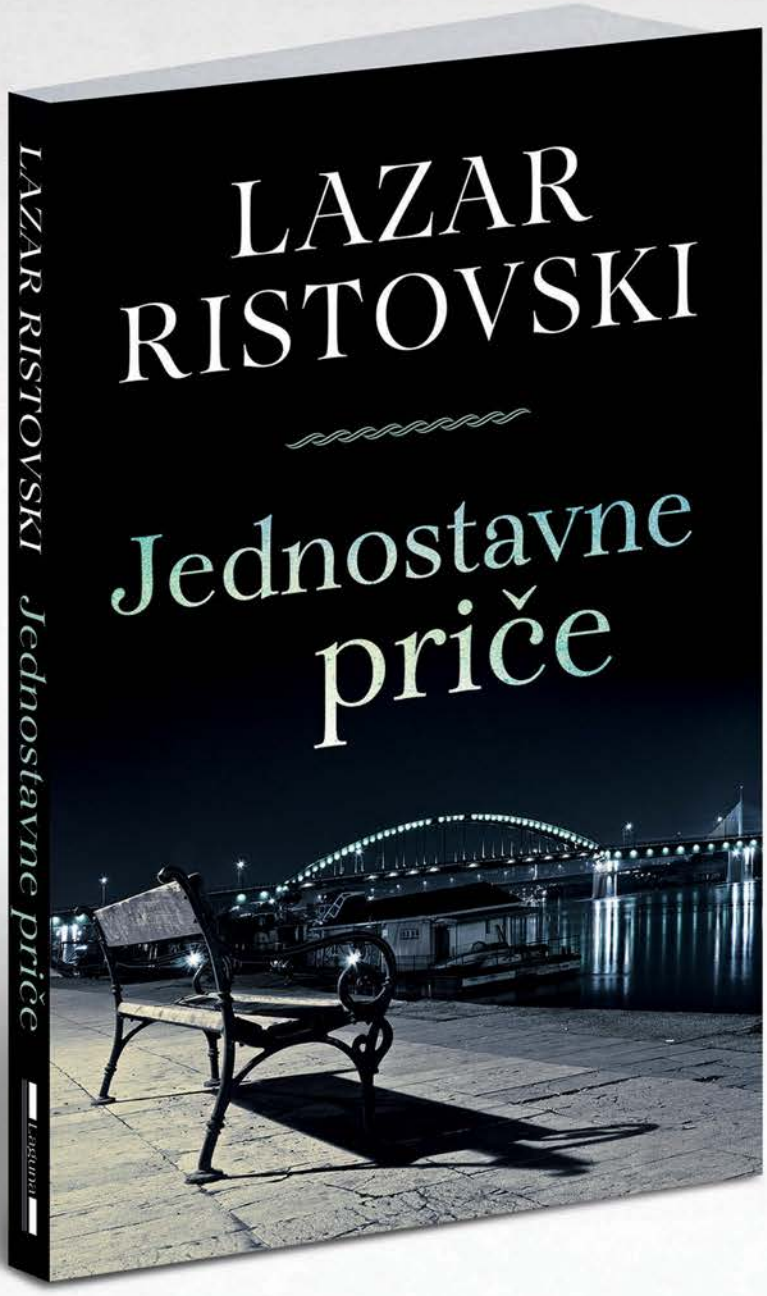
Sve je promenjeno, ponešto su zazidali. Idem dublje u stan, bivša trpezarija i spavaća soba roditelja su spojene u salu, ali tu je ćošak u kome sam mami na njen trideset deveti rođendan na violini svirao tada pomodnu melodiju iz mađarskog filma *Samrtno proleće*. Na svoj četrdeseti rođendan već je bila internirana, malo posle toga je iz logora Staro sajmište u Beogradu esesovskim kamionom dušegupkom odvezena u smrt. Pričam u mikrofon televizijske ekipe ARTE sa sedištem u Francuskoj i Nemačkoj u trpezariji u kojoj sam ručavao i večeravao od svoje pete do dvanaeste godine života, a u sadašnjim prostorijama SNS-a.

Iznenada uleće mlada, lepa gospođa i počne da viče na momka, nama zabranjuje da snimamo, ljuti se, pita imamo li odobrenje, kaže da se to ne sme, preteći uzima telefon da pozove nekog nadređenog, ali mi smo inače završili, pa u prolazu zahvaljujem i njoj, a na izlasku četiri metra visokom Aleksandru Vučiću.

Imam fotografije sa živim Titom, Kardeljom, sa manje-više svim našim političarima onog doba, sa Vilijem Brantom, Helmutom Šmitom, Brunom Krajskim, Valterom Ulbrihtom, Erihom Honekerom i ostalim važnim političarima sa nemačkog jezičkog područja. Sada toj zbirci priključujem sliku sa Vučićem, nažalost ne uživo, ali bar je duplo viši od uobičajene ljudske mere. ¶

IVAN IVANJI

ČITAJ OTVORENOG SRCA I PRONAĐI SEBE

„U mojim pričama
su tuga i humor
pomešani kao
i u životu.“
Lazar Ristovski

www.laguna.rs

Laguna

CROWNE PLAZA®
BELGRADE

NEDELJA JE DAN ZA
BRUNCH

PROVEDITE JE NA SAVRŠEN NAČIN SA PORODICOM I PRIJATELJIMA

Hotel Crowne Plaza Vas poziva u restoran The Dining Room
na prvi i najbolji Brunch u gradu.
Nedeljom od 12 do 17 h
Očekuje Vas savršena hrana, prijatna atmosfera, animacija i igraonica za Vaše mališane, besplatan parking.
Posebno iznenađenje "Dečji kutak"
Za najmladje do 6 godina Brunch je na naš račun, deca od 6 do 10 godina plaćaju svega 50% cene.

DOBRODOŠLI

Kids Corner

INFORMACIJE I REZERVACIJE NA T: (011) 2204 004
E. begcp.reservations@ihg.com
A. Vladimira Popovica 10. 11070 Belgrade, Serbia

WWW.CROWNEPLAZA.COM

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec